

Lagrådsremiss

Utökade möjligheter att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 5 juni 2025

Gunnar Strömmer

Johanna Gustafsson
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås lagändringar som ökar möjligheterna att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning. Förslagen innebär bl.a. att

- tillämpningsområdet för verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad utvidgas till att omfatta fängelse i högst ett år och sex månader,
- det vid strafftider som överstiger fängelse i sex månader ska göras en fördjupad lämplighetsprövning innan ett beslut om verkställighet i den dömdes bostad fattas,
- det införs en ny verkställighetsform för fängelsestraff, elektronisk övervakning i kontrollerat boende, som ska kunna tillämpas på fängelsestraff på högst ett år och sex månader, och
- Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten av fängelsestraff med elektronisk övervakning i kontrollerat boende och för driften av de kontrollerade boendena.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026. I fråga om verkställighet i kontrollerat boende ska den nya lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning dock tillämpas första gången den 1 juni 2026.

Innehållsförteckning

1	Beslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning	5
2.2	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	13
2.3	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	15
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område	16
3	Ärendet och dess beredning	18
4	Verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning	19
4.1	Den nuvarande regleringen	19
4.2	Erfarenheterna av verkställighet med elektronisk övervakning är positiva	20
4.3	Även de internationella erfarenheterna av alternativa sätt att verkställa fängelsestraff är positiva	21
4.4	Beläggningssituationen inom Kriminalvården	22
5	Fler fängelsestraff bör kunna verkställas med elektronisk övervakning	24
6	Utökade möjligheter till verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad	26
7	En ny verkställighetsform för fängelsestraff	36
7.1	Det behövs en kompletterande verkställighetsform	36
7.2	Utformningen av den nya verkställighetsformen	37
7.3	Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten	46
7.4	Vissa regler i fängelselagen ska gälla vid verkställighet i kontrollerat boende	47
7.5	Åtgärder vid misskötsamhet	50
7.6	En ny gemensam lag för verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning	51
7.7	Övriga frågor	52
8	Avgiften till brottsofferfonden	53
9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	55
10	Konsekvenser	56
11	Författningskommentar	60
11.1	Förslaget till lag (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning	60
11.2	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	79
11.3	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	81
11.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område	81

Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Vägar till ett tryggare samhälle – Åtgärder för att motverka återfall i brott (SOU 2024:54) i relevanta delar.....	83
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag i relevanta delar	86
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	87
Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet Ett ändamålsenligt samhällsskydd – Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48) i relevanta delar	88
Bilaga 5	Betänkandets lagförslag i relevanta delar	90
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	105

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
4. lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning

Härigenom föreskrivs följande

1 kap. Förutsättningar för att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av dom på fängelse med elektronisk övervakning, dock inte fängelse som dömts ut enligt 28 kap. 3 § brottsbalken.

Kriminalvården ansvarar för verkställighet av fängelsestraff med stöd av denna lag.

2 § Verktällighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning sker antingen i den dömdes bostad eller i ett kontrollerat boende.

3 § Kriminalvården får besluta att fängelsestraff ska verkställas med elektronisk övervakning om den dömd ska avtjäna fängelse i högst ett år och sex månader.

Beslut om verkställighet enligt denna lag får inte fattas, om

1. den dömd vid tidpunkten för prövningen är häktad eller intagen i anstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som prövningen avser,

2. det finns en beaktansvärd risk för att den dömd under verkställigheten kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande, på annat sätt allvarligt missköta sig, eller

3. det annars finns särskilda skäl mot att straffet verkställs med elektronisk övervakning.

4 § Om strafftiden överstiger sex månader ska en fördjupad lämplighetsprövning göras innan ett beslut om verkställighet i den dömdes bostad fattas. Ett beslut om verkställighet får fattas endast om det är lämpligt.

Vid den fördjupade lämplighetsprövningen ska särskild hänsyn tas till

1. karaktären på den brottslighet som straffet avser,

2. risken för återfall i brott, och

3. hur verkställigheten kan komma att påverka brottsoffer och den dömdes anhöriga.

5 § Om den dömd tidigare har avtjänat ett fängelsestraff med elektronisk övervakning, får ett nytt beslut om sådan verkställighet fattas först efter att det förflutit en period av minst tre år under vilken den dömd inte begått något brott som har lett till en strängare påföljd än böter.

Första stycket hindrar dock inte att den som avtjänat fängelsestraff med elektronisk övervakning i sin bostad får avtjäna ett nytt fängelsestraff med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende.

6 § Kriminalvården får besluta att verkställighet i kontrollerat boende ska övergå till verkställighet i den dömdes bostad när halva strafftiden har avtjänats.

2 kap. Allmänna bestämmelser om verkställighetens innehåll

1 § Den dömd ska under verkställigheten

1. vara skötsam,
2. efter förmåga försöka försörja sig, och
3. rätta sig efter det som han eller hon är skyldig till enligt denna lag och enligt föreskrifter som beslutats med stöd av lagen.

2 § Den dömd ska under verkställigheten avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel samt sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Den dömd är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på begäran lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av sådana medel eller varor som avses i första stycket.

Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att den dömd avhåller sig från alkohol.

3 § Under verkställigheten ska den dömd vara förbjuden att vistas utanför sin bostad eller det kontrollerade boendet annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, behandling, återfallsförebyggande och missbruksrelaterad programverksamhet och nödvändiga inköp.

Den dömd får också, om det är lämpligt för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, tillåtas att under en viss kort tid vistas utanför sin bostad eller det kontrollerade boendet för andra ändamål.

Den dömd ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag.

Elektroniska hjälpmedel ska användas för att kontrollera efterlevnaden av förbudet.

4 § Under den tid verkställigheten pågår ska Kriminalvården utöva noggrann tillsyn över den dömd och hålla sig informerad om hans eller hennes personliga förhållanden.

Verkställigheten ska utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas och särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott, i den mån kravet på samhällsskydd inte eftersätts.

Det ska upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan för den dömd.

5 § Kriminalvården ska besluta om särskilda föreskrifter om

1. vilken bostad den dömden ska ha eller vilket kontrollerat boende den dömden ska vara placerad i under verkställighetstiden,

2. vad som ska gälla i fråga om anställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning,

3. under vilka tider och för vilka ändamål den dömden ska få vistas utanför bostaden eller det kontrollerade boendet, och

4. på vilket sätt och i vilken omfattning den dömden ska hålla kontakt med Kriminalvården och den som enligt 3 kap. 1 § andra stycket förordnats att biträda vid tillsynen.

Särskilda föreskrifter får också avse

1. en skyldighet för den dömden att delta i läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga,

2. förbud för den dömden att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, och

3. vilken elektronisk kommunikationsutrustning den dömden får använda och på vilket sätt.

Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att föreskrifter enligt andra stycket 1 och 2 följs.

6 § Vid verkställighet enligt denna lag ska Kriminalvården förelägga den dömden att inställa sig för upptagning av fingeravtryck, salivprov för dna-analys och fotografi av ansikte om sådana uppgifter om den dömden inte finns i biometriregister som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område. Upptagningen ska göras så snart som möjligt efter det att verkställigheten har inletts. Av föreläggandet ska det framgå att beslutet om verkställighet kan komma att upphävas om föreläggandet inte följs.

Kriminalvården får förelägga den dömden att inställa sig för sådan upptagning på nytt, om det finns särskilda skäl.

Upptagningen ska utföras av Polismyndigheten.

3 kap. Särskilda bestämmelser om verkställighet i den dömdes bostad

1 § Den dömden ska under verkställighet i sin bostad

1. informera Kriminalvården om förhållanden som har betydelse för verkställigheten,

2. på kallelse inställa sig hos Kriminalvården, och

3. i övrigt enligt Kriminalvårdens anvisningar hålla kontakt med myndigheten.

Kriminalvården kan vid behov förordna en eller flera personer utanför myndigheten att biträda vid tillsynen. Det som anges om Kriminalvården i första stycket gäller i sådant fall även den som har förordnats att biträda vid tillsynen, om Kriminalvården bestämmer det.

2 § Vid verkställighet i den dömdes bostad ska den dömda betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten.

Avgiften uppgår till 100 kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst 12 000 kronor för hela verkställighetsperioden. Kriminalvården fastställer det belopp som den dömda ska betala och när betalning ska ske.

Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden. Kriminalvården tar emot och redovisar avgiften.

4 kap. Särskilda bestämmelser om verkställighet i kontrollerat boende

1 § Vid verkställighet i kontrollerat boende får den dömda inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med dömda av motsatt kön. En sådan placering får dock göras om det finns särskilda skäl för det och det i övrigt är lämpligt.

Den som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med dömda över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

Den dömda får tillåtas att ha sitt spädbarn hos sig, om det kan anses vara till barnets bästa.

2 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska de dömda vistas i gemensamhet.

Dömda får placeras i enrum eller tillsammans med två eller flera andra dömda i samma rum. Kriminalvården beslutar om placering utifrån vad som är lämpligt.

Dömda får hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan.

3 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska Kriminalvården se till att den dömda ges möjlighet till sysselsättning.

Den dömda har rätt till ersättning från Kriminalvården om han eller hon har utfört eller deltagit i sysselsättning som anordnats av Kriminalvården och ersättning för sysselsättningen inte betalas ut av någon annan.

I fråga om ersättning tillämpas också 3 kap. 4–6 §§ fängelselagen (2010:610).

4 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska den dömda ges möjlighet att på lämpligt sätt

1. ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning,
2. följa vad som händer i omvärlden,
3. utöva sin religion, och
4. sammanträda med andra dömda för överläggning i frågor som är av gemensamt intresse för dem som vistas på det kontrollerade boendet (förtroenderåd). Ett förtroenderåd ska ges möjlighet att på lämpligt sätt överlägga med ledningen för det kontrollerade boendet.

5 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska

1. 5 kap. fängelselagen (2010:610) tillämpas i fråga om personliga tillhörigheter,

2. 7 kap. 1–3 och 6–10 §§ fängelselagen tillämpas i fråga om besök och försändelser, och

3. 8 kap. 1–5, 7, 8–11 och 13 §§ fängelselagen tillämpas i fråga om kontroll- och tvångsåtgärder.

En kontroll- eller tvångsåtgärd enligt första stycket får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

6 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska den dömdes behov av hälso- och sjukvård tillgodoses genom att den dömda tillåts lämna det kontrollerade boendet för att besöka den allmänna sjukvården. Om det behövs, ska Kriminalvården se till att den dömda förs till sjukhus.

5 kap. Förfarandet för prövning och beslut om verkställighet

1 § Kriminalvården prövar om ett fängelsestraff ska verkställas enligt denna lag, efter skriftlig ansökan av den dömda eller på eget initiativ.

2 § Kriminalvården ska informera den som till följd av dom ska avtjäna fängelse i högst ett år och sex månader om innehållet i denna lag.

3 § Har den dömda ansökt om att få avtjäna fängelsestraff enligt denna lag, får han eller hon inte tas in i en kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten innan Kriminalvården prövat ansökan.

Den dömda får dock dessförinnan tas in i en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet, om

1. ansökan har gjorts efter den dag han eller hon enligt föreläggande som avses i 6 § första stycket strafftidslagen (2018:1251) senast skulle ha inställt sig vid en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet,

2. han eller hon tidigare har fått avslag på en ansökan om att få verkställa straffet enligt denna lag,

3. det med hänsyn till 1 kap. 1, 3 eller 4 § är uppenbart att förutsättningarna för verkställighet inte är uppfyllda,

4. det är uppenbart att ansökan inte kan bifallas på grund av bestämmelserna i 1 kap. 5 §, eller

5. han eller hon är häktad.

4 § Bestämmelser om när fängelsestraff får verkställas och hur strafftid ska beräknas finns i strafftidslagen (2018:1251). Bestämmelserna i 6 § andra och tredje styckena, 7 § första stycket 1 och 2 och andra stycket samt 14–16 §§ den lagen om förpassning, anstånd och uppskov med verkställighet ska dock inte tillämpas i fråga om verkställighet enligt denna lag.

Vid tillämpning av 6 § första stycket strafftidslagen ska den dömda föreläggas att en viss dag inställa sig vid det kontrollerade boendet där straffet ska verkställas eller föreläggas att i sin bostad en viss dag påbörja

verkställigheten av straffet. Vid verkställighet i den dömdes bostad ska strafftiden räknas från och med den dagen.

Bestämmelsen i 19 § strafftidslagen om sammanläggning av fängelsestraff ska inte tillämpas under verkställigheten enligt denna lag om den sammanlagda fängelse tiden då kommer att överstiga femhundrafyrtiofem dagar.

I fråga om avbrott i verkställigheten ska 12 a kap. 1–3 §§ fängelselagen (2010:610) tillämpas.

6 kap. Ändring av föreskrifter och upphävande av beslut om verkställighet

1 § Om den dömdes personliga förhållanden ger anledning till det, får Kriminalvården

1. ändra föreskrifter enligt 2 kap. 5 § första stycket, eller
2. ändra, upphäva eller besluta nya föreskrifter enligt 2 kap. 5 § andra stycket.

Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart om inte annat beslutas.

2 § Ett beslut om verkställighet enligt denna lag ska upphävas, om den elektroniska övervakningen annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning ska dock inte leda till att ett beslut om verkställighet upphävs.

Ett beslut om verkställighet ska också upphävas om den dömd

1. åsidosätter sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt en föreskrift som beslutats med stöd av lagen och åsidosättandet inte är av mindre betydelse,

2. begär det,

3. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han eller hon ska avtjäna fängelsestraff som är längre än femhundrafyrtiofem dagar,

4. inte följer ett föreläggande att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten ska påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser,

5. inte följer ett föreläggande enligt 2 kap. 6 § att inställa sig för upptagning av fingeravtryck, salivprov för dna-analys eller fotografi av ansikte, eller

6. inte betalar det belopp som Kriminalvården har fastställt enligt 3 kap. 2 §.

3 § Övervakningsnämnden prövar, efter anmälan av Kriminalvården, frågan om upphävande av beslut om verkställighet enligt denna lag. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning.

Om det finns synnerliga skäl, får nämnden besluta om återbetalning av avgift enligt 3 kap. 2 § som avser tiden efter det att verkställigheten upphört.

Ett beslut om verkställighet får inte upphävas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

4 § Om det uppkommer fråga om att upphäva ett beslut om verkställighet enligt denna lag, får Kriminalvården bestämma att beslutet om verkställighet tills vidare inte ska gälla. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart. Övervakningsnämnden ska senast den första arbetsdagen efter den dag då ett sådant beslut meddelats pröva om beslutet ska bestå. Fastställer inte nämnden beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Om ett beslut om verkställighet tills vidare inte ska gälla ska övervakningsnämnden skyndsamt ta upp frågan om upphävande av beslutet till slutlig prövning.

Beslut enligt denna paragraf får inte meddelas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

5 § Om övervakningsnämnden bestämmer att ett beslut om verkställighet enligt denna lag ska upphävas eller om det bestäms att ett beslut tills vidare inte ska gälla, ska den dömde, om verkställigheten har påbörjats, föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten ska förpassa den dömde till en sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömde undandrar sig verkställighet, får Polismyndigheten förelägga honom eller henne att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom eller henne dit.

7 kap. Överklagande m.m.

1 § Kriminalvårdens beslut om särskilda föreskrifter enligt 2 kap. 5 § får överklagas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det kontrollerade boende eller det frivårdskontor är beläget där den dömde är inskriven.

2 § Frågor om upphävande av beslut om verkställighet och återbetalning av avgift enligt 6 kap. 3 och 4 §§ prövas av den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det kontrollerade boende eller det frivårdskontor är beläget där den dömde är inskriven. Om det finns särskilda skäl, får även en annan övervakningsnämnd pröva sådana frågor.

3 § Övervakningsnämndens beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Beslut av en övervakningsnämnd får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Övervakningsnämnden ska inte vara part i domstolen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

4 § Andra beslut av Kriminalvården enligt denna lag än de som avses i 1 och 2 §§, får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

5 § Ett beslut får inte överklagas enligt 4 § innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Vid omprövning enligt denna paragraf får beslutet inte ändras till den dömdes nackdel.

6 § En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den dömda fick del av beslutet. I begäran om omprövning ska den dömda ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

7 § Kriminalvården prövar om en begäran om omprövning har kommit in i rätt tid. Om begäran om omprövning har kommit in för sent ska den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den dömda felaktig information om hur man begär omprövning.

8 § Ett överklagande enligt 4 § ska ges in till den förvaltningsrätt inom vars domkrets den kriminalvårdsanstalt, det häkte, det kontrollerade boende eller det frivårdskontor är beläget där den dömda var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades.

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som orsakats av den dömda vid oavlönat arbete som utförts enligt en särskild föreskrift som har beslutats med stöd av 2 kap. 5 § första stycket 2.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.
 2. Lagen tillämpas första gången den 1 juni 2026 i fråga om verkställighet i kontrollerat boende.
 3. Genom lagen upphävs lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.
 4. Den upphävda lagen gäller fortfarande för verkställighet av fängelsestraff som har beslutats före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 5 och 16 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

5 §¹

Om ett fängelsestraff har börjat verkställas och hovrätten skärper fängelsestraffet, ska hovrättens dom eller beslut gälla omedelbart, om inte rätten beslutar något annat.

Första stycket ska dock inte gälla i fråga om ett fängelsestraff som har börjat verkställas enligt *lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll*.

Första stycket ska dock inte gälla i fråga om ett fängelsestraff som har börjat verkställas enligt *lagen (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning*.

16 §²

Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade. En sådan föreskrift ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången.

En särskild föreskrift får avse

1. på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården,

2. skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,

3. deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad program-verksamhet,

4. missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling,

5. arbete, utbildning eller annan sysselsättning,

6. *kontrollerat boende eller* 6. anvisningar om boendet,
andra anvisningar om boendet,

7. vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den dömd ska vistas eller inte får vistas, eller

8. skyldighet att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att den övervakade inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Om den övervakade är skadeståndsskyldig på grund av brottet, får en särskild föreskrift beslutas om när och hur skadeståndsskyldigheten ska fullgöras. En sådan föreskrift får beslutas endast i den utsträckning det inte

¹ Senaste lydelse 2018:1253.

² Senaste lydelse 2021:249.

kan antas motverka den övervakades anpassning i samhället, med hänsyn till hans eller hennes ekonomiska situation eller övriga omständigheter.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.
2. Bestämmelsen i 26 kap. 5 § andra stycket i den äldre lydelsen gäller fortfarande för verkställighet av fängelsestraff som har beslutats före ikraftträdandet.

2.3 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 2 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §¹

Försäkrad för statligt personskadeskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt,

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, eller i räddningstjänst enligt 10 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (2010:500),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som har meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 8 § första stycket 2 lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

¹ Senaste lydelse 2010:1308.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 4 och 9 §§ lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2025:135

Föreslagen lydelse

5 kap.

4 §¹

Biometriregistret över dömda får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som har

1. varit föremål för en åtgärd enligt 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken och som därefter genom en dom som fått laga kraft har dömts för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan, eller har godkänt ett strafföreläggande avseende ett sådant brott,

2. varit föremål för en åtgärd enligt 8 a § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll eller 8 kap. 7 a § fängelselagen (2010:610), eller

2. varit föremål för en åtgärd enligt 8 kap. 7 a § fängelselagen (2010:610) eller 2 kap. 6 § lagen (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning, eller

3. dömts för brott i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen och vars fingeravtrycks- eller signalementsuppgifter har överförts hit med stöd av artikel 4.2 i rådets rambeslut 2009/315/RIF av den 26 februari 2009 om organisationen av medlemsstaternas utbyte av uppgifter ur kriminalregistret och uppgifternas innehåll.

Sådana uppgifter som avses i första stycket 3 får dock endast behandlas om motsvarande gärning i Sverige har fängelse i ett år eller mer i straffskalan och den som uppgifterna avser vid tidpunkten för gärningen hade fyllt 15 år.

9 §²

Ett prov för dna-analys som har tagits med stöd av 28 kap. rättegångsbalken, lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll, fängelselagen (2010:610) eller på begäran av en annan stat, ska förstöras senast sex månader efter det att provet togs.

Ett prov för dna-analys som har tagits med stöd av 28 kap. rättegångsbalken, lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, fängelselagen (2010:610), lagen (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning eller på begäran av en annan stat, ska förstöras senast sex månader efter det att provet togs.

¹ Senaste lydelse 2025:135.

² Senaste lydelse 2025:135.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté i form av en trygghetsberedning (dir. 2020:32) med uppdrag att bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Regeringen har beslutat om flera tilläggsdirektiv (dir. 2021:8, 2021:62, 2022:66, 2023:57 och 2023:176) till kommittén genom vilka utredningstiden ändrats och uppdragets innebörd och omfattning har förändrats.

Kommittén, som tog namnet Trygghetsberedningen, överlämnade i oktober 2021 delbetänkandet Väger till ett tryggare samhälle (SOU 2021:85) och i december 2022 delbetänkandet Väger till ett tryggare samhälle – Kraftsamling för barn och unga (SOU 2022:67). I augusti 2024 överlämnade kommittén slutbetänkandet Väger till ett tryggare samhälle – Åtgärder för att motverka återfall i brott (SOU 2024:54).

En sammanfattning av slutbetänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 1* och dess lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 2*. Slutbetänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2024/01770).

Vidare beslutade regeringen den 30 juni 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå ändringar bl.a. i lagstiftningen om villkorlig frigivning och skyddstillsyn som kan innebära ett förstärkt samhällsskydd vid allvarlig och upprepade brottslighet, minska risken för återfall i brott, leda till ökad trygghet för brottsoffer samt medföra skärpta reaktioner vid misskötsamhet eller återfall i brott (dir. 2022:95). Regeringen beslutade den 1 juni 2023 om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2023:74). Genom tilläggsdirektiven utvidgades uppdraget och gavs i delar en ny inriktning.

Utredningen, som tog namnet Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet, överlämnade i juli 2024 betänkandet Ett ändamålsenligt samhällsskydd – Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48). En sammanfattning av betänkandet i relevanta delar finns i *bilaga 4* och dess lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2024/01558).

I denna lagrådsremiss behandlas förslagen om att utöka möjligheterna att avtjäna fängelsestraff enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll som lämnas i slutbetänkandet Väger till ett tryggare samhälle – Åtgärder för att motverka återfall i brott (SOU 2024:54) samt förslagen om att införa kontrollerat boende som en ny verkställighetsform för fängelsestraff och att utöka möjligheterna att avtjäna fängelsestraff med elektronisk övervakning i den dömdes bostad som lämnas i betänkandet Ett ändamålsenligt samhällsskydd – Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48).

4 Verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning

4.1 Den nuvarande regleringen

I dag kan fängelsestraff på högst sex månader verkställas med elektronisk övervakning

Den som döms till fängelse ska tas in i kriminalvårdsanstalt för att verkställa straffet om inte annat är föreskrivet (26 kap. 4 § brottsbalken). Ett eller flera fängelsestraff på sammanlagt högst sex månader kan dock, om vissa förutsättningar är uppfyllda, verkställas utanför anstalt i enlighet med bestämmelserna i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖVL).

Vid verkställighet enligt IÖVL avtjänar den dömda straffet i sin bostad och är förbjuden att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål, som förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande (3 §). Det är således närmast fråga om en slags hemarrest. Förbudet kontrolleras med elektroniska hjälpmedel (en s.k. fotboja som fästs runt den dömdes vrist). Den dömdes bostad ska därför vara sådan att kontroll med elektroniska hjälpmedel är möjlig. Bostaden ska också vara avsedd för permanent boende och i övrigt vara lämplig för verkställigheten.

Under den tid som den dömda avtjänar straffet gäller ett allmänt skötsamhetskrav och ett krav på nykterhet och annan drogfrihet (4 §). Den dömda är, med vissa undantag, skyldig att underkasta sig provtagning för kontroll av drogfrihetskravet under tiden som verkställigheten pågår. Frivården får också göra oanmälda hembesök för att kontrollera att den dömda är på plats och inte är påverkad av alkohol eller andra droger.

Kriminalvården ska vid verkställighet utanför anstalt besluta om särskilda föreskrifter (8 och 13 §§). Föreskrifterna ska bl.a. avse vilken bostad den dömda ska ha under verkställighetstiden, under vilka tider och för vilka ändamål den dömda får vistas utanför bostaden samt vad som ska gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning. Kriminalvården får även besluta om särskilda föreskrifter som avser läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller deltagande i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga. Sedan 2022 får Kriminalvården också besluta om förbud för den dömda att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område och elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att en sådan föreskrift följs (Ökad kontroll vid verkställighet av fängelse med fotboja, prop. 2021/22:196).

Av Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om intensivövervakning med elektronisk kontroll framgår att det ska tas fram en individuellt utformad verkställighetsplan för att säkerställa att verkställigheten utformas på ett ändamålsenligt sätt i det enskilda fallet. Verkställighetsplanen ska vara baserad på en risk- och behovsbedömning i syfte att minska risken för återfall i brott (13 och 14 §§ KVFS 2011:6).

Om den dömden under verkställigheten missköter sig eller det visar sig att förutsättningarna för sådan verkställighet brister, t.ex. på grund av att den dömden förlorar sin bostad eller sysselsättning, ska beslutet om verkställighet enligt IÖVL upphävas (14 §). I sådana fall ska den resterande delen av straffet avtjänas i anstalt.

Elektronisk övervakning används också vid utslussning från anstalt

Den som verkställer ett fängelsestraff i kriminalvårdsanstalt kan få möjlighet att avtjäna en del av strafftiden under kontrollerade former i sin bostad genom utökad frigång (11 kap. 5 § fängelselagen). Utökad frigång får beviljas om minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats och vissa andra kriterier är uppfyllda. Ett beslut om utökad frigång ska förenas med de villkor som behövs, t.ex. att den intagne inte får lämna sin bostad annat än på vissa angivna tider. Efterlevnaden av ett sådant villkor kan kontrolleras med elektroniska hjälpmedel (11 kap. 6 §).

4.2 Erfarenheterna av verkställighet med elektronisk övervakning är positiva

Möjligheten att verkställa vissa fängelsestraff med elektronisk övervakning infördes 1994, initialt genom en regional tvåårig försöksverksamhet som omfattade fängelsestraff på högst två månader. Ett grundläggande motiv för försöksverksamheten var att hitta en verkställighetsform som i princip är lika ingripande som verkställighet i anstalt, men som inte är lika resurskrävande och inte heller är förknippad med de risker för negativa effekter avseende den enskildes utveckling som ett fängelsestraff annars kan medföra (Försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll, prop. 1993/94:184).

År 1997 utvidgades försöksverksamheten till att avse hela landet och omfatta strafftider på upp till tre månader. Samtidigt förlängdes också försöksverksamheten till utgången av 1998 (Utvidgad försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll, prop. 1995/96:156).

Erfarenheterna av försöksverksamheten var mycket positiva och systemet gjordes därför permanent från 1999 (Vissa reformer av påföljdssystemet, prop. 1997/98:96). 2005 utvidgades tillämpningsområdet till att omfatta fängelsestraff på högst sex månader (Ökad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll, prop. 2004/05:34).

Från 1997 till 2012 varierade det årliga antalet påbörjade verkställigheter enligt IÖVL mellan 2 100 och drygt 3 900. Från 2013 och framåt har antalet påbörjade verkställigheter inte något år överstigit 2 000, utan legat i intervallet 1 500 till knappt 2 000 (KOS 2023, s. 61–62). Andelen straff som verkställs enligt IÖVL har alltså minskat med nästan hälften över tid. Enligt Kriminalvården beror det på att allt färre döms till fängelse med strafftider på upp till sex månader.

Återfallsfrekvensen bland dem som avtjänar fängelsestraff enligt IÖVL är betydligt lägre än för dem som avtjänar ett straff i anstalt. För den som hade en ingångshändelse 2017 (dvs. frigivning från anstalt, utskrivning från sluten ungdomsvård, avslutad intensivövervakning eller lagföring för andra

påföljder genom lagakraftvunnen dom eller beslut från åklagare) var andelen återfall i brott inom tre år efter avslutad verkställighet enligt IÖVL 32 procent, medan det vid straff som avtjänats i anstalt var 65 procent (Brottsförebyggande rådet, Brå, 2017, Återfall i brott – slutlig statistik, s. 15). Av de klienter som avslutade en fängelseverkställighet eller påbörjade en verkställighet inom frivården 2020 var andelen återfall i brott inom tre år efter avslutad verkställighet, och som ledde till en ny kriminalvårdspåföljd, för IÖV 15 procent, medan det vid straff som avtjänats i anstalt var 41 procent (KOS 2023, s. 90–91).

Viss försiktighet bör dock iakttas vid sådana jämförelser, framför allt med hänsyn till att de som avtjänar ett straff enligt IÖVL i regel har en mer stabil livssituation. Tendensen är dock tydlig och den bekräftas av flera rapporter och undersökningar som har studerat om miljön som straffet verkställs i har betydelse för återfall i brott. Kriminalvården lyfter t.ex. fram ett antal studier som visar att fängelsestraff som verkställs i mindre restriktiva förhållanden är återfallsförebyggande jämfört med verkställighet i mer restriktiva anstalter (Kriminalvården, Utvärderings- och forskningsenheten, Kort om straffskärpningar, s. 16). Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet pekar också på ett antal internationella studier som ger ett starkt stöd för detta (SOU 2024:48 s. 777).

Även erfarenheterna av elektronisk övervakning vid utslussning från anstalt är positiva. Möjligheten att avtjäna en del av strafftiden genom elektronisk övervakning (genom s.k. IÖV-utsluss) infördes i form av en försöksverksamhet 2001 (Från anstalt till frihet, prop. 2000/01:76). Brå utvärderade försöksverksamheten och konstaterade att den gett mycket goda resultat. Misskötsamheten hade varit låg och de dömdas sociala situationen hade i många fall förbättrats (Brå-rapport Ett steg på väg mot frihet – En beskrivning av intagnas sociala situation efter intensivövervakning med elektronisk kontroll, s. 8–10). Mot denna bakgrund utökades 2005 möjligheterna att verkställa sista delen av straffet med elektronisk övervakning inom ramen för den pågående försöksverksamheten (prop. 2004/05:34). IÖV-utsluss ersattes 2007 av utökad frigång (En modernare kriminalvårdslag, prop. 2005/06:123). I propositionen beskrevs utökad frigång som en utslussningsform som i allt väsentligt påminner om IÖV-utsluss, men som är mer flexibel.

Brå har fortsatt sin utvärdering och konstaterat att skillnaden vad gäller återfall mellan personer som haft IÖV-utsluss och en kontrollgrupp efter två år är signifikant och uppgår till tolv procent. Detta är enligt Brå anmärkningsvärt goda resultat men det får, mot bakgrund av att andra studier inte visar på samma resultat, tolkas återhållsam. Det ger dock ändå anledning till en försiktig optimism (Brå-rapport 2007:19, s. 10).

4.3 Även de internationella erfarenheterna av alternativa sätt att verkställa fängelsestraff är positiva

Som Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet redogör för pågår i delar av Europa, t.ex. Spanien, Malta och Belgien, sedan en tid tillbaka ett framgångsrikt arbete med så kallade ”small-scale detention

centers”. Dessa kan närmast beskrivas som institutioner som liknar halvvägshus men som används i stället för konventionella fängelser vid inte alltför långa strafftider där risken för återfall och annan misskötsamhet bedöms vara mindre eller i vart fall hanterbar genom föreskrifter. Även i Norge kan ett fängelsestraff, efter beslut av Kriminalomsorgen, avtjänas i ett övergångsboende om straffet inte överstiger ett år. För dömda under 18 år ska en sådan placering alltid övervägas oavsett strafftid. Statistik från Norge visar att risken för återfall är betydligt lägre bland dem som avtjänar en del av sitt fängelsestraff i ett sådant övergångsboende jämfört med de som frigges direkt från slutan stalt (11 respektive 31 procent).

4.4 Beläggningssituationen inom Kriminalvården

Beläggningsgraden är och kan under oöverskådlig tid förväntas vara hög

Under senare år har inflödet till Kriminalvården ökat kraftigt. För att hantera det stigande antalet klienter genomför Kriminalvården en mycket omfattande expansion. Byggandet av nya häkten och anstalter tar dock tid. För att i det kortsiktiga perspektivet hantera situationen har myndigheten därför vidtagit en rad åtgärder, bl.a. ökat dubbelbeläggningen och anordnat ett stort antal beredskapsplatser. Beläggningsgraden på de fasta platserna i anstalt var 98 procent 2019, 103 procent 2020, 109 procent 2021, 113 procent 2022 och 120 procent 2023 (KOS 2023, s. 113). Kriminalvården bedömde redan 2021 att det saknades marginaler för att hantera oförutsedda händelser (Kriminalvårdens årsredovisning 2021, s. 20). Situationen har inte förbättrats sedan dess och slutsatsen gäller därför i allra högsta grad fortfarande. Det kan konstateras att myndigheten befinner sig i ett sårbart och mycket ansträngt läge.

Inflödet till Kriminalvården kan förväntas öka kraftigt i framtiden. Enligt en prognos från Kriminalvården kan medelantalet fängelseklienter komma att öka från cirka 6 600 2024 till 20 000 2027, vilket skulle innebära en ökning med över 200 procent. Myndigheten har gjort uppskattningar utifrån olika scenarier som är baserade på det samlade reformarbete som regeringen bedriver. Beroende av vilka reformer som genomförs har Kriminalvården prognostiserat medelantalet fängelseklienter 2034 till mellan knappt 20 000 och drygt 40 000 (Kriminalvårdens kapacitetsrapport 2025–2034, s. 26–29).

Effekter av den ansträngda beläggningssituationen

År 2021 framhöll Kriminalvården att resultatet för verksamhetens grunduppdrag – att verkställa utdömda påföljder, bedriva häktesverksamhet och utföra personutredningar i brottmål – var acceptabelt, men att det fanns en risk för att resultaten inte kunde upprätthållas på sikt, så länge samma utmanande förutsättningar kvarstår (Kriminalvårdens årsredovisning 2021, s. 20).

Kriminalvården har bedömt att myndighetens förmåga att utföra grunduppdraget försämrades inom flera områden under 2022 och att en tidigare positiv utveckling stannat av inom andra. Detta bedömdes vara ett resultat av en långvarig hög arbetsbelastning med ett ökande antal klienter i

kombination med svårigheter att rekrytera personal i tillräcklig omfattning. Kriminalvården bedömde också att förmågan att lyckas med just det återfallsförebyggande uppdraget genom ett bra verkställighetsinnehåll försämrades under 2022 som en direkt följd av den höga beläggningsgraden i anstalt och den höga belastningen i frivård, i kombination med att personalomsättningen ökade (Kriminalvårdens årsredovisning 2022, s. 10 och 11). Utvecklingen fortsatte i samma riktning under 2023 och 2024 (Kriminalvårdens årsredovisningar för 2023 och 2024).

Den höga beläggningen har fått flera negativa konsekvenser. Kriminalvården har t.ex. haft svårt att uppnå de lagstadgade kraven på isoleringsbrytande åtgärder och har behövt utöka inlåsningen i samband med dygnsvilan. Säkerhetsläget i myndighetens verksamhet har också försämrats. Medarbetarna utsätts för alltmer hot, våld, trakasserier och otillåten påverkan. Även antalet incidenter med hot och våld mellan intagna har ökat. (Kriminalvården, Forsknings- och utvärderingsenheten, Kort om överbeläggning – Risker för klienter och personal s. 42, 68 och 70 och Kriminalvårdens årsredovisning 2024, s. 74).

Att Kriminalvården är hårt belastad har fått till följd att myndigheten behövt ta större medvetna risker för att kunna utföra sitt uppdrag. Intagna omplaceras i lägre säkerhetsklass och fler blir föremål för särskilda utslussningsåtgärder gentemot vad som varit fallet tidigare (Kriminalvårdens årsredovisning 2024, s. 74–76). En ytterligare problematik som följer av överbeläggningen är att det blir svårare att undvika kontakt mellan dömda som tillhör nätverk som är i konflikt med varandra (Kriminalvårdens årsredovisning 2023 s. 69 och 75).

Riksdagens ombudsmän (JO) har i ett flertal beslut konstaterat att den nuvarande beläggningssituationen innebär negativa konsekvenser för de intagna (t.ex. JO:s beslut den 17 juni 2024 dnr 2834-2023, den 26 juni 2024 dnr 4837-2023 och den 15 augusti 2024 dnr 1816-2023). JO har också konstaterat att den rådande situationen inom myndighetens verksamhet leder till risker för överträdelser av artikel 3 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, Europakonventionen (Rapporten Dubbelbeläggningens konsekvenser för intagna i häkte från JO:s Opcat-enhet, 2025).

Överbeläggning i ett internationellt perspektiv

I drygt 120 länder är det överbeläggning i fängelserna. Fler än 15 länder i världen har en överbeläggning om 250 procent eller högre. Behovet av att bygga fler och nya, större fängelser är därför en trend som syns över hela världen. Det finns ett stort antal rapporter från bl.a. Europeiska kommittén mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT), FN:s kommitté mot tortyr och WHO som lyfter fram de problem som överbeläggning i anstalter för med sig. Enligt CPT är det flera länder som gjort framsteg eftersom de agerat utifrån de rekommendationer som CPT lämnat, bl.a. gällande straffmätning och vikten av att ha alternativ till fängelsestraff som avtjänas i anstalt (CPT, 31st General Report on the CPT, s. 25). I dessa länder har CPT kunnat iaktta mindre misskötsamhet och våld på anstalterna, bättre säkerhet för särskilt sårbara intagna samt att

de anställda som en följd av det har haft bättre arbetsvillkor. I sin rapport lyfte CPT särskilt fram att just överbeläggning i fängelser är problematiskt. Det ger upphov till risker för de intagna och underminerar möjligheterna att minska de negativa effekter som frihetsberövanden för med sig. CPT anser att trovärdiga alternativ till avtjänande av fängelsestraff i anstalt, som bibehåller straffets skyddsaspekter, måste komma till större användning. Som alternativ nämns elektronisk övervakning, övervakning genom utsedda övervakare samt återfallsförebyggande program (samma rapport, s. 28).

I en rapport från WHO om hälsa i fängelse framförs liknande slutsatser (WHO, Prisons and Health, s. 67 och 73). En femtedel av de deltagande länderna rapporterade överbeläggning samt att det får negativa effekter för de intagna, t.ex. direkt rörande våld och inverkan på den mentala hälsan, men också indirekt genom att det inte finns tillräckligt med medicinskt utbildad personal. Även WHO framhåller att alternativ till frihetsberövande straff måste övervägas för brott som inte utgör en hög risk för samhället och i fall där det finns mer effektiva och framgångsrika åtgärder att sätta in, t.ex. behandling mot narkotikamissbruk.

Även enligt FN leder överbeläggningen i anstalterna till stora utmaningar för kriminalvården världen över (United Nations System, Common Position on Incarceration). Överbeläggning leder till att det blir svårt för kriminalvårdsmyndigheter att utföra sina uppdrag, att upprätthålla god hälsa och säkerhet samt de intagnas välmående, liksom att bibehålla en återfallsförebyggande och rehabiliterande kriminalvård.

Europeiska unionens råd har tagit fram rekommendationer om att medlemsstaterna bör verka för alternativ till fängelse som avtjänas i anstalt (Rådets slutsatser om alternativa åtgärder till frihetsberövande: Användning av icke frihetsberövande påföljder och åtgärder inom det straffrättsliga området 2019/C422/06). Medlemsstaterna uppmanas också att använda så kallade small-scale detention centers för att begränsa de negativa effekterna av frihetsberövandet och för att underlätta den intagnes återintegrering i samhället (se Council conclusions on Small-scale detention: focusing on social rehabilitation and reintegration into society).

5 Fler fängelsestraff bör kunna verkställas med elektronisk övervakning

Regeringens bedömning: Fler fängelsestraff bör kunna verkställas utanför anstalt med elektronisk övervakning.
--

Trygghetsberedningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrar sig särskilt om beredningens bedömning tillstyrker den, däribland *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Kriminalvården*, *Länsstyrelsen i Västra Götaland* och *Vårgårda kommun*.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En stor del av remissinstanserna tillstyrker bedömningen, bl.a. *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Fackförbundet ST*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Kammarrätten i Sundsvall*, *Kriminalvården*, *Malmö Stad*, *Skyddsvärnet* och *Åklagarmyndigheten*. *Institutet för mänskliga rättigheter* framhåller särskilt att bedömningen ligger väl i linje med internationella regler och riktlinjer som uppmuntrar stater att skapa alternativ till fängelse i anstalt.

Skälen för regeringens bedömning: Tillämpningsområdet för lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖVL) har varit oförändrat sedan 2006. Det har genom åren vid olika tidpunkter, i olika sammanhang och från olika håll framförts att tillämpningsområdet skulle kunna utvidgas till att omfatta längre fängelsestraff. Straffsystemkommittén föreslog 1995 att strafftider på upp till ett år skulle kunna verkställas genom elektronisk övervakning (SOU 1995:91 del II s. 155). Påföljdsutredningen lämnade 2012 förslag på genomgripande förändringar av påföljdssystemet och som en del i detta skulle elektronisk övervakning i sin nuvarande form tas bort och i stället skulle det vara möjligt att kombinera ett villkorligt fängelsestraff med hemarest – vars innehåll i stort skulle motsvara verkställighet enligt IÖVL – vid strafftider på upp till 12 månader (SOU 2012:34, band 2, s. 212 och 462–463).

I takt med att beläggningssituationen inom Kriminalvården blivit alltmer ansträngd har frågan aktualiserats på nytt (t.ex. Riksdagens ombudsmäns yttrande över promemorian Effektivare förfarande och utökad kontroll vid verkställighet av fängelsestraff med fotboja, Ju2020/04109). Kriminalvården har också i olika sammanhang påpekat att det är nödvändigt att överväga och utreda alternativa platslösningar för att myndigheten på ett bättre sätt ska kunna möta behovet av en betydande mängd nya häktes- och anstaltsplatser. En åtgärd som myndigheten i det sammanhanget har lyft fram är att utvidga tillämpningsområdet för intensivövervakning med elektronisk kontroll (Kriminalvårdens framställan om utökad tillämpning av intensivövervakning med elektronisk kontroll m.m. Ju2019/02420 och rapporten Kriminalvårdens kapacitetsbehov till följd av Tidöavtalet KV 2023-669, s. 36). Den ansträngda beläggningssituationen inom Kriminalvården, med de säkerhetsrisker och andra nackdelar som följer av denna, skulle enligt myndigheten underlättas om fler fängelsestraff kunde verkställas utanför anstalt. Samtidigt är frigörandet av anstaltsplatser i sig inte ett tillräckligt skäl för en sådan förändring, utan den måste grunda sig också i andra överväganden. En sådan förändring måste förväntas förbättra förutsättningarna för att minska antalet återfall och får inte innebära en oacceptabel försämring av samhällsskyddet eller att fängelsestraffets trovärdighet urholkas.

Som framgår i avsnitt 4.2 är återfallsfrekvensen bland de som avtjänat straff enligt IÖVL betydligt lägre jämfört med de som avtjänat straff i anstalt. Även om skillnaden i återfallsfrekvens inte enbart kan förklaras av verkställighetsformen så framstår det som tydligt att verkställighet enligt IÖVL, på ett generellt plan, är gynnsamt ur ett återfallsförebyggande perspektiv. En fördel med verkställighet enligt IÖVL är att den dömda i större utsträckning kan behålla sitt arbete och upprätthålla prosociala

kontakter, t.ex. med vänner och familj, vilket Trygghetsberedningen särskilt lyfter fram som starkt skyddande faktorer mot fortsatt kriminalitet (SOU 2024:54 s. 62). Därutöver innebär verkställighet utanför anstalt att de negativa verkningarna av en anstaltsvistelse undviks. Att utöka möjligheterna att verkställa fängelsestraff utanför anstalt är också, som *Institutet för mänskliga rättigheter* påpekar, i linje med internationella rekommendationer från bl.a. CPT. Vidare bedöms det vara förenligt med Sveriges förpliktelser enligt Europakonventionen.

Även utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv finns det tydliga fördelar med att utöka möjligheterna att verkställa fängelsestraff utanför anstalt. Kostnaden för verkställighet med elektronisk övervakning är betydligt lägre än om straffet avtjänas i anstalt, vårdrygnskostnaden är ungefär 1 200 kronor jämfört med cirka 2 600 kronor för anstalt i säkerhetsklass 3.

Sammanfattningsvis finns det enligt regeringen flera tydliga fördelar med att utöka möjligheterna att verkställa fängelsestraff utanför anstalt med elektronisk övervakning. Det huvudsakliga skälet till en sådan förändring är att det finns goda förutsättningar för att denna åtgärd kan minska återfallen i brott. Till detta kommer också att förändringen skulle vara samhällsekonomiskt fördelaktigt och att den kan bidra till att frigöra anstaltsplatser, vilket skulle underlätta Kriminalvårdens beläggningssituation och motverka att det bildas en s.k. soningskö. En sådan förändring är också förordad i internationella rekommendationer. Det har inte framkommit några avgörande skäl som talar emot att utöka möjligheterna att verkställa fängelsestraff utanför anstalt. Av stor betydelse är dock hur utvidgningen utformas och vilka fängelsestraff som kan bli föremål för verkställighet utanför anstalt, vilket regeringen återkommer till i nästa avsnitt.

6 Utökade möjligheter till verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad

Regeringens förslag: Tillämpningsområdet för verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning i den dömdes bostad ska utvidgas till att omfatta fängelse i högst ett år och sex månader.

Om strafftiden som ska avtjänas överstiger fängelse i sex månader ska ett beslut om sådan verkställighet föregås av en fördjupad lämplighetsprövning. Vid den fördjupade lämplighetsprövningen ska särskild hänsyn tas till karaktären på den brottsligheten som straffet avser, risken för återfall i brott och hur verkställigheten kan komma att påverka brottsoffer och den dömdes anhöriga. Ett beslut om verkställighet ska endast få fattas om det är lämpligt.

Regeringens bedömning: Det är inte nödvändigt med en försöksverksamhet.

Trygghetsberedningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. Utredningen föreslår en delvis annan utformning av lagtexten, bl.a. föreslår utredningen inte att hänsyn till hur verkställigheten kan komma att påverka anhöriga ska anges som en omständighet som särskilt ska beaktas vid lämplighetsprövningen. Utredningen föreslår vidare att utvidgningen genomförs som en försöksverksamhet utan tidsgräns.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som uttalar sig särskilt om beredningens förslag är en stor majoritet positiva eller har inga invändningar mot förslaget.

Flera remissinstanser framhåller vikten av att ett beslut om verkställighet utanför anstalt föregås av en gedigen lämplighetsprövning, däribland *Brottsoffermyndigheten*, *Länsstyrelsen i Västra Götaland*, *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)*, *Vårgårda kommun* och *Åklagarmyndigheten*. Åklagarmyndigheten påpekar att det är angeläget att tillämpningsområdet för längre intensivövervakning klargörs, framför allt när det bör komma i fråga. Enligt Åklagarmyndigheten kan intensivövervakning med elektronisk kontroll vara en lämplig reaktion på allvarigare förmögenhetsbrott, men även andra typer av brott kan vara aktuella.

Ett antal remissinstanser understryker vikten av att brottsofferperspektivet beaktas och ges stor betydelse vid beslut om verkställighet utanför anstalt. *Institutet för mänskliga rättigheter* framhåller vikten av en noggrann och individuell lämplighetsprövning, särskilt med hänsyn till att verkställighet i hemmet med fotboja under så lång tid som föreslås kan innebära en begränsad tillgång till stöd och resurser för den enskilde, så som utbildning, rutiner och viktiga sociala interaktioner. Enligt *Stockholms universitet* behöver systemet ta hänsyn till klienternas individuella behov samtidigt som det är förutsebart och rättvist. *Försoningsgruppen*, *Länsstyrelsen i Västra Götaland*, *Socialstyrelsen* och *Vårgårda kommun* betonar vikten av att lämpligheten bedöms utifrån ett tydligt anhörigperspektiv, i synnerhet i de fall det finns hemmaboende barn. *Vårgårda kommun* understryker också att en förutsättning för att verkställighet utanför anstalt ska ge ett gott resultat är trygga och ordnade förhållanden i den enskildes hem. *Kriminalvården* anser att det kan övervägas om brottsofferperspektivet bör anges som ett uttryckligt rekvisit i bestämmelsen. Myndigheten anser att begreppet är svårt att definiera, att det lätt kan sammanblandas med brottsoffrets intresse i det enskilda fallet och ge sken av att målsäganden har inflytande över verkställighetsformen samt att viss hänsyn redan i dag tas till brottsofferperspektivet inom ramen för prövningen enligt 2 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖVL).

Brottsoffermyndigheten framför att det inte bara bör, utan ska, vara uteslutet med verkställighet utanför anstalt under vissa förutsättningar. Detta gäller när någon har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet riktad mot ett eller flera fysiska brottsoffer, t.ex. allvarliga vålds-, sexual- och fridsbrott.

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i bedömningen att lämplighetsprövningen bör vara tydligare reglerad i lag. Vidare framhåller myndigheten behovet av en grundlig analys av hur lämplighetsprövningen ska utformas för att skydda våldsutsatta. Enligt myndigheten behöver kunskapen om faktorer som kan försvåra den sammanboendes möjlighet

att motsätta sig sådan verkställighet stärkas, exempelvis krävs medvetenhet om hur kollektivt våld och påtryckningar i hederssammanhang utövas och hur det kan hämma en persons möjlighet att säga nej till verkställighet i det gemensamma hemmet. Myndigheten påtalar också att våld mot en partner kan förekomma utan att det lett till prövning i domstol. Därmed kan en fällande dom inte anses vara ett nödvändigt underlag för lämplighetsprövning för att skydda en våldsutsatt partner eller ett våldsutsatt barn.

Kriminalvården förordar att förslaget från Trygghetsberedningen genomförs, med vissa justeringar, och kompletteras med Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag om att det ska införas en ny verkställighetsform. En sådan lösning skulle innebära att fängelsestraff på högst ett år och sex månader kan avtjänas antingen genom elektronisk övervakning i den dömdes bostad eller på kontrollerat boende, utifrån vad som är lämpligast i det enskilda fallet. En sådan ordning skulle inte bara tillgodose behovet av samhällsskydd och brottsoffrets eventuella skyddsbehov på ett adekvat sätt, utan också möjliggöra för myndigheten att lägga mer resurser på kontroll och behandling. Det skulle också minska klienttillströmningen till anstalterna, vilket vore välkommet utifrån myndighetens ansträngda läge.

Fackförbundet ST anser att förslagen kunde varit ännu mer långtgående och t.ex. innebära att alternativa verkställighetsformer också skulle kunna användas under delar av längre fängelsestraff, i de fall Kriminalvården bedömer det som lämpligt. Detta skulle skapa motivation hos klienterna att delta i rehabiliterande program och ge dem tydligare incitament under fängelsetiden. Även Kriminalvården framför att tillämpningsområdet borde kunna utvidgas och med fördel kunna omfatta vissa påföljder som döms ut genom beslut, t.ex. beslut enligt 34 kap. 6 § andra stycket brottsbalken.

Kriminalvården lämnar vidare vissa synpunkter på lagtextens utformning. Myndigheten ifrågasätter om införandet av den nya 2 a § IÖVL är påkallat. Det vore enligt Kriminalvården mer ändamålsenligt om 2 § görs tillämplig på fängelsestraff upp till ett år och sex månader och presumptionen för verkställighet utanför anstalt gäller även i dessa fall. I den mån det är nödvändigt kan det i stället övervägas om omständigheterna som ska utgöra särskilda skäl mot sådan verkställighet bör utvecklas och förtydligas. Kriminalvården anser vidare att omständigheterna i 2 a § behöver förtydligas och tydligare särskiljas från omständigheterna i 2 § så att det inte framstår som att vissa omständigheter ska beaktas i flera led av prövningen.

Ingen av remissinstanserna yttrar sig särskilt i frågan om försöksverksamhet.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag och bedömning. Utredningen föreslår att möjligheten till verkställighet i den dömdes bostad ska avse fängelsestraff på högst nio månader. Utredningen tar inte upp frågan om försöksverksamhet.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot utredningens förslag. Flera remissinstanser, bl.a. *Kriminalvården* och *Åklagarmyndigheten*, anser dock att utredningens förslag lämpligen bör hanteras gemensamt med Trygghetsberedningens förslag i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Även fängelsestraff som är längre än sex månader bör kunna verkställas genom elektronisk övervakning ...

Redan när möjligheten att verkställa fängelsestraff enligt IÖVL infördes framhölls att det är centralt att möjligheterna att verkställa fängelsestraff utanför anstalt inte utformas på ett sätt som medför att fängelsestraffets trovärdighet urholkas. Verktällighetsformen måste ur det allmänna rättsmedvetandets synvinkel framstå som ett trovärdigt alternativ till anstalt, som tillgodoser kravet på en adekvat straffrättslig reaktion på brottet så att förtroendet för påföljdssystemet upprätthålls (prop. 1993/94:184 s. 10 och 11).

Hur långa straff som ska kunna verkställas utanför anstalt har flera gånger tidigare diskuterats. Under försöksverksamheten omfattades initialt fängelsestraff på högst två månader, vilket sedan höjdes till högst tre månader och därefter till nuvarande högst sex månader. Verktällighetsformen har enligt förarbetena varit avsedd för de korta fängelsestraffen. Redan när försöksverksamheten utvärderades föreslog dock Straffsystemkommittén att elektronisk övervakning skulle kunna användas vid strafftider på upp till ett år, men att domstol skulle avgöra om fängelsestraffet skulle avtjänas genom elektronisk övervakning eller i anstalt (SOU 1995:91 del II, s. 155). Förslaget fick stöd från något håll, men kritiserades av flera remissinstanser. I det lagstiftningsärendet stannade regeringen vid att verktällighetsformen skulle tillämpas på de korta fängelsestraffen, högst tre månader, i likhet med hur försöksverksamheten varit utformad. Skälen mot att längre strafftider skulle omfattas, uppgav regeringen, var dels att det kunde befaras att längre tider av intensivövervakning medför fler misslyckanden och att det är av stor betydelse för straffsystemets trovärdighet att sanktioner verkligen genomförs, dels att det under längre tider av intensivövervakning skulle bli svårt att upprätthålla de tämligen rigorösa regler som måste gälla för att intensivövervakningen ska vara ett trovärdigt alternativ till anstalt. Samtidigt konstaterade regeringen att försöksverksamheten fungerat bra också för dem med strafftider på tre månader och att denna längsta strafftid därför skulle gälla när intensivövervakningen gjordes permanent (prop. 1997/98:96, s. 107–108).

När systemet utvidgades till straff upp till sex månader hade möjligheten att använda elektronisk övervakning framgångsrikt prövats under tidsperioder som översteg tre månader som ett led i utslussningen inför frigivning av personer som var dömda till längre fängelsestraff. Utifrån dessa erfarenheter ansågs det finnas fog för en ändrad uppfattning i frågan om hur lång tid det är möjligt att klara av de stränga regler som övervakningen innebär (prop. 2004/05:34 s. 31).

Trygghetsberedningen konstaterar att det vid flera tillfällen funnits farhågor som inte besannats om att en utvidgning av tiden som kan verkställas med elektronisk övervakning skulle leda till mer belastade klienter med fler misslyckanden som följd (SOU 2024:54 s. 190). Givet att erfarenheterna efter den senaste höjningen visar ett mycket positivt utfall finns det enligt regeringen goda grunder för att återigen omvärdera vilka strafftider som bör komma i fråga för verktällighet utanför anstalt. I sammanhanget kan också nämnas att det numera genom påföljden ungdoms-

övervakning finns erfarenhet av elektronisk övervakning som pågår under betydligt längre tid än sex månader. Genomsnittslängden för verkställighet av ungdomsövervakning är åtta och en halv månad. Av den uppföljning som Kriminalvården har gjort av påföljden framgår att endast 8 av 110 påföljder har undanröjts på grund av misskötsamhet (Kriminalvården, Två år med ungdomsövervakning, diariernr 2019-19240, 2023, s. 18 och 21).

Utifrån det anförda finner regeringen sammantaget att möjligheterna att avtjäna fängelsestraff i den dömdes bostad med elektronisk övervakning bör utökas till längre fängelsestraff än sex månader.

... dock inte straff som är längre än ett år och sex månader

När storleken på höjningen av strafftiden övervägs bör det, utöver de argument för en sådan höjning som tas upp i avsnitt 4 och 5, även beaktas att det under senare år genomförts flera straffskärpningsreformer som sammantaget innebär att målgruppen för verkställighetsformen blivit mindre. Det bör också beaktas att regeringen genomför en genomgripande omläggning av kriminalpolitiken som kan förväntas innebära fler och längre fängelsestraff och därigenom medföra att målgruppen begränsas ytterligare. Det är viktigt att den utvidgning av tillämpningsområdet för verkställighetsformen som genomförs är sådan att förändringen får en bestående effekt. Med beaktande även av detta anser regeringen att en större höjning än den som föreslås av Utredningen om Påföljder, återfall och verkställighet, d.v.s. till straff på högst nio månader, är rimlig. Samtidigt finns det en övre gräns för hur långa straff som rimligen bör kunna verkställas genom elektronisk övervakning i den dömdes bostad. Enligt regeringen bör inte fängelsestraff som överstiger två år kunna avtjänas på detta sätt. En sådan utvidgning skulle innebära att fängelsestraffets trovärdighet riskerar att urholkas och är därför inte lämplig.

Som redogörs för i avsnitt 4.1 är verkställighet med elektronisk övervakning förenad med avsevärda frihetsinskränkningar. Övervakningen och villkoren för verkställigheten, inklusive utgångsförbudet, innebär mycket kännbara begränsningar för den dömda. Kriminalvården har dessutom över tid fått utökade möjligheter att utöva kontroll, t.ex. genom införandet av möjligheten att besluta om föreskrift om vistelseförbud (prop. 2021/22:196, s. 15). Den stränga kontrollen gör att eventuell misskötsamhet kan upptäckas snabbt varvid verkställigheten omedelbart kan avbrytas. Enligt regeringens bedömning innehåller verkställighetsformen sammantaget sådana påtagliga frihetsinskränkningar och goda möjligheter till kontroll som gör den till ett trovärdigt och tillräckligt ingripande alternativ till ett fängelsestraff i anstalt, även vid fängelsestraff som med marginal överstiger sex månader. Frihetsbegränsningarna framstår rimligen för den enskilde också som alltmer betungande i takt med att strafftiden blir längre. Som *Kriminalvården* framför har dömda med längre strafftid ofta ett större behov av stöd och kontroll och kommer därmed i regel att få mer ingripande villkor, än dömda med kort strafftid.

Sammantaget förefaller en lämplig avgränsning för verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad vara till strafftider som överstiger ett men inte två år. Trygghetsberedningen föreslår en övre gräns på ett år och sex månader. Enligt regeringen framstår denna gräns som väl

avvägd. Det bedöms således inte vara lämpligt att, som *Fackförbundet ST* efterfrågar, utvidga tillämpningsområdet till att gälla längre strafftider. Det är inte heller önskvärt att till tillämpningsområdet addera t.ex. bötesförvandlingsstraff, vilket efterfrågas av Kriminalvården. Vissa straff bör alltså vara exkluderade från möjligheten till verkställighet utanför anstalt bl.a. av trovärdighetsskäl.

Vid längre strafftider ska ett beslut om verkställighet i den dömdes bostad föregås av en fördjupad lämplighetsprövning

Den övre gränsen i strafftid utgör den yttersta begränsningen för vilka straff som kan avtjänas med elektronisk övervakning. Alla som döms till fängelsestraff som understiger tidsgränsen bör dock inte komma i fråga för sådan verkställighet. I vissa hänseenden är strafftiden av underordnad betydelse för frågan om det är lämpligt att straffet avtjänas på detta sätt. Det finns en rad andra faktorer som är av mer central betydelse. Sådana faktorer är t.ex. brottets karaktär, hänsyn till brottsoffer och risken för återfall i brott. Dessa faktorer har redan enligt dagens regelverk stor betydelse för bedömningen av om ett straff kan avtjänas med elektronisk övervakning eller inte. En höjning av den övre strafftidgränsen innebär dock att frågan om det, i det enskilda fallet, är lämpligt att tillåta sådan verkställighet blir än viktigare. Flera av de faktorer som kan tala emot verkställighet med elektronisk övervakning bör också tillmätas större betydelse om strafftiden är längre. Detta gäller i synnerhet hänsyn till brottsoffer, men även risken för återfall i brott.

Mot denna bakgrund anser regeringen att en förutsättning för att utvidga tillämpningsområdet för verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning i den dömdes bostad är att det säkerställs att ett beslut om sådan verkställighet föregås av en noggrann lämplighetsprövning.

Den nuvarande lämplighetsprövningen är inte tillräcklig vid längre strafftider

Av 2 § IÖVL framgår att beslut om verkställighet enligt lagen inte får fattas om särskilda skäl talar emot verkställighet utanför anstalt. Detta innefattar en bedömning av om sådan verkställighet är lämplig. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att särskilda skäl mot verkställighet utanför anstalt kan vara avsaknad av godtagbar bostad, elektricitet eller fungerande telefon med tillhörande abonnemang. Det kan också handla om att sådan verkställighet skulle medföra nackdelar för någon annan än den dömda själv, t.ex. när den dömda bor tillsammans med någon som inte godtar att verkställighet sker i den gemensamma bostaden eller att brottet har riktats mot en person som den dömda bor tillsammans med. Därutöver kan avsaknad av sysselsättning utgöra särskilda skäl mot verkställighet utanför anstalt. Även i fall där det framstår som helt orealistiskt att den dömda kan hantera en sådan verkställighet, t.ex. vid ett pågående kvalificerat missbruk, bör en ansökan om verkställighet avslås. Det samma gäller om det med hänsyn till brottets karaktär eller gärningsmannens person skulle vara direkt oförsvarligt eller stötande att bifalla en ansökan, t.ex. om brottsligheten är sådan att den typiskt sätt är ägnad att fortsättas i eller från bostaden. Möjligheten att avslå en ansökan av sådana skäl ska dock utnyttjas med största försiktighet (prop. 1993/94:184 s. 34 och 35).

I senare förarbeten har det uttalats att utgångspunkten bör vara att så få dömda som möjligt vägras att verkställa straffet enligt IÖVL (prop. 1997/98:96 s. 111). Beträffande brottets karaktär har det förtydligats att det inte kan bli fråga om att helt utesluta dömda för ett visst brott från möjligheten att få straffet verkställt utanför anstalt. En annan sak är att omständigheterna i det enskilda fallet alltid måste beaktas. Om det finns risk för fortsatt brottslighet under verkställigheten, vilket ofta är fallet vid våld i nära relation, säger det sig självt att någon verkställighet utanför anstalt inte bör komma i fråga (prop. 2004/05:34 s. 34 och HFD 2012 ref. 9).

Kriminalvården har i sina föreskrifter utvecklat vad som ska anses utgöra särskilda skäl mot verkställighet utanför anstalt och där som exempel angett en hög risk för återfall i brott mot den målsägande som domen avser eller att verkställigheten kan antas inverka menligt på barn som den dömda delar bostad med. Ytterligare omständigheter som kan utgöra särskilda skäl är att det är uppenbart att den dömda t.ex. på grund av att han eller hon har ett pågående missbruk inte kommer att följa villkoren för verkställigheten eller att den dömda ska utvisas, avvisas eller saknar anknytning till Sverige (2 § KVFS 2011:6). Om det finns barn som är bosatta i den aktuella bostaden ska det särskilt utredas hur barnets situation påverkas och om det kan anses lämpligt i förhållande till barnets bästa att fängelsestraffet verkställs i bostaden. Dessutom ska en person som är över 18 år och som delar bostad med någon som ska avtjäna straff med fotboja tillfrågas om denne samtycker till att verkställigheten sker i bostaden. Om samtycke inte lämnas, får verkställighet inte ske i den bostaden (4 § KVFS 2011:6).

Om det föreligger omständigheter av det slag som beskrivits kan det leda till att Kriminalvården vid sin lämplighetsbedömning finner att straffet inte ska verkställas genom elektronisk övervakning i den dömdes bostad. Det krävs dock att omständigheterna med viss styrka – de måste nå upp till särskilda skäl – talar emot sådan verkställighet. Utifrån hur reglerna är utformade blir det i praktiken fråga om en presumtion för att verkställighet med elektronisk övervakning ska medges. För att presumtionen ska brytas krävs omständigheter som utgöra särskilda skäl.

Enligt regeringens uppfattning saknas skäl att ändra den nuvarande ordningen beträffande fängelsestraff på högst sex månader. Fängelsestraff av denna längd avser i regel brottslighet för vilken det är oproblematiskt att straffet avtjänas med elektronisk övervakning. Erfarenheterna visar att misskötsamheten är låg och att möjligheten till sådan verkställighet har positiva effekter på återfallsrisken efter avtjänat straff. Annat har således inte framkommit än att den nuvarande regleringen fungerar på ett bra sätt. Det framstår därför som rimligt att det även fortsättningsvis, vid strafftider som inte överstiger sex månader, finns en presumtion för att straffet kan avtjänas med elektronisk övervakning i den dömdes bostad. Som regeringen återkommer till i avsnitt 7.2 bör det dock i lagtexten förtydligas vad som ska utgöra särskilda skäl.

Vid längre strafftider gör sig dock andra hänsyn gällande, eftersom det öppnar upp för att även domar som avser betydligt allvarigare brottslighet kan verkställas med elektronisk övervakning. En ordning som kräver särskilda skäl för att neka verkställighet är i dessa fall inte tillräcklig. Om strafftiden överstiger sex månader bör det i stället krävas att ett beslut om

verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad föregås av en mer omsorgsfull lämplighetsprövning och att sådan verkställighet bedöms lämplig. Behovet av en tydligare och fördjupad lämplighetsprövning är också något som framhålls av flera remissinstanser, däribland *Jämställdhetsmyndigheten*, *Stockholms universitet* och *Åklagarmyndigheten*. Till skillnad från Kriminalvården anser regeringen således inte att det ska råda en presumtion för att bevilja verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad om strafftiden överstiger sex månader.

Innebörden av den fördjupade lämplighetsprövningen

Om strafftiden överstiger sex månader ska det, i enlighet med vad Trygghetsberedningen föreslår, krävas att Kriminalvården i det enskilda fallet bedömer verkställighet i den dömdes bostad som lämplig. Detta bör i lagtexten komma till uttryck på det sättet att ett beslut om verkställighet med elektronisk övervakning i dessa fall ska föregås av en fördjupad lämplighetsprövning och att ett beslut om verkställighet ska få fattas endast om det är lämpligt.

Den fördjupade lämplighetsprövningen bör i huvudsak baseras på de faktorer som enligt förarbetena till 2 § IÖVL och Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:6) i dag ska beaktas vid bedömningen av om det föreligger särskilda skäl mot verkställighet med elektronisk övervakning. Det är dock inte lämpligt att grunderna för prövningen framgår endast av myndighetsföreskrifter, utan de bör anges i lag, vilket också framhålls av bl.a. Jämställdhetsmyndigheten. Att de faktorer som är av särskild betydelse för bedömningen anges i lagtexten underlättar för Kriminalvårdens bedömning och främjar förutsebarhet och likabehandling.

Trygghetsberedningen föreslår att det i lagtexten ska anges att brottslighetens karaktär, brottsofferperspektiv, risken för återfall i brott eller om det annars framstår som oförsvarligt eller stötande är omständigheter som särskilt ska beaktas vid lämplighetsprövningen.

I likhet med Trygghetsberedningen anser regeringen och även *Försoningsgruppen*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Länsstyrelsen i Västra Götaland* och *Stockholms universitet* att brottsofferperspektivet ska lyftas fram som en omständighet av särskild betydelse vid lämplighetsprövningen. Hänsyn till brottsoffer inbegriper en bedömning av risken för att den dömda utsätter brottsoffret för nya brott. Om det finns en inte försumbar risk för nya brott mot ett tidigare brottsoffer bör verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad inte komma i fråga. Detta gäller även när brottsoffret samtycker till att ett straff verkställs i en gemensam bostad bl.a. eftersom det, som Jämställdhetsmyndigheten påtar, kan förekomma påtryckningar gentemot brottsoffret. Vid sidan av risken för nya brott bör det även beaktas i vilken mån verkställighet utanför anstalt kan ge upphov till ökad otrygghet för ett tidigare brottsoffer.

Brottsofferperspektivet inbegriper också, som *Brottsoffermyndigheten* påtar, att vissa brott ska vara exkluderade från möjligheten till verkställighet i den dömdes bostad. Detta bör gälla generellt för vissa typer av särskilt graverande brott mot person och även brottslighet som till sin karaktär är sådan att den typiskt sett kan förväntas fortsätta i eller från

bostaden, exempelvis hedersrelaterad brottslighet eller sexualbrott som begås via internet. Om straffet för sådan brottslighet skulle tillåtas att avtjänas i den dömdes bostad skulle det riskera att urholka fängelsestraffets trovärdighet. Karaktären på den brottslighet som domen avser bör därför, som Trygghetsberedningen föreslår, också anges vara en omständighet som ska ges särskild betydelse vid den fördjupade lämplighetsprövningen. De tydligaste exemplen på brott som bör vara exkluderade från sådan verkställighet är grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, hedersförtryck och grovt barnfridsbrott. Det bör i princip vara uteslutet att den som döms för dessa brott får avtjäna straffet med elektronisk övervakning i sin bostad. Detsamma gäller allvarligare fall av misshandel och sexualbrott, särskilt om det är fråga om brott som begåtts i nära relation. De nu angivna exemplen får anses tillgodose det behov av att förtydliga utvidgningens tillämpningsområde som Åklagarmyndigheten efterfrågar.

Det finns brottstyper som kan inbegripa vitt skilda gärningar, där det i vissa fall – men inte andra – kan vara lämpligt att straffet avtjänas i den dömdes bostad. Exempelvis kan det ofta vara lämpligt att någon som dömts för ekonomisk brottslighet får avtjäna straffet på detta sätt även om strafftiden är förhållandevis lång. Även vid sådan brottslighet kan verkställighetsformen dock undantagsvis, med hänsyn till brottslighetens karaktär, vara olämplig, exempelvis om brottsligheten varit förslagen, organiserad eller riktats mot skyddslösa brottsoffer. En viss restriktivitet bör alltid iaktas vid straff som ligger nära den övre gränsen på ett år och sex månader. Till syvende och sist måste lämpligheten dock alltid avgöras utifrån en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet.

Vid sidan av brottsofferperspektivet och brottslighetens karaktär anser regeringen, i likhet med Försoningsgruppen, Länsstyrelsen i Västra Götaland och *Värgårda kommun* att det även finns anledning att i lagtexten ange att särskild hänsyn ska tas till hur verkställigheten kan komma att påverka den dömdes anhöriga, som en faktor av särskild betydelse vid den fördjupade lämplighetsprövningen. Längden på strafftiden kan ha stor betydelse för hur anhöriga kan komma att påverkas. Om det finns hemmaboende barn i den bostad där straffet ska avtjänas måste det alltid göras en noggrann bedömning av om verkställigheten är förenlig med barnets bästa.

En annan faktor av central betydelse för bedömningen, vilket bör framgå av lagtexten, är den generella risken för återfall i brott. Detta tydliggör att även samhällsskyddsaspekter ska beaktas vid lämplighetsprövningen. Det är alltså inte enbart risken för återfall i brott mot ett tidigare brottsoffer som är av betydelse utan även återfallsrisken i allmänhet. När risken för ny brottslighet värderas ska inte enbart tidigare domar beaktas, utan det ska göras en mer allsidig bedömning. Som Jämställdhetsmyndigheten framhåller kan det exempelvis finnas risker för våld mot en sambo eller tidigare partner, även om den dömden inte har lagförts för brott mot denne. Vid prövningen bör särskild försiktighet iaktas om det bedöms finnas en risk för att den dömden ska begå allvarliga brott mot person.

I Trygghetsberedningens förslag anges i lagtexten att det vid den fördjupade lämplighetsprövningen också särskilt ska beaktas om det annars framstår som oförsvarligt eller stötande med verkställighet genom elektronisk övervakning. Att verkställighet med elektronisk övervakning

inte ska ske när det framstår som oförsvarligt eller stötande med sådan verkställighet följer dock redan av att detta utgör särskilda skäl mot sådan verkställighet enligt 2 § IÖVL (prop. 1993/94:184 s. 34–35). Enligt regeringen är detta därför inte en faktor som behöver lyftas fram som något som särskilt ska beaktas vid den fördjupade lämplighetsprövningen.

Sammanfattningsvis innebär regeringens förslag således att det, när strafftiden överstiger sex månader, inte ska föreligga en presumtion för att straffet kan verkställas med elektronisk övervakning i den dömdes bostad. I stället ska det krävas att sådan verkställighet, vid en fördjupad lämplighetsprövning, bedöms vara lämplig. Denna bedömning ska i huvudsak baseras på samma faktorer som prövningen av om det föreligger särskilda skäl mot verkställighet med elektronisk övervakning. Genom att det ska göras en fördjupad lämplighetsprövning följer dock att bedömningen ska vara mer noggrann och grundlig i förhållande till olika risker som kan finnas med sådan verkställighet. Vid prövningen ska särskild hänsyn tas till karaktären på den brottslighet som straffet avser, risken för återfall i brott och hur verkställigheten kan komma att påverka brottsoffer och den dömdes anhöriga. Ett beslut om verkställighet ska endast få fattas om det är lämpligt. Härigenom anser regeringen att det av Kriminalvården påpekade behovet av förtydliganden av hur den fördjupade lämplighetsprövningen ska fungera är tillgodosett.

En försöksverksamhet är inte nödvändig

Trygghetsberedningen föreslår att utvidgningen av tillämpningsområdet till fängelsestraff på högst ett år och sex månader ska införas i form av en försöksverksamhet utan tidsgräns, på samma sätt som gjordes när lagen infördes och vid tidigare utvidgningar. Vid den senaste utvidgningen pågick en översyn av kriminalvårdslagstiftningen, vilket i propositionen angavs vara skäl att fortsätta med försöksverksamheten (prop. 2004/05:34 s. 21).

Möjligheten att verkställa fängelsestraff genom elektronisk övervakning i den dömdes bostad har nu funnits i över 30 år. Den osäkerhet som tidigare funnits kring verkställighetsformen gör sig inte gällande på samma sätt i dag. Tvärtom är erfarenheterna av sådan verkställighet, såväl i Sverige som internationellt, övervägande positiva. Även om den utvidgning som nu föreslås är omfattande så är det enligt regeringen inte nödvändigt att genomföra den i form av en försöksverksamhet.

7 En ny verkställighetsform för fängelsestraff

7.1 Det behövs en kompletterande verkställighetsform

Regeringens bedömning: Det finns behov av ytterligare en verkställighetsform som komplement till elektronisk övervakning i den dömdes bostad och verkställighet i anstalt.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans invänder mot bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning: Erfarenheterna av att dömda avtjänar fängelsestraff med elektronisk övervakning i sin bostad är som framgår i avsnitt 4.2 och 4.3 mycket goda. Återfallsfrekvensen är betydligt lägre för de som avtjänar ett fängelsestraff med elektronisk övervakning, jämfört med de som avtjänar ett straff i anstalt. Även vårdkostnaden är väsentligt lägre för verkställighet utanför anstalt. Utifrån ett samhällsperspektiv kan det därför finnas stora fördelar med att fler personer kan avtjäna sitt straff utanför anstalt, ur ett ekonomiskt men framför allt ur ett brottsförebyggande perspektiv. Det finns därför goda skäl att överväga lagändringar som innebär att fler straff kan verkställas utanför anstalt, under former som innebär att de brottsförebyggande inslagen vid verkställighet enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖVL) tillvaratas.

Som framgår i avsnitt 4.4 är belägningsgraden i häkte och anstalt hög och kan förväntas vara så under en oöverskådlig tid. Kriminalvården arbetar mycket aktivt med att få fram fler platser och regeringen har skjutit till betydande medel för att bygga nya häktes- och anstaltsplatser, men detta är processer som tar tid. Såväl i sitt remissvar som i andra sammanhang har Kriminalvården pekat på att även andra åtgärder än att bygga nya fängelser är nödvändiga för att myndigheten ska klara sitt uppdrag och kunna hantera det ökade klienttillflödet, med en bibehållen kvalitet i det brottsförebyggande arbetet. Riksdagens ombudsmän (JO) har också framhållit att myndigheten får många klagomål från intagna med anledning av den ansträngda beläggningssituationen på anstalterna, att åtgärder därför behöver vidtas och att en utökad användning av fotboja är motiverad (JO, yttrande över promemorian Effektivare förfarande och utökad kontroll vid verkställighet av fängelsestraff med fotboja, R 130-2020 s. 2).

Med beaktande av dessa aspekter instämmer regeringen i den bedömning som Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet gör om att det finns goda skäl att genomföra förändringar som innebär att fler dömda kan verkställa sina straff med elektronisk övervakning. I grund och botten handlar det om att formerna för verkställighet av fängelsestraff ska utformas på det sätt som bäst motverkar återfall och att de tillgängliga anstaltsplatserna ska användas för de personer som till följd av sin brottslighet utgör störst fara för samhället.

Den möjlighet som i dag finns för verkställighet utanför anstalt är elektronisk övervakning i den dömdes bostad enligt IÖVL. För att den dömda ska få verkställa ett straff enligt IÖVL krävs – vid sidan av att han eller hon är lämplig för sådan verkställighet – bl.a. att den dömda har en godtagbar bostad och sysselsättning. Om den strafftid som kan avtjänas med elektronisk övervakning höjs, vilket föreslås i avsnitt 6, är det möjligt att dessa krav i större utsträckning kan utgöra ett hinder mot sådan verkställighet, t.ex. för att den dömda förlorat sin bostad eller sitt arbete eller att någon som han eller hon bor tillsammans med inte samtycker till sådan verkställighet. Dessa krav är fundamentala för att verkställighetsformen ska fungera på ett bra sätt och en uppluckring av kraven, som skulle innebära större frihet och mindre kontroll, är inte önskvärd. Det som i stället kan övervägas är att införa en ny verkställighetsform som utgör ett mellan-ting mellan elektronisk övervakning i den dömdes bostad och verkställighet i anstalt, och som är tillräckligt ingripande och förenad med nödvändiga kontrollfunktioner.

7.2 Utformningen av den nya verkställighetsformen

Regeringens förslag: Ett fängelsestraff på högst ett år och sex månader ska kunna verkställas med elektronisk övervakning i kontrollerat boende.

Kriminalvården ska pröva om ett fängelsestraff ska verkställas med elektronisk övervakning i kontrollerat boende, på eget initiativ eller efter ansökan från den dömda.

Under verkställigheten ska den dömda vara förbjuden att lämna boendet annat än på särskilt angivna tider och för särskilt angivna ändamål. Efterlevnaden av förbudet ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Kriminalvården ges rätt att besluta om särskilda föreskrifter som ska gälla vid verkställigheten. Ett totalförbud mot alkohol och andra beroendeframkallande medel ska alltid gälla.

Vid misskötsamhet som inte är av mindre betydelse ska den dömda genast tas in i kriminalvårdsanstalt för att avtjäna resterande delen av straffet där.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget, t.ex. *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Fackförbundet ST*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Kammar-rätten i Sundsvall*, *Kriminalvården*, *Malmö Stad* och *Skyddsvärnet*.

Ekobrottsmyndigheten anser att förslaget skapar en bättre flexibilitet i påföljdssystemet och ett bättre resursutnyttjande. *Jämställdhets-myndigheten* instämmer i bedömningen att det bör finnas alternativ till verkställighet i anstalt, men anser att det inte bör vara aktuellt för vissa brottstyper som t.ex. barnfridsbrott och kvinnofridsbrott.

Institutet för mänskliga rättigheter framhåller särskilt att förslaget ligger väl i linje med internationella regler och riktlinjer som uppmuntrar stater att skapa alternativ till verkställighet i anstalt. Enligt *Integritetsskyddsmyndigheten* är förslaget, utifrån den enskildes perspektiv, positivt i förhållande till grundläggande fri- och rättigheter.

Kristianstads tingsrätt anser att det under den fortsatta beredningen behöver belysas hur den personliga säkerheten för de som befinner sig i ett kontrollerat boende ska garanteras. Tingsrätten ställer sig exempelvis frågande till hur konflikter ska kunna hanteras om personal inte finns på plats under all tid som de boende vistas tillsammans.

Några remissinstanser lämnar synpunkter på lagtextens utformning, t.ex. Kammarrätten i Sundsvall och *Förvaltningsrätten i Malmö*.

Göta hovrätt avstyrker förslaget eftersom hovrätten inte anser att verkställighetsformen framstår som ett trovärdigt alternativ till verkställighet i anstalt på de straffnivåer som föreslås. Hovrätten befarar att acceptansen och förtroendet för systemet kan motverkas om verkställighetsformerna framstår som otillräckliga. Liknande synpunkter framförs också av *Svea hovrätt*.

Skälen för regeringens förslag

Den sammantagna strafftiden får inte överstiga ett år och sex månader

Det är viktigt att den nya verkställighetsformen tillgodoser berättigade anspråk på att brott ska följas av tydliga och konsekventa reaktioner. Fängelsestraffet får inte urholkas genom verkställighetsformen. Eftersom den dömda, enligt vad som utvecklas senare i avsnittet, under verkställigheten ska vara föremål för löpande elektronisk övervakning och vistas i ett kontrollerat boende är denna verkställighetsform för den dömda mer ingripande än om straffet avtjänas i den egna bostaden. Det är fråga om en påtaglig frihetsinskränkning samt kontroll och övervakning som är så ingripande att likheten med en anstaltsvistelse blir påtaglig. Verkställighetsformen bör därför kunna komma till användning vid strafftider som med marginal överstiger sex månader. Utredningen föreslår att verkställighetsformen ska få användas för fängelsestraff som inte överstiger ett år och sex månader. Enligt regeringen framstår det som en rimlig avvägning att verkställighet med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende kan användas vid samma straffnivåer som föreslås gälla för verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad, dvs. vid fängelsestraff som inte överstiger ett år och sex månader. Även här är det den totala strafftiden som ska avtjänas som avses, vilket innebär att det kan vara fråga om flera domar samt om villkorligt medgiven frihet som förverkats genom en brottmålsdom. Det avgörande är att den utdömda strafftiden totalt sett inte överstiger ett år och sex månader.

Verkställighet i kontrollerat boende får inte ske om det finns särskilda skäl mot sådan verkställighet

Inför ett beslut om verkställighet i ett kontrollerat boende bör det göras en lämplighetsprövning. För att ett straff som inte överstiger sex månader ska få verkställas med elektronisk övervakning i den dömdes bostad får det inte finnas särskilda skäl mot sådan verkställighet. Detta bör vara ett

grundläggande krav även för verkställighet i kontrollerat boende. Som beskrivs i kapitel 6 utvecklas vad som kan utgöra särskilda skäl i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd. Särskilda skäl kan bl.a. anses föreligga om det finns en beaktansvärd risk för återfall i brott eller att den dömde undandrar sig straffets fullgörande eller allvarligt missköter sig. I grunden är samma omständigheter också relevanta för bedömningen av om verkställighet i ett kontrollerat boende är lämpligt. Tyngden av skälen som talar emot verkställighet utanför anstalt kan dock påverkas av vilken verkställighetsform som är aktuell. Vissa omständigheter som kan vara av stor betydelse för att bedöma lämpligheten av verkställighet i den dömdes bostad, t.ex. hur verkställigheten kan komma att påverka den dömdes barn, kan vara av mindre relevans för bedömningen av om det är lämpligt med verkställighet i ett kontrollerat boende.

Som Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet konstaterar är det inte helt tillfredsställande att det inte kommer till uttryck i lagtexten vilka kriterier och omständigheter som Kriminalvården ska beakta vid bedömningen av om det föreligger särskilda skäl, i synnerhet om detta krav också ska tillämpas i förhållande till den nya verkställighetsformen. Bestämmelsen bör därför göras tydligare än nuvarande 2 § IOVL.

Annat har inte framkommit än att den bedömning av särskilda skäl som görs i dag utifrån Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd fungerar bra. Misskötsamheten vid verkställighet enligt IOVL är låg och verkställighetsformen har en dokumenterat positiv effekt på återfallsrisken. Den ändring som görs bör därför enbart syfta till att förtydliga lagtexten på ett sätt som innebär att den återspeglar det nuvarande rättsläget. Det är inte möjligt eller lämpligt att i lagtext ange alla relevanta omständigheter. I stället bör de mest centrala faktorerna tas upp som exempel. Enligt regeringen kan lagtexten lämpligen utformas på så sätt att verkställighet i den dömdes bostad eller i ett kontrollerat boende inte får ske om det finns en beaktansvärd risk för att den dömde under verkställigheten kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande, allvarligt missköta sig eller om det annars finns särskilda skäl emot sådan verkställighet. Ett liknande krav används för beslut om utslussningsåtgärder enligt 11 kap. 2–5 §§ fängelselagen (2010:610). I likhet med vad som gäller i dag måste det även fortsättningsvis lämnas ett betydande utrymme till Kriminalvården att utveckla mer detaljerade riktlinjer för bedömningen.

Även om riskbedömningen är en viktig del av prövningen får den inte bli så restriktiv att möjligheten till verkställighet i praktiken utesluts. Synen på misskötsamhet måste vara realistisk och det bör också bedömas hur eventuella risker kan matchas mot riskreducerande åtgärder i form av övervakning, särskilda föreskrifter och deltagande i behandling eller annat återfallsförebyggande arbete. Risker kan ofta hanteras så att de inte längre framstår som beaktansvärda, t.ex. genom täta drogkontroller och föreskrifter om antabusbehandling eller annan nykterhetsvård. Även den elektroniska övervakningen som sådan kan minska riskerna.

I prövningen är även den begångna brottslighetens karaktär av betydelse. Det får inte framstå som stötande att straffet avtjänas på en annan plats än i anstalt. Det kan t.ex. handla om brott som till sin karaktär är sådana att den dömde typiskt sett kan komma att fortsätta sin brottslighet i eller från bostaden. Stor hänsyn ska också tas till brottsoffers behov av trygghet. Det kan t.ex. vara olämpligt att ett straff avtjänas i ett kontrollerat

boende på samma ort där målsäganden bor om det är fråga om våld i nära relation eller våld mot barn. Då kan det i stället övervägas om den dömde kan placeras i ett kontrollerat boende på en annan ort, om sådan verkställighet i övrigt framstår som lämplig. Att den dömde har kopplingar till ett kriminellt nätverk eller organiserad brottslighet kan också utgöra särskilda skäl mot sådan verkställighet. Samtidigt kan det inte uteslutas att en person som avbrutit sin kriminella bana (en s.k. avhoppare) kan vara lämplig för verkställighet i ett kontrollerat boende. I ljuset av detta anser regeringen, till skillnad från *Jämställdhetsmyndigheten*, inte att det finns anledning att generellt undanta vissa brottstyper från verkställighetsformen kontrollerat boende. Det är självfallet så att försiktighet och viss restriktivitet ska iakttas om det är fråga om allvarlig brottslighet mot person, särskilt om det är fråga om brott som begåtts i nära relation eller sexualbrott. Saken måste dock avgöras utifrån en bedömning i varje enskilt fall.

Som utvecklas i avsnitt 7.6 föreslår regeringen att det införs en gemensam lag för verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad respektive i kontrollerat boende. Det grundläggande kravet för båda verkställighetsformerna bör således vara att dessa får användas om inte särskilda skäl talar emot det. De förtydliganden som görs i detta avsnitt avseende bedömningen av vad som kan utgöra särskilda skäl är primärt av betydelse i förhållande till verkställighet i kontrollerat boende.

Om strafftiden överstiger sex månader, ska enligt vad som föreslås i avsnitt 6, verkställighet i den dömdes bostad föregås av en fördjupad lämplighetsprövning. Syftet med denna är bl.a. att skapa ett starkare skydd för brottsoffer samt att säkerställa att sådan verkställighet inte sker om det är olämpligt med hänsyn till brottslighetens karaktär och verkställighetens påverkan på anhöriga. Hänsyn till sådana faktorer måste givetvis också tas vid beslut om verkställighet i ett kontrollerat boende. Risken för att brottsoffer eller anhöriga far illa till följd av verkställigheten i kontrollerat boende måste dock generellt sett anses vara betydligt lägre än vid verkställighet i den dömdes bostad. Av detta skäl anser regeringen att den allmänna lämplighetsprövningen som ska göras, vid bedömningen av om det finns särskilda skäl emot verkställighet utanför anstalt, är tillräcklig i dessa fall. Det ska därför, även vid strafftider som överstiger sex månader, inte krävas någon fördjupad lämplighetsprövning inför ett beslut om verkställighet i ett kontrollerat boende.

Övriga allmänna förutsättningar

Liksom i dag gäller enligt IÖVL ska Kriminalvården inte få besluta om verkställighet i ett kontrollerat boende om den dömde vid tidpunkten för prövningen är häktad eller intagen i anstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som prövningen avser.

Om den dömde tidigare har avtjänat ett straff i kontrollerat boende ska, i likhet med vad som gäller för verkställighet enligt IÖVL, ett nytt beslut om sådan verkställighet få fattas först efter att det förflutit en period av minst tre år under vilken den dömde inte begått något brott som har lett till strängare påföljd än böter. Det ska däremot för prövningen av verkställighet i kontrollerat boende inte spela någon roll om den dömde tidigare avtjänat ett straff med elektronisk övervakning i sin bostad. Detta eftersom

möjligheterna att utöva effektiv kontroll över den dömde är större när denne befinner sig i ett kontrollerat boende jämfört med sin bostad.

I likhet med vad som gäller för den som avtjänar sitt straff i anstalt bör det även vid verkställighet i kontrollerat boende vara möjligt att besluta om någon form av utslussning, där verkställigheten gradvis övergår till friare former. För att åstadkomma detta bör det efter att halva strafftiden har avtjänats vara möjligt för Kriminalvården att besluta att verkställigheten ska övergå från kontrollerat boende till den dömdes bostad. Detta motsvarar i praktiken ett beslut om utökad frigång enligt 11 kap. 5 § fängelselagen för den som är intagen i anstalt. För att ett sådant beslut ska få fattas måste den dömde uppfylla kriterierna för verkställighet i sin bostad.

Samtycke från den dömdes sida ska inte krävas för att Kriminalvården ska kunna besluta om verkställighet i kontrollerat boende. Myndigheten bör därför på eget initiativ kunna ta upp frågan, vilket överensstämmer med den ordning som i dag gäller för verkställighet enligt IÖVL. En sådan ordning motiveras av att det är Kriminalvården som utformar verkställigheten efter en individuell bedömning av den dömde. Bristande samtycke kan dock påverka bedömningen av om verkställighet utanför anstalt är lämpligt. Om den dömde tydligt motsätter sig att straffet verkställs i ett kontrollerat boende innebär det inte sällan att det finns särskilda skäl emot sådan verkställighet.

Innehållet i verkställigheten

Som verkställande myndighet ska Kriminalvården, i likhet med vad som gäller vid verkställighet i den dömdes bostad, ha en allmän skyldighet att under verkställigheten utöva noggrann tillsyn över den dömde och fort-löpande hålla sig informerad om hans eller hennes personliga förhållanden. Verksälligheten ska utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas och särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott, i den mån kravet på samhällsskydd inte eftersätts. Som *Kammarrätten i Sundsvall* påtalar behöver det i förhållande till utredningens förslag klargöras att detta krav ska gälla även för kontrollerat boende.

När det gäller det konkreta verkställighetsinnehållet ska detta i huvudsak motsvara vad som gäller vid verkställighet i den dömdes bostad, med den skillnaden att den dömde ska befinna sig i ett kontrollerat boende i stället för i sin bostad. Därmed är det grundläggande innehållet för verkställigheten förbudet att lämna boendet annat än enligt ett strikt schema. Den elektroniska övervakningen är ett verktyg för att kontrollera att förbudet efterlevs. Kravet bör, precis som för verkställighet i den dömdes bostad, uttryckas som en skyldighet för den dömde att alltid uppehålla sig i det kontrollerade boendet, med undantag för den tid under vilket han eller hon arbetar, utbildar sig, genomgår behandling eller har annan sysselsättning utanför boendet. En sådan ordning leder till att verkställighetsformen får en så hög ingripandegrad att den utgör ett trovärdigt alternativ till verkställighet i anstalt även vid högre straffnivåer.

Om den dömde har ett arbete kan han eller hon ges rätt att vistas utanför boendet i den utsträckning som krävs för att arbetet ska kunna utföras. Den dömde kan också ges rätt att, under ett fåtal timmar per vecka, lämna boendet för personliga ärenden som läkarbesök eller besök hos optiker.

Omfattningen av förbudet att lämna det kontrollerade boendet ska kunna trappas ned successivt om den dömda sköter sig, t.ex. genom att han eller hon i större utsträckning får delta i sysselsättning eller andra aktiviteter utanför det kontrollerade boendet. Detta regleras enklast genom att det schema som gäller för verkställigheten revideras av Kriminalvården. Lagtexten bör därför vara utformad så att den möjliggör en sådan nedtrappning. Det bör i lagtexten också komma till uttryck att det ska vara möjligt att tillåta permissionsliknande vistelser utanför boendet, vilket redan i dag förekommer vid verkställighet enligt IÖVL, även om det inte uttryckligen framgår av lagtexten.

Den elektroniska övervakningen ska vara den huvudsakliga kontrollåtgärden för att säkerställa att de som placeras i ett kontrollerat boende sköter sig och följer vad som gäller för verkställigheten, på samma sätt som vid verkställighet i den dömdes bostad. Det kommer dock också vara absolut nödvändigt med närvaro och tillsyn av personal från Kriminalvården. Personalnärvaron måste vara tillräcklig för att garantera att säkerheten och tryggheten inom de kontrollerade boendena upprätthålls. Som *Kristianstads tingsrätt* mycket riktigt påpekar har staten ett ansvar för den personliga säkerheten för de som befinner sig i kontrollerade boenden. Av detta skäl måste Kriminalvården planera verksamheten och utforma rutiner som säkerställer ordning och trygghet. Det kan t.ex. handla om rutiner för hantering av konflikter mellan dömda på boendet och rutiner för utrymning vid brand. Det måste också finnas rutiner som garanterar en noggrann kontroll av t.ex. bostadsrum och övriga lokaler, för att säkerställa att narkotika eller andra otillåtna saker inte förs in på boendena. Omfattningen av personalnärvaron och den närmare utformningen av olika rutiner bör lämpligen beslutas av Kriminalvården. Hur de kontrollerade boendena ska utformas påverkas också av att fängelselagen i vissa delar ska vara tillämplig, vilket utvecklas i avsnitt 7.4, och att Kriminalvården därigenom får befogenhet att vidta olika kontrollåtgärder.

Sysselsättning och skyldighet för den dömda att underkasta sig vård och behandling

Enligt Kriminalvårdens föreskrifter gäller för den som verkställer ett fängelsestraff i sin bostad att den dömda ska delta i förvärsarbete, utbildning eller annan liknande sysselsättning under minst 20 timmar i veckan, om det inte finns särskilda skäl emot det (7 § KVFS 2011:6). Detsamma bör gälla för den nya verkställighetsformen. Om den dömda inte har ett arbete kan sysselsättningen ersättas med annan strukturerad verksamhet, kontakter med övervakare eller frivården eller annan samtalskontakt. Den dömda kan också delta i studier eller studiecirkel. Särskilda skäl för lägre sysselsättningsgrad kan vara att den dömda är pensionär eller på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning har svårt att genomföra minst 20 timmars sysselsättning i veckan (jfr KVFS 2011:6). Den dömda bör inte diskvalificeras från möjligheten till verkställighet i kontrollerat boende på grund av att han eller hon inte själv kan ordna en sysselsättning. I enlighet med vad som gäller för intagna i anstalt bör Kriminalvården därför ha en skyldighet att se till att dömda i kontrollerat boende får möjlighet till sysselsättning. Den dömda som ska avtjäna sitt straff i kontrollerat boende har inte rätt att placeras på en viss ort eller i ett visst boende. Det är

Kriminalvården som väljer var myndigheten ska etablera sina kontrollerade boenden. Placering får sedan ske utifrån var det finns plats och efter vad som är lämpligt i det enskilda fallet. Vad som utgör en lämplig placering kan påverkas av en rad olika faktorer. Den dömde kan således komma att placeras på en annan ort än den där han eller hon bor vilket kan få till följd att den dömde under verkställigheten inte kan behålla ett arbete eller en annan sysselsättning. Om den dömde inte kan bibehålla sin sysselsättning ska Kriminalvården erbjuda den dömde en sysselsättning som fungerar i förhållande till det kontrollerade boende där han eller hon ska placeras. Den sysselsättning som Kriminalvården erbjuder kan vara utanför eller inom det kontrollerade boendet. Tanken är inte att det inom de kontrollerade boendena ska arrangeras sysselsättning som kräver särskilt utformade lokaler eller arbetsledande personal, som kan vara fallet i en anstalt. Vid sysselsättning inom boendet kan det i stället ofta tänkas bli fråga om att den dömde studerar, arbetar eller deltar i andra aktiviteter eller insatser på distans genom elektroniska hjälpmedel.

Liksom vid verkställighet i den dömdes bostad ska Kriminalvården kunna besluta om särskilda föreskrifter om t.ex. skyldighet för den dömde att delta i läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga. Kriminalvården bör också få besluta föreskrifter om förbud för den dömde att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område. I likhet med vad som gäller i dag bör efterlevnaden av dessa föreskrifter kunna kontrolleras med elektroniska hjälpmedel (8 § tredje stycket IÖVL).

I tillägg till de föreskriftsmöjligheter som i dag finns enligt 8 § IÖVL bör Kriminalvården även få möjlighet att besluta om begränsningar som gäller vilken elektronisk kommunikationsutrustning den dömde får använda och på vilket sätt, såväl vid verkställighet i den dömdes bostad som i ett kontrollerat boende. Det kan finnas behov av att besluta om en sådan föreskrift för att upprätthålla säkerheten inom ett kontrollerat boende och även för att motverka fortsatt brottslighet. För tilltron till den nya verkställighetsformen är det viktigt att den dömde kan förhindras att ha kontakter med personer som riskerar att påverka honom eller henne i negativ riktning. Den dömde måste vidare kunna hindras att fortsätta med internetrelaterad brottslighet eller att ovälkommet kontakta en målsägande. Kriminalvården ska alltså genom en särskild föreskrift få begränsa den dömdes möjligheter att använda elektronisk kommunikationsutrustning och därigenom dennes möjlighet att ringa och ta emot telefonsamtal – såväl genom fast som mobil telefoni – och skicka och ta emot e-post samt i övrigt använda internet.

I syfte att motverka fortsatt brottslighet bör en föreskrift av detta slag även kunna meddelas vid verkställighet i den dömdes bostad. Om det finns ett behov av en sådan föreskrift innebär det i normalfallet dock att det inte är lämpligt att straffet verkställs i bostaden. Avsikten är att en föreskrift om elektronisk kommunikationsutrustning endast ska användas där det är möjligt att kontrollera efterlevnaden, vilket i många fall kommer att vara svårt. Det gäller särskilt när straffet avtjänas i den dömdes bostad. I något enstaka undantagsfall skulle en sådan föreskrift dock kunna anses vara en tillräcklig åtgärd för att hantera en måttlig återfallsrisk vid verkställighet i den dömdes bostad.

Under verkställigheten ska det gälla ett allmänt skötsamhetskrav och ett förbud mot att använda alkohol och andra droger

IÖVL innehåller ett allmänt skötsamhetskrav och ett krav på att den dömda ska rätta sig efter vad som gäller för verkställigheten (4 § IÖVL). Det samma bör gälla vid verkställighet i ett kontrollerat boende. Det allmänna skötsamhetskravet innefattar också att den dömda efter förmåga ska försöka försörja sig. Om den dömda kan bibehålla sin försörjning under verkställigheten av straffet kan detta påtagligt underlätta återanpassningen till samhället och bidra till att minska risken för återfall i brott. Som *Kammarrätten i Sundsvall* påtalar behöver det i förhållande till utredningens förslag förtydligas att kravet på att den dömda efter förmåga ska försörja sig ska gälla även vid verkställighet i kontrollerat boende.

I likhet med vad som i dag gäller enligt IÖVL bör det också finnas ett krav på att den dömda ska avhålla sig från alkohol, droger och andra beroendeframkallande medel. Den dömda ska också, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, vara skyldig att under verkställigheten på begäran lämna bl.a. blodprov för kontroll av att förbudet följs. Det allmänna skötsamhetskravet bör innefatta att det över huvud taget inte får förekomma att alkohol eller droger förs in på det kontrollerade boendet.

Den tilltänkta målgruppen för den nya verkställighetsformen

De som kommer att vara aktuella för att avtjäna straff i kontrollerat boende är primärt intagna som i dag placeras i en anstalt av säkerhetsklass 3. Målgruppen för verkställighet i kontrollerat boende är i viss mån överlappande med den målgrupp som är aktuell för verkställighet i sin bostad. I situationer där båda verkställighetsformerna kan vara aktuella behöver Kriminalvården göra en bedömning av vilken verkställighetsform som är lämpligast i det enskilda fallet.

Verkställighet i kontrollerat boende är i första hand aktuellt för dömda som inte är lämplig för verkställighet i sin bostad. Är sådan verkställighet utesluten t.ex. för att den dömda saknar en godtagbar bostad eller att en person som han eller hon bor tillsammans med inte samtycker till att straffet avtjänas i bostaden, utesluter inte detta verkställighet i ett kontrollerat boende. Till detta kommer också att beslut om verkställighet i kontrollerat boende, till skillnad från verkställighet i den dömdes bostad, inte ska föregås av en fördjupad lämplighetsprövning när strafftiden överstiger sex månader.

En viktig skillnad mot så kallade halvvägshus som används vid utslussning (11 kap. 4 § fängelselagen) är att dessa är anpassade för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn och används för dömda som har just ett sådant särskilt behov. På ett halvvägshus ska det finnas personal med stödjande och kontrollerande funktion. Den som avtjänar sitt fängelsestraff i ett kontrollerat boende ska som utgångspunkt inte vara i behov av något särskilt stöd eller av tillsyn utan ska i stor utsträckning klara sig på egen hand, t.ex. vad gäller matlagning, att ta sig till och från sin sysselsättning eller att delta i behandlingsverksamhet.

Kontrollerat boende är ett trovärdigt alternativ till anstalt

Enligt den ordning som föreslås ges Kriminalvården möjlighet att besluta att ett straff ska verkställas genom den nya verkställighetsformen.

Ordningen knyter an till det som i dag gäller för verkställighet enligt IÖVL. Domstolarna ska således även fortsättningsvis välja och bestämma påföljd enligt reglerna i brottsbalken utan hänsyn till att den dömde eventuellt har möjlighet att avtjäna fängelsestraffet genom ett alternativ till anstalt.

En annan möjlighet hade varit att införa kontrollerat boende som ett nytt påföljdsalternativ. Att fängelsestraff på så höga straffnivåer som föreslås kan komma att avtjänas utanför anstalt innebär enligt *Göta hovrätt* och *Svea hovrätt* en risk för att den nya verkställighetsformen minskar acceptansen eller trovärdigheten för systemet. Även den nuvarande ordningen enligt IÖVL fick liknande remisskritik när den infördes under tidigt 1990-tal. Regeringen gjorde då bedömningen att fördelarna med att se det som en verkställighetsform och inte som ett påföljdsalternativ vägrade tyngre än nackdelarna, såväl när försöksverksamheten infördes som när ordningen gjordes permanent (prop. 1993/94:184 s. 14 och prop. 1997/98:96 s. 108 och 109). Den slutsatsen har också upprepats i senare lagstiftningsärenden (prop. 2004/05:34 s. 32). I detta lagstiftningsärende föreslås att möjligheten att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning i den dömdes bostad ska utökas till strafftider på upp till ett år och sex månader. Den utvidgningen föranleder inte någon annan bedömning än den som gjorts i tidigare lagstiftningsärenden.

Enligt regeringens mening talar övervägande skäl för att också elektronisk övervakning i kontrollerat boende bör inordnas i det befintliga systemet och införas som just en verkställighetsform. Särskilt eftersom kriterierna för tillämpligheten av de båda verkställighetsformerna till stora delar ska vara desamma. Därtill är det Kriminalvården som har bäst kännedom om den dömde och hans eller hennes förhållanden och därmed är bäst lämpad att avgöra om det finns förutsättningar för verkställighet utanför anstalt. Hade det varit fråga om en särskild påföljd hade det krävts ett tämligen utförligt beslutsunderlag för att domstolen skulle kunna ta ställning till påföljdens lämplighet. Det framstår som onödigt och resurskrävande att ett sådant underlag tas fram inom ramen för brottmålet. Dessutom finns det risk för att beslutsunderlaget är inaktuellt när verkställigheten väl ska inledas.

En tydlig fördel med att införa kontrollerat boende som en verkställighetsform är vidare att det ger ett större utrymme för flexibilitet vad gäller verkställighetens innehåll. Det möjliggör också att senare uppkomna förhållanden eller misskötsamhet kan hanteras snabbare genom att Kriminalvården i sådana fall kan upphäva beslutet om verkställighet utanför anstalt, enligt vad som föreslås i avsnitt 7.5. Om kontrollerat boende införs som en ny påföljd skulle den frågan i stället behövt prövas av domstol i likhet med vad som gäller för exempelvis undanröjande av skyddstillsyn.

Om det hade varit en stor diskrepans i ingripandegrad mellan verkställighet i kontrollerat boende jämfört med verkställighet i anstalt hade detta varit ett tydligt argument för att kontrollerat boende inte borde vara en verkställighetsform. Regeringen anser dock, till skillnad från *Svea hovrätt*, att verkställighetsformen så som den förslås vara utformad är ett trovärdigt alternativ till verkställighet i anstalt, eftersom den innefattar likvärdiga frihetsinskränkningar för den dömde och erbjuder adekvata kontrollmöjligheter.

Enligt Svea hovrätt skulle införandet av den nya verkställighetsformen vidare innebära en väsentlig ökning av situationer där domstolen, när den dömer ut ett fängelsestraff, inte vet vad det faktiska verkställighets-innehållet kommer att bli. Hovrätten anser att förslaget innebär att för stor beslutandemakt läggs hos Kriminalvården. Regeringen delar inte hovrättens uppfattning. Redan i dag bestäms påföljdernas verkställighets-innehåll i stor utsträckning av den verkställande myndigheten, såväl vid fängelsestraff som vid andra påföljder. Det är Kriminalvården som fattar beslut om verkställighet av fängelsestraff enligt IÖVL. När ett fängelsestraff ska verkställas i anstalt är det Kriminalvården som beslutar i vilken anstalt, inklusive säkerhetsklass, som den dömd ska placeras. Anstaltens säkerhetsklass har tämligen stor betydelse för vilka frihetsinskränkningar som kommer att gälla för den dömd. Skillnaden för den dömd mellan att befinna sig i ett kontrollerat boende, jämfört med en anstalt i säkerhetsklass 3 kommer att vara relativt små. I anstalter i säkerhetsklass 3 har de intagna stor frihet att röra sig inom anstaltsområdet och anstalterna har inte några direkta rymningshinder. Den huvudsakliga skillnaden är att den dömd får vistas utanför det kontrollerade boendet under vissa tider och för vissa specifika ändamål. Den dömd kommer då och även i övrigt under verkställigheten att vara föremål för elektronisk övervakning.

Därtill kommer att Kriminalvården även fattar en rad andra beslut som reglerar den intagnes frihet. Det handlar t.ex. om särskilda utslussnings-åtgärder och permissioner, vilka kan innebära att den dömd under en större eller mindre del av verkställigheten befinner sig utanför anstalt (10 och 11 kap. fängelselagen). Även i övrigt fattar Kriminalvården en mängd beslut under verkställigheten som påverkar dess innehåll och ingripandegrad t.ex. i fråga om sysselsättning, deltagande i programverksamhet och besök. När en domstol dömer ut ett fängelsestraff vet den således även vid verkställighet i anstalt relativt lite om hur straffet rent faktiskt kommer att avtjänas. Införandet av den nya verkställighetsformen innebär enligt regeringen inget väsentligt avsteg från vad som gäller redan i dag.

7.3 Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten

Regeringens förslag: Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten av fängelsestraff med elektronisk övervakning i kontrollerat boende och för driften av de kontrollerade boendena.

Regeringens bedömning: Det bör inte vara möjligt för Kriminalvården att anlita privata aktörer för att bedriva kontrollerade boenden.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrar sig särskilt i denna del instämmer flera, t.ex. *Göta hovrätt* och *Kriminalvården*, i bedömningen att kontrollerade boenden inte ska få bedrivas i privat regi. Kriminalvården framhåller att samhällsutvecklingen och det ökade inflyandet från organiserad brottslighet medför att det inte vore lämpligt att överlämna uppgiften att driva kontrollerade boenden till andra aktörer.

Skyddsvärnet anser att idéburna aktörer bör ha möjlighet att driva de kontrollerade boendena och pekar bl.a. på likheterna med halvvägshus.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Av instruktionen för Kriminalvården framgår att myndigheten ansvarar för att verkställa utdömda påföljder. Kriminalvården har också inom sin organisation såväl möjlighet som kompetens att organisera en ny verkställighetsform för fängelsestraff. Mot denna bakgrund instämmer regeringen i utredningens förslag att Kriminalvården bör vara ansvarig myndighet för verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning i kontrollerat boende.

Kriminalvården får i dag överlåta till privata aktörer att driva halvvägshus och hem för vårdvistelse som används vid utslussning (11 kap. 11 § fängelselagen). Den verksamheten fungerar bra, vilket skulle kunna tala för att det även borde införas en möjlighet för Kriminalvården att upphandla kontrollerade boenden av en privat aktör. Det skulle t.ex. kunna bidra till att kontrollerade boenden kan startas upp i ett tidigare skede eller i en större omfattning än annars, vilket är en viktig aspekt mot bakgrund av det ansträngda läge som Kriminalvården befinner sig i.

Verksamheten vid de kontrollerade boendena kommer dock att omfatta frihetsberövanden av enskilda som kräver ett betydande mått av kontroll och övervakning, vilket innefattar myndighetsutövning. Det kan vara fråga om relativt långa strafftider som ska avtjänas och inte enbart den avslutande delen av straffet inför villkorlig frigivning, vilket är fallet vid utslussning. Som framhålls av *Kriminalvården* måste risken för oönskad påverkan och infiltration nogta beaktas. Mot denna bakgrund är det enligt regeringen inte, i vart fall vid införandet, lämpligt att låta någon annan än Kriminalvården bedriva verksamheten i de kontrollerade boendena. Det ska således inte vara möjligt för Kriminalvården att anlita privata aktörer för detta ändamål.

7.4 Vissa regler i fängelselagen ska gälla vid verkställighet i kontrollerat boende

Regeringens förslag: Det ska regleras särskilt för verkställighet i kontrollerat boende vad som ska gälla i fråga om placering, vistelse i gemensamhet och avskildhet i anslutning till dygnsvilan. Det ska också regleras särskilt att Kriminalvården har ansvar för att den dömda ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning, följa vad som händer i omvärlden, utöva sin religion och sammanträda med andra dömda i ett förtroenderåd. Därutöver ska, i relevanta delar, reglerna i fängelselagen om personliga tillhörigheter, besök och försändelser samt kontroll- och tvångsåtgärder vara tillämpliga även vid verkställighet i kontrollerat boende. Den dömdes behov av hälso- och sjukvård ska som huvudregel tillgodoses genom att denne tillåts lämna det kontrollerade boendet för att besöka den allmänna sjukvården.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Den enda remissinstansen som yttrar sig särskilt avseende förslaget är *Förvaltningsrätten i Malmö* som påtalar att det i den

av utredningen föreslagna 8 e § IÖVL borde finnas en hänvisning även till 7 kap. 6 § fängelselagen.

Skälen för regeringens förslag: Eftersom IÖVL är utformad utifrån utgångspunkten att den dömda ska avtjäna straffet i sin bostad behöver regelverket kompletteras med bestämmelser som tar sikte på förhållandena inom ett kontrollerat boende. Det handlar t.ex. om att de som placeras i kontrollerat boende måste vara underkastade vissa generella begränsningar. För att säkerheten och ordningen i de kontrollerade boendena ska kunna upprätthållas behöver Kriminalvården också ges vissa befogenheter. Det måste t.ex. kunna säkerställas en säker och drogfri miljö och finnas förutsättningar att hantera och förhindra exempelvis hot mellan dömda eller mot personal eller personer utanför boendet. I stor utsträckning handlar det om samma typ av frågor som regleras i fängelselagen avseende intagna i anstalt. De nuvarande reglerna i IÖVL behöver därför kompletteras med hänvisningar till relevanta bestämmelser i fängelselagen. Därutöver behöver vissa frågor regleras särskilt för kontrollerat boende.

För att Kriminalvården ska kunna upprätthålla ordning och säkerhet inom de kontrollerade boendena måste myndighetens personal ha befogenhet att använda kontroll- och tvångsåtgärder. Av detta skäl bör bestämmelserna i 8 kap. fängelselagen tillämpas vid verkställighet i ett kontrollerat boende. Det innebär att Kriminalvården ges befogenhet att t.ex. kontrollera bostadsrum samt att genomföra kroppsvisitation och kroppsbesiktning, att belägga boende med fängsel och att ingripa mot obehöriga personer som tränger sig in eller vägrar lämna ett kontrollerat boende. Då det inte kan förväntas ske någon in- eller utpassering med fordon till och från kontrollerade boenden behöver Kriminalvården dock inte ges befogenhet att kontrollera fordon (8 kap. 12 §). Frågan om upptagning av bl.a. fingeravtryck till biometriregister ska regleras särskilt för verkställighet med elektronisk övervakning. Bestämmelserna om detta i fängelselagen bör därför inte vara tillämpliga (8 kap. 7 a §). Inte heller fängelselagens bestämmelse som ger Kriminalvården möjlighet att genomföra nykterhetskontroller bör vara tillämplig eftersom detta också regleras särskilt för verkställighet med elektronisk övervakning (8 kap. 6 §).

Liksom gäller vid verkställighet i anstalt enligt 1 kap. 6 § fängelselagen bör det av lagtexten framgå att proportionalitetsprincipen ska tillämpas vid användningen av kontroll- och tvångsåtgärder. Vid verkställighet i kontrollerat boendet kan behovet av att använda olika kontroll- och tvångsåtgärder, jämfört med anstalt, generellt sätt förväntas vara mindre, eftersom verkställigheten sker under friare former. Exempelvis kan det antas vara ovanligt att dömda behöver beläggas med fängsel. Det går dock inte att utesluta situationer kan uppstå där detta är nödvändigt på grund av att dömda uppträder våldsamt mot varandra eller personal från Kriminalvården. Andra tvångsåtgärder kan behöva användas mer frekvent.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i fängelselagen i förhållande till verkställighet i kontrollerat boende kommer det med nödvändighet behöva göras vissa anpassningar utifrån de skillnader som finns jämfört med verkställighet i anstalt. Det kan exempelvis vara nödvändigt att utforma särskilda rutiner för besök. Fängelselagens regler är utformade på ett sätt som möjliggör en flexibel tillämpning, eftersom reglerna med något undantag är fakultativa. Det anges t.ex. i 7 kap. 1 § fängelselagen att en

intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske och att Kriminalvården på vissa angivna grunder får vägra ett besök.

Även kontroll- och tvångsåtgärderna i 8 kap. fängelselagen är utformade på det sättet att de får användas under vissa förutsättningar och i vissa specificerade syften, dock med undantaget att den som tas in i en anstalt ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas, om det inte är uppenbart obehövligt (8 kap. 3 §). Det framstår som rimligt att kroppsvisitation eller kroppsbesiktning också sker i samband med att den dömda första gången inställer sig vid ett kontrollerat boende för att påbörja verkställigheten av straffet där.

Även när det gäller frågor om besök, försändelser och personliga tillhörigheter bör fängelselagens bestämmelser i relevanta delar vara tillämpliga. Utöver de paragrafer i 5 och 7 kap. som utredningen föreslår ska vara tillämpliga bör, som *Förvaltningsrätten i Malmö* påtalar, även 7 kap. 6 §, om försändelser mellan t.ex. en intagen och en advokat, vara tillämplig.

Utöver hänvisningar till vissa bestämmelser i fängelselagen behöver ett antal frågor regleras särskilt för kontrollerat boende, bl.a. bör vissa grundläggande rättigheter som de dömda ska vara garanterade tydliggöras. Det bör därför införas en paragraf som säkerställer att dömda får möjlighet att utöva motsvarande rättigheter som gäller för intagna i anstalt (4 kap. 2–5 §§ fängelselagen). Det handlar bl.a. om att intagna ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet och utöva sin religion. De dömda bör vidare ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag. Detta bör, i likhet med vad som gäller enligt 4 kap. 1 § fängelselagen, regleras i lag. Att den dömdes rättigheter i dessa avseenden tillgodoses ska beaktas av Kriminalvården när de särskilda föreskrifterna om under vilka tider och för vilka ändamål den dömda får lämna boendet utformas.

När den dömda har behov av hälso- och sjukvård ska detta tillgodoses genom att den dömda får tillåtelse att lämna det kontrollerade boendet för att besöka den allmänna sjukvården. Om det uppstår en akut sjukdomssituation kan dock Kriminalvården behöva ingripa för att säkerställa att vårdbehovet tillgodoses. Det bör därför införas en särskild paragraf som tydliggör att Kriminalvården har ett ansvar för detta. Kriminalvården förväntas således inte bedriva hälso- och sjukvård vid de kontrollerade boendena, vilket i viss utsträckning förekommer i anstalt även om myndigheten inte har något formellt uppdrag att bedriva sjukvård (jfr 9 kap. fängelselagen och SOU 2024:54 s. 135 och 136).

I lagen bör det också tydligt regleras att utgångspunkten för ett kontrollerat boende är att de dömda vistas i gemensamhet. Inom boendet ska det finnas gemensamma ytor i form av exempelvis kök, där de dömda kan laga sin mat, och uppehållsrum. Kriminalvården bör dock, utifrån vad som är lämpligt, ha möjlighet att besluta att boende ska placeras i egna bostadsrum eller att flera dömda ska ha samma bostadsrum. Vidare bör Kriminalvården ges möjlighet att hålla de dömda avskilda från varandra i samband med dygnsvilan, för att säkerställa ordning och säkerhet även nattetid. Det innebär inte nödvändigtvis att de dömda ska vara inlåsta på sina bostadsrum, utan avskildheten kan också bestå i att exempelvis olika avdelningar eller våningsplan låses och därigenom avskiljs.

Som framgår i avsnitt 7.2. ska Kriminalvården ha en skyldighet att anordna sysselsättning för dömda i kontrollerat boende, om dessa inte själva kan göra det. Mot denna bakgrund bör det även finnas en möjlighet till

ersättning i likhet med vad som gäller vid utförandet av anvisad sysselsättning i anstalt (3 kap. 3 § fängelselagen). Därutöver bör vissa regler i fängelselagen vara tillämpliga i förhållande till ersättningen. Det gäller 3 kap. 4–6 §§ fängelselagen som innebär att Kriminalvården får hålla inne en del av ersättningen för vissa ändamål, att Kriminalvården ur ersättningen får ta ut ett belopp som kompensation för skadegörelse på myndighetens egendom samt att ersättningen inte får utmätas.

Behovet av utslussning och permissioner kan tillgodoses genom utformningen av verkställighetsplanen och omfattning av förbudet att lämna bostaden. Varken 10 eller 11 kap. fängelselagen bör därför vara tillämpliga vid verkställighet i kontrollerat boende.

7.5 Åtgärder vid misskötsamhet

Regeringens förslag: Vid misskötsamhet ska den dömda tas in i anstalt för att avtjäna återstoden av strafftiden där. Kriminalvården ska ha möjlighet att interimistiskt upphäva ett beslut om verkställighet med elektronisk övervakning i kontrollerat boende. Ett sådant beslut ska underställas övervakningsnämnden senast den första arbetsdagen efter att beslutet har fattats.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: För att den nya verkställighetsformen ska vara trovärdig krävs att misskötsamhet följs av en snabb och tydlig reaktion. Om den dömda missköter sig eller inte följer de krav som ställs upp ska han eller hon genast tas in i anstalt och fortsätta att avtjäna straffet där. Toleransen mot misskötsamhet ska vara låg. I enlighet med vad som i dag gäller vid verkställighet enligt IÖVL bör det dock, om det rör sig om misskötsamhet av mindre allvarligt slag, finnas ett visst utrymme för att genom förändring av de särskilda föreskrifterna i stället skärpa verkställigheten. Det kan t.ex. handla om att föreskriva tätare kontakter med frivården eller genom minskad rätt till vistelse utanför boendet.

På samma sätt som i dag gäller vid verkställighet enligt IÖVL bör det vara övervakningsnämnderna som prövar om ett beslut om verkställighet med elektronisk övervakning i kontrollerat boende ska upphävas. Det säkerställer att förfarandet blir snabbt och enkelt samtidigt som det finns tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. Kriminalvården bör också ha motsvarande möjlighet att fatta ett interimistiskt beslut i frågan, som sedan ska underställas övervakningsnämnden senast den första arbetsdagen efter att beslutet fattas. Om verkställigheten av någon anledning avbryts gäller för avbrott och strafftid vad som framgår i 12 a kap. fängelselagen.

7.6 En ny gemensam lag för verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning

Regeringens förslag: Verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning i den dömdes bostad och i kontrollerat boende ska regleras i en gemensam lag. En ny lag om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning ska därför ersätta den nuvarande lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Bestämmelserna i den nuvarande lagen ska föras över till den nya lagen, efter redaktionell och språklig omarbetning. Det ska också införas nya bestämmelser, bl.a. med anledning av att det införs en ny verkställighetsform. Vidare ska följdändringar göras i andra lagar där hänvisningar till lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll byts ut mot hänvisningar till den nya lagen.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att den nuvarande lagen omarbetas och inte att den upphävs och ersätts med en ny lag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt om förslaget. *Förvaltningsrätten i Malmö* påtalar dock att det behöver tydliggöras vilka av Kriminalvårdens beslut, enligt de av utredningen föreslagna nya paragraferna som avser verkställighet i kontrollerat boende, som ska kunna överklagas och till vilken instans.

Skälen för regeringens förslag: Verkställighetsinnehållet för elektronisk övervakning i kontrollerat boende ska till stor del vara detsamma som i dag gäller för verkställighet enligt IÖVL. Den väsentliga skillnaden är att den dömd ska befinna sig i ett kontrollerat boende i stället för i sin bostad. Det är mot denna bakgrund lämpligt att reglera verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning i den dömdes bostad och i kontrollerat boende i en gemensam lag. Lagen ska dels innehålla gemensamma bestämmelser för båda verkställighetsformerna, dels särskilda bestämmelser för respektive verkställighetsform.

IÖVL trädde i kraft 1994 och har genom åren ändrats ett flertal gånger. Vissa bestämmelser har upphävts och andra har tillkommit. För att göra regleringen mer lättöverskådlig när en ny verkställighetsform läggs till finns det anledning att göra om lagens struktur, införa kapitel och modernisera språket. En ny lag om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning bör därför ersätta IÖVL. Hänvisningar till IÖVL i andra lagar behöver ändras till motsvarande paragrafer i den nya lagen.

Inom ramen för den redaktionella och språkliga omarbetningen bör termen intensivövervakning utmönstras för att förtydliga att det som övervakas är förbudet att lämna bostaden eller det kontrollerade boendet. Elektronisk övervakning är ett mer lämpligt uttryck i det sammanhanget. Även uttrycket "utanför anstalt" bör utmönstras ur lagtexten, eftersom även den som avtjänar ett fängelsestraff i anstalt under delar av verkställigheten befinner sig utanför anstalt; genom permission, utslussning och villkorlig frigivning.

Verkställighet i kontrollerat boende kommer att innebära att Kriminalvården ska fatta ett antal olika typer av beslut, som inte aktualiseras vid

verkställighet i den dömdes bostad. Det kan t.ex. handla om beslut i relation till besök och personliga tillhörigheter. Dessa beslut bör kunna överklagas i samma utsträckning som när motsvarande beslut fattas med stöd av fängelselagen. Regeringen instämmer vidare i *Förvaltningsrätten i Malmös* synpunkt att överklagandemöjligheterna behöver förtydligas.

7.7 Övriga frågor

Regeringens förslag: Uttrycket kontrollerat boende ska utmönstras ur bestämmelsen i brottsbalken om särskilda föreskrifter för den som är villkorligt frigiven.

Regeringens bedömning: Det är inte nödvändigt med en försöksverksamhet.

Förslagen kräver inga dataskyddsrättsliga författningsändringar eller förändringar i offentlighets- och sekretesslagstiftningen.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen gör dock inte några bedömningar avseende behovet av förändringar i den dataskyddsrättsliga regleringen eller offentlighets- och sekretesslagstiftningen.

Remissinstanserna: *Linnéuniversitetet* anser att den nya verkställighetsformen bör införas som en tidsbegränsad försöksverksamhet. Universitetet lyfter flera potentiella problem som motiverar detta, bl.a. att även personer som är dömda för relativt allvarlig brottslighet, som är mer svårhanterliga och eventuellt också har högre återfallsrisk, kan komma i fråga för sådan verkställighet. En annan faktor som enligt universitetet talar för en tids försöksverksamhet är de potentiella svårigheterna som kan följa av att integrera ytterligare en verkställighetsform i Kriminalvårdens uppdrag, särskilt i ett läge där myndigheten redan är utsatt för extremt hård belastning.

I övrigt yttrar sig remissinstanserna inte i dessa delar.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Med hänsyn till att det är fråga om en ny verkställighetsform för fängelsestraff måste det noga övervägas om den bör införas som en försöksverksamhet. De potentiella problem som *Linnéuniversitetet* lyfter är i stor utsträckning kopplade till den lämplighetsbedömning som Kriminalvården ska göra och risken för att olämpliga klienter beviljas verkställighet i ett kontrollerat boende. Det kan givetvis inte uteslutas att vissa felbedömningar kan förekomma inledningsvis. Av det skälet kommer Kriminalvården behöva arbeta noggrant med utvärdering och uppföljning av sina beslut och med att förfina sina rutiner. Kriminalvården har också sedan tidigare en gedigen erfarenhet av att göra lämplighetsbedömningar. En snarlik bedömning ska i dag göras inför verkställighet enligt IÖVL, vilket fungerar väl. Liknande bedömningar görs också i förhållande till olika former av utslussningsåtgärder. Om den som har beviljats verkställighet i ett kontrollerat boende senare visar sig vara olämplig kan ett beslut om sådan verkställighet också upphävas, vilket innebär att den dömda flyttas till en anstalt. Sammantaget anser regeringen inte att det framstår som nödvändigt med en försöksverksamhet.

Med stöd av 26 kap. 16 § 6 brottsbalken kan det beslutas om en särskild föreskrift om kontrollerat boende vid övervakning efter villkorlig frigivning. För att det inte ska råda någon osäkerhet om vad som avses bör uttrycket kontrollerat boende utmönstras ur den paragrafen.

I likhet med vad som i dag gäller vid verkställighet av fängelsestraff enligt IÖVL och vid verkställighet i anstalt kommer Kriminalvården vid verkställighet enligt den nya lagen att behöva behandla personuppgifter om den dömd. Även personuppgifter om t.ex. närstående kan komma att behöva behandlas. Behandlingen faller under brottsdatalagens tillämpningsområde och rättslig grund för personuppgiftsbehandlingen finns i lagen (2018:1699) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Det behövs inga författningsändringar. Den befintliga regleringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) bedöms vara tillräcklig för de uppgifter som kommer att behandlas.

När den dömd avtjänar straffet i kontrollerat boende kommer han eller hon att befinna sig på en institution. För den som är intagen i anstalt eller befinner sig på vissa andra institutioner finns särskilda regler i 106 kap. socialförsäkringsbalken. Det handlar bl.a. om att möjligheten till vissa förmåner och ersättningar begränsas under anstaltsvistelsen, exempelvis lämnas ingen sjukpenning för tid när den försäkrade är intagen i anstalt (106 kap. 12 §). Utredningen har inte övervägt om detsamma borde gälla för den som avtjänar ett fängelsestraff i kontrollerat boende. Frågan har inte heller berörts av remissinstanserna. I relation till reglerna i socialförsäkringsbalken är verkställighet i kontrollerat boende likvärdigt med att straffet avtjänas i anstalt. Det vore därför rimligt att den dömd ur socialförsäkringsrättsligt perspektiv behandlas på samma sätt när straffet verkställs i kontrollerat boende som när verkställighet sker i anstalt. Med hänsyn till att frågan om ändringar i socialförsäkringsbalken varken lyfts av utredningen eller någon av remissinstanserna bedömer regeringen dock att frågan kan behöva belysas ytterligare innan lagändringar föreslås. Regeringen avser att återkomma till detta i ett annat sammanhang.

En ren följdändring behöver under alla förhållanden göras i 7 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, som reglerar vem som omfattas av det statliga personskadeskyddet, eftersom paragrafen innehåller en hänvisning till IÖVL.

8 Avgiften till brottsofferfonden

Regeringens bedömning: Den maximala avgiften till brottsofferfonden för verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad bör för närvarande inte höjas.

Det bör i nuläget inte införas någon särskild avgift till brottsofferfonden för verkställighet med elektronisk övervakning i kontrollerat boende.

Trygghetsberedningen behandlar inte frågan om att höja avgiften till brottsofferfonden.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan om avgift till brottsofferfonden.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets föreslår att den maximala avgiften för verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad ska höjas från 12 000 kr till 18 000 kr.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan om avgift till brottsofferfonden.

Skälen för regeringens bedömning

Avgiften för den som verkställer fängelsestraff med elektronisk övervakning i sin bostad bör inte höjas

Den som avtjänar ett straff i sin bostad enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖVL) ska betala en avgift till brottsofferfonden, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten. Avgiften är 100 kr per dag som verkställigheten pågår, dock högst 12 000 kr för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och den ska tillfalla brottsofferfonden (5 § IÖVL).

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet, som föreslår att tillämpningsområdet för IÖVL ska utvidgas från att avse fängelse i sex månader till fängelse i nio månader, föreslår att den maximala avgiften ska höjas i motsvarande mån, från 12 000 kr till 18 000 kr. Trygghetsberedningen tar inte upp frågan om höjd avgift till brottsofferfonden.

I samband med den senaste höjningen av avgiften till brottsofferfonden uttalade regeringen att det, innan ytterligare avgiftshöjningar görs, finns skäl att göra en översyn av reglerna för hur fondens medel används i syfte att förbättra och effektivisera användningen av fondens medel (Budgetpropositionen för 2023, prop. 2022/23:1 utg.omr. 4 s. 62). Någon sådan översyn har ännu inte gjorts. Därtill kommer att Trygghetsberedningen lyfter fram en rapport från Kronofogdemyndigheten där det framgår att drygt 80 procent av de som dömts till fängelsestraff som överstiger ett år fick nya skulder under anstaltsvistelsen och att nästan hälften av alla nytillkomna skulder är skulder till brottsofferfonden eller Brottsoffermyndigheten (Slutrapport för Samverkansprojekt Kronofogden Kriminalvården – Motverka onödig skuldsättning och minska risken för återfall i brott, 2016, s. 15). Trygghetsberedningen gör bedömningen att en omfattande skuldsättning försvårar återanpassningen till ett ordnat liv. En risk med att höja avgiften är att skuldsättningen ökar ytterligare. En höjd avgift kan också leda till att avgiften i sig utgör ett hinder för verkställighet, eftersom avgiften ska betalas i förskott. Det är inte ett önskvärt resultat.

Mot denna bakgrund anser regeringen att avgiften till brottsofferfonden för den som verkställer fängelsestraff i sin bostad för närvarande inte bör höjas. Den frågan bör dock övervägas inom ramen för en översyn av brottsofferfonden. Avgiften blir därmed densamma för alla som avtjänar ett straff som är sex månader eller längre, oavsett straffets längd, vilket inte framstår som en helt ändamålsenlig ordning. Frågan behöver dock belysas i ett bredare perspektiv än vad som är möjligt i detta lagstiftningsärendet. Att regleringen leder till inte helt ändamålsenliga resultat får därför tills vidare accepteras.

Det bör inte införas någon avgift för verkställighet med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet konstaterar att även den som avtjänar sitt fängelsestraff med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende kan ha möjlighet att förvärvsarbeta och att det därför finns anledning att överväga om det bör införas en avgift som motsvarar den som finns för verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad. Mot bakgrund av att skillnaderna mellan att avtjäna ett fängelsestraff i sitt eget hem, jämfört med att befinna sig på en institution är påtagliga gör utredningen dock bedömningen att det för närvarande inte bör införas ett avgiftskrav för verkställighet med elektronisk övervakning i kontrollerat boende.

Till detta kommer de uttalanden som redogjorts för ovan om behovet av att göra en översyn av reglerna för hur fondens medel används. Mot denna bakgrund anser regeringen att det i nuläget inte bör införas en avgift till brottsofferfonden för den som verkställer fängelsestraff i kontrollerat boende, men att även den frågan bör övervägas inom ramen för en översyn brottsofferfonden.

9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2026. I fråga om verkställighet i kontrollerat boende ska den nya lagen tillämpas första gången den 1 juni 2026. Lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska samtidigt upphöra att gälla. Bestämmelserna i den upphävda lagen ska dock fortfarande gälla för verkställighet av fängelsestraff som beslutats före ikraftträdandet av den nya lagen. Den tidigare lydelsen av bestämmelsen om undantag från omedelbar verkställighet av hovrättens dom när ett fängelsestraff skärps ska fortfarande gälla i förhållande till verkställighet av fängelsestraff som har beslutats före ikraftträdandet.

Trygghetsberedningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen behandlar inte frågan om att införa en ny lag, utan föreslår ändringar i lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2025.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i denna del.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen behandlar inte frågan om att införa en ny lag, utan föreslår ändringar i lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026, men framhåller att det inte finns något hinder mot att lagändringarna träder i kraft tidigare om det bedöms som lämpligt och genomförbart.

Remissinstanserna: I sitt remissvar uppger *Kriminalvården* att det inte finns förutsättningar för ett tidigare ikraftträdande än den 1 januari 2026 såvitt avser den nya verkställighetsformen elektronisk övervakning i kontrollerat boende. Därefter har *Kriminalvården* i kontakter med Justitiedepartementet framfört att myndigheten skulle ha svårt att hantera ett tidigare ikraftträdande än den 1 juni 2026 såvitt avser den nya verkställighetsformen. I övrigt yttrar sig remissinstanserna inte i dessa delar.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2026.

I kontakter med Justitiedepartementet har *Kriminalvården* framfört att myndigheten behöver vidta ett ganska omfattande förberedelsearbete i anledning av den nya verkställighetsformen kontrollerat boende. Det handlar bl.a. om att det behöver upphandlas lämpliga lokaler och att det behöver anordnas sysselsättning som myndigheten ska vara skyldig att erbjuda den dömda. Det skulle enligt *Kriminalvården* vara mycket svårt att ha kontrollerade boenden i drift tidigare än juni 2026. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att den nya lagen, såvitt gäller kontrollerat boende, ska få tillämpas första gången den 1 juni 2026.

Det finns inget förbud mot att förändringar i straffverkställighetslagstiftningen ges retroaktiv verkan. Mot bakgrund av de goda förutsättningarna att minska risken för återfall i brott, de samhällsekonomiska fördelarna och *Kriminalvårdens* beläggningssituation framstår det som angeläget att de utökade möjligheterna att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning kan användas så fort som möjligt. Sådan verkställighet bör därför få användas även om en dom har meddelats eller ett brott har begåtts före i ikraftträdandet av den nya lagen. För detta krävs inga särskilda övergångsbestämmelser.

Om ett beslut om verkställighet meddelats före ikraftträdandet ska dock bestämmelserna i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll tillämpas under verkställigheten. I sådana fall framstår det som mest ändamålsenligt att beslutet om verkställighet fortsätter att gälla och att verkställigheten genomförs i enlighet med bestämmelserna i den upphävda lagen.

Av 26 kap. 5 § första stycket brottsbalken följer att om ett fängelsestraff har börjat verkställas och hovrätten skärper straffet, ska hovrättens dom gälla omedelbart om inte annat beslutas. Enligt paragrafens andra stycke gäller detta dock inte om straffet har börjat verkställas enligt IÖVL. Mot bakgrund av att verkställighet enligt IÖVL kan komma att ske även efter att den nya lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning trätt i kraft behövs en övergångsbestämmelse som innebär att 26 kap. 5 § andra stycket brottsbalken i den äldre lydelsen fortfarande ska gälla i förhållande till fängelsestraff som verkställs enligt IÖVL.

10 Konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen bedöms kunna bidra till att minska risken för att dömda återfaller i brott och ha positiva effekter för barn och unga.

Förslagen förväntas innebära en årlig kostnadsminskning för Kriminalvården. I budgetpropositionen för 2025 har myndighetens anslag minskats med 184 miljoner kronor från och med 2026.

Förslagen kan ge upphov till ökade kostnader för domstolar och vissa myndigheter, som dock inte bedöms vara större än att de ryms inom myndigheternas nuvarande anslag.

Trygghetsberedningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen uppskattar att förslagen skulle innebära en årlig kostnadsminskning för Kriminalvården på mellan 260 och 325 miljoner kronor.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrar sig särskilt om beredningens bedömning efterfrågar *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Barnombudsmannen* en barnkonsekvensanalys.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighets bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen uppskattar att införandet av den nya verkställighetsformen kontrollerat boende skulle innebära en årlig kostnadsminskning för Kriminalvården om 114 miljoner kronor. Därtill uppskattas den årliga kostnadsminskningen för utredningens förslag om utökat tillämpningsområde för verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning i den dömdes bostad till ytterligare 31,5 miljoner kronor.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrar sig särskilt angående utredningens bedömning framför *Integritetsskyddsmyndigheten* att det behöver analyseras ytterligare om förslaget innebär en utökad personuppgiftsbehandling. *Övervakningsnämnden i Göteborg* och *Övervakningsnämnden i Malmö* pekar på att förslagen kommer att innebära fler ärenden och därmed ökad belastning för nämnderna.

Skälen för regeringens bedömning: Det huvudsakliga syftet med reformen är att fler personer ska verkställa sina fängelsestraff med elektronisk övervakning, eftersom detta bedöms kunna minska risken för återfall i brott. Detta är positivt ur såväl samhällsperspektiv som jämställdhetsperspektiv, särskilt i relation till det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra eftersom återfallen i brott förväntas minska.

Såväl verkställighet i den dömdes bostad som i ett kontrollerat boende är billigare än om straffet avtjänas i anstalt. Av detta skäl kan förslagen väntas innebära minskade kostnader för Kriminalvården.

Trygghetsberedningen uppskattar kostnadsminskningen av sitt förslag till mellan 260 och 325 miljoner kronor årligen. Kommittén har därvid utgått ifrån att 2 129 fängelsestraff som började verkställas 2023 hade varit relevanta för verkställighet utanför anstalt och bedömt att 20–25 procent av de dömda är lämpliga för verkställighet av fängelsestraffet i sin bostad. Den genomsnittliga strafftiden för dessa var enligt kommittén 8,2 månader, efter avräkning av villkorlig frigivning.

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet utgår vid sin uppskattning av kostnadsminskningen från att 25 procent av de dömda i säkerhetsklass 3 (2 885 personer 2023) skulle kunna verkställa sitt straff i kontrollerat boende. Den genomsnittliga strafftiden för dessa var enligt utredningen 5 månader, efter avräkning av villkorlig frigivning. Med detta

som utgångspunkt har utredningen uppskattat kostnadsminskningen för införandet av kontrollerat boende till 114 miljoner kronor.

Såväl Trygghetsberedningen som Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet har vid sina beräkningar utgått från att kostnadsminskningen motsvarar skillnaden i dygnskostnad mellan verkställighet med elektronisk övervakning och verkställighet i en anstalt i säkerhetsklass 3. Regeringen instämmer i att detta är en lämplig utgångspunkt för bedömningen. Dygnskostnaden för verkställighet enligt IÖVL är i dagsläget 1 200 kronor (utredningarnas beräkningar är baserade på olika lägre dygnskostnad för sådan verkställighet). Enligt regeringen framstår den av Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet uppskattade dygnskostnaden (1 500 kronor) för verkställighet i kontrollerat boende som rimlig.

Med hänsyn till att det inte är fråga om obligatorisk verkställighet utanför anstalt i ett visst straffintervall behöver kostnadsminskningen, som utredningarna gjort, uppskattas utifrån ett antagande om hur många personer som kan förväntas bli föremål för verkställighet utanför anstalt. Det är också nödvändigt att uppskatta i vilka fall verkställighet kan förväntas ske i den dömdes bostad respektive i ett kontrollerat boende, vilket försvåras av att målgrupperna för verkställighetsformerna till stor del är överlappande.

I dag avtjänar cirka 25 procent av de som dömts till fängelsestraff på högst sex månader sina straff med elektronisk övervakning enligt IÖVL. Till skillnad från Trygghetsberedningen anser regeringen inte att det är realistiskt att anta att en lika stor andel kommer att vara lämpliga för sådan verkställighet vid längre strafftider. Det är rimligt att anta att det, i takt med att strafftiden blir längre, kommer vara färre dömda som uppfylla kraven för sådan verkställighet, bl.a. då det ska göras en fördjupad lämplighetsprövning när strafftiden överstiger sex månader. Samma avtagande effekt kan dock inte förväntas i förhållande till kontrollerat boende.

I likhet med Utredningen om Påföljder, återfall och verkställighet anser regeringen att det framstår som rimligt att utgå ifrån att det är personer som i dag avtjänar sina straff i anstalt i säkerhetsklass 3 som kommer att vara aktuella för det utökade tillämpningsområdet för elektronisk övervakning. Enligt regeringen är det tänkbart att 25 procent av dessa, vars straff inte överstiger ett år och sex månader, kan beviljas verkställighet med elektronisk övervakning antingen i sin bostad eller i ett kontrollerat boende. Vikningen mellan verkställighetsformerna kan förutses vara olika beroende på strafftid. Ju längre strafftiden är desto större andel kan förväntas avtjäna sina straff i kontrollerat boende. Med anledning av den planerade reformen minskades Kriminalvårdens anslag i budgetpropositionen för 2025 med 184 miljoner kronor från och med 2026.

Varken Trygghetsberedningen eller Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet har bedömt att förslagen får ekonomiska konsekvenser för några andra myndigheter. Som *Övervakningsnämnden i Göteborg* och *Övervakningsnämnden i Malmö* konstaterar kan förslagen innebära något fler ärenden hos nämnderna till följd av fler fall av misskötsamhet. Regeringen gör vidare bedömningen att förslagen kan kräva vissa utbildningsinsatser, ändringar i it- och metodstöd och innebära en viss ökad måltillströmning till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Kostnaderna för domstolarna och övervakningsnämnderna bedöms dock inte vara större än att de ryms inom befintliga anslagsramar för respektive myndighet.

De utökade möjligheterna att verkställa straff med elektronisk övervakning kommer att gälla alla fängelsestraff som kan verkställas på detta sätt. Barn och unga är inte uteslagna från sådan verkställighet. Att någon under 18 år döms till fängelse är ytterst ovanligt, eftersom barn som döms till en frihetsberövande påföljd i första hand ska dömas till sluten ungdomsvård. I de fall barn döms till ett fängelsestraff är det i regel fråga om straff som överstiger ett år och sex månader. Barn kan därför, med dagens regelverk, inte i någon större utsträckning förväntas bli föremål för verkställighet med elektronisk övervakning.

Inom Regeringskansliet bereds betänkandet En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44), i vilket det föreslås att påföljden sluten ungdomsvård ska utmönstras och att i de fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas för barn ska påföljden i stället bestämmas till fängelse. Regeringen har gett Kriminalvården i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter för barn och unga i åldern 15–17 år som, med förbehåll för riksdagens ställningstagande, ska vara redo att tas i drift senast den 1 juli 2026 (Ju2023/02157). Regeringen får inom ramen för den fortsatta beredningen av förslagen i SOU 2023:44 återkomma till frågan om i vilken utsträckning det bör vara möjligt för barn att avtjäna fängelsestraff med elektronisk övervakning.

När det gäller unga myndiga i åldersspannet 18 till 20 år kommer det inte vara ovanligt att straff kan bli föremål för verkställighet med elektronisk övervakning. De positiva aspekterna med sådan verkställighet – att det kan minska risken för återfall i brott och att det motverkar de skadliga effekterna av en anstaltsvistelse – kan vara särskilt framträdande just för unga personer. Av detta skäl kan förslagen förväntas ha positiva effekter även för unga. Inför ett beslut om verkställighet med elektronisk övervakning ska det alltid göras en individualiserad bedömning av lämplighet av att straffet verkställs på detta sätt. Hänsyn ska då bl.a. tas till om hemförhållandena innebär att det är lämpligt att straffet verkställs i den unges bostad, varvid det exempelvis ska beaktas hur syskon eller andra som bor tillsammans med den unge kan påverkas. I de fall syskon är under 18 år ska det beaktas om verkställighet i bostaden är förenligt med barnets bästa.

Med hänsyn till att verkställighet utanför anstalt sker under friare former än verkställighet i anstalt kan förslagen väntas ha positiva effekter i förhållande till barns rättigheter enligt artikel 37 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Av den artikeln framgår bl.a. att ett frihetsberövande av barn ska ske i enlighet med lag och får användas endast som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Det framgår också av artikeln att barn som är frihetsberövade ska hållas åtskilda från vuxna, om det inte bedöms vara till barnets bästa att placeras tillsammans med vuxna. För kontrollerat boende ska gälla att om den dömda är under 18 år får han eller hon inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med dömda över 18 år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa. Vid verkställighet i sin bostad kommer ett barn inte vistas med andra dömda, men kan vistas med sina föräldrar eller andra vuxna som barnet bor tillsammans med.

Vidare innebär de utvidgade möjligheterna att verkställa fängelsestraff i den dömdes bostad att fler dömda under verkställigheten kommer att kunna ha en närmare kontakt med sina barn, jämfört med om straffet hade avtjänats

i anstalt, vilket är positivt i förhållande till barnets rätt att inte skiljas från sina föräldrar enligt artikel 9 barnkonventionen. Som framgår i avsnitt 6 ska det vid den fördjupade lämplighetsprövningen inför verkställighet i den dömdes bostad tas särskild hänsyn till hur verkställigheten kan påverka anhöriga till den dömden. I de fall det finns barn som bor tillsammans med den dömden måste det alltid göras en bedömning av om verkställighet i bostaden är förenligt med barnets bästa i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen. Det ska också göras en bedömning av risken för fortsatt brottslighet, inklusive risken för brott mot hemmavarande barn, i enlighet med bl.a. artikel 19 barnkonventionen.

När ett fängelsestraff ska verkställas behöver Kriminalvården behandla olika typer av personuppgifter avseende den dömden. Det gäller oavsett om straffet ska avtjänas i anstalt eller genom elektronisk övervakning. Det kan också vara nödvändigt för myndigheten att behandla personuppgifter som avser andra personer, t.ex. anhöriga som ska besöka den dömden. Enligt regeringens bedömning kan inte den nya verkställighetsformen förväntas innebära någon nämnvärd utökad behandling av personuppgifter. För att genomföra den fördjupade lämplighetsprövningen inför ett beslut om verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad kan det dock vara nödvändigt för Kriminalvården att behandla fler kategorier av personuppgifter än vad som behandlas idag. Detta får mot bakgrund av syftet med förslagen anses proportionerligt.

11 Författningskommentar

11.1 Förslaget till lag (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning

Lagen är ny och innebär dels en språklig och redaktionell omarbetning av lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖVL), dels att den nya verkställighetsformen elektronisk övervakning i kontrollerat boende läggs till i lagen. Den nya lagen har en annan struktur än IÖVL genom att den är indelad i kapitel och att paragraferna har fått en delvis annan placering. Vissa äldre uttryck har ersatts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Ett antal av paragraferna överensstämmer i sak med IÖVL. I de fallen är författningskommentaren utformad så att det anges vilken eller vilka paragrafer i IÖVL som den aktuella paragrafen motsvarar. Dessutom anges hänvisningar till tidigare lagförarbeten.

I vissa fall anges att en paragraf delvis motsvarar en paragraf i IÖVL. I några fall har en paragraf i lagen delats upp i separata bestämmelser som placerats i olika paragrafer. I sådana fall anges att paragrafen motsvarar delar av en paragraf i IÖVL. I de fall en paragraf enbart delvis har en motsvarighet i IÖVL, kommenteras de sakliga skillnaderna särskilt. Motsvarande gäller om en paragraf i den nya lagen inte har någon tidigare motsvarighet.

Därutöver kommenteras några paragrafer mer utförligt utan att det finns någon skillnad i sak jämfört med IÖVL. Det är huvudsakligen fråga om

bestämmelser där en kommentar behövs på grund av att paragrafen nu även gäller för den nya verkställighetsformen elektronisk övervakning i kontrollerat boende.

1 kap. Föresättningar för att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av dom på fängelse med elektronisk övervakning, dock inte fängelse som dömts ut enligt 28 kap. 3 § brottsbalken.

Kriminalvården ansvarar för verkställighet av fängelsestraff med stöd av denna lag.

I paragrafen anges att domar på fängelsestraff, dock inte sådana som dömts ut med stöd av 28 kap. 3 § brottsbalken, får verkställas enligt lagen och att Kriminalvården ansvarar för verkställigheten. Övervägandena finns i avsnitt 7.3 och 7.6.

Första stycket motsvarar delvis 1 och 3 §§ IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 32, 35 och 36). I paragrafen finns, till skillnad från 1 § IÖVL, ingen begränsning i längd vad gäller vilka fängelsestraff som får verkställas enligt lagen. Detta finns i stället i 3 § första stycket. I stället för uttrycket intensivövervakning med elektronisk kontroll som används i 3 § IÖVL för att beskriva verkställighetens innehåll används i den nya lagen uttrycket elektronisk övervakning.

Andra stycket motsvarar 2 § tredje stycket IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar.

2 § Verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning sker antingen i den dömdes bostad eller i ett kontrollerat boende.

I paragrafen klargörs att verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning sker antingen i den dömdes bostad eller i ett kontrollerat boende. Övervägandena finns i avsnitt 6 och 7.2.

Paragrafen motsvarar delvis 3 § IÖVL (jfr prop. 1993/94:184 s. 35 och 36). Jämfört med hittillsvarande reglering anges det att verkställighet med elektronisk övervakning även ska kunna ske i ett kontrollerat boende.

3 § Kriminalvården får besluta att fängelsestraff ska verkställas med elektronisk övervakning om den dömd ska avtjäna fängelse i högst ett år och sex månader.

Beslut om verkställighet enligt denna lag får inte fattas, om

1. den dömd vid tidpunkten för prövningen är häktad eller intagen i anstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som prövningen avser,

2. det finns en beaktansvärd risk för att den dömd under verkställigheten kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande, på annat sätt allvarligt missköta sig, eller

3. det annars finns särskilda skäl mot att straffet verkställs med elektronisk övervakning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när Kriminalvården får besluta att ett fängelsestraff ska verkställas med elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 6 och 7.2.

Första stycket motsvarar delvis 3 § IÖVL (jfr prop. 1993/94:184 s. 32). Den längsta strafftiden som kan verkställas med elektronisk övervakning höjs från sex månader till ett år och sex månader.

Andra stycket första punkten motsvarar det första ledet i 2 § första stycket andra meningen IÖVL, med vissa språkliga ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 32 och 33).

I *andra punkten*, som saknar motsvarighet i IÖVL, klargörs att ett beslut om verkställighet av ett fängelsestraff med elektronisk övervakning inte får fattas om det finns en beaktansvärd risk för att den dömda under verkställigheten kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller allvarligt missköta sig. Utformningen av bestämmelsen överensstämmer i denna del med det krav som används för beslut om utslussningsåtgärder enligt 11 kap. 2–5 §§ fängelselagen (2010:610). Genom ändringarna tydliggörs i lagtexten att dessa omständigheter är av särskild betydelse för bedömningen (jfr prop. 1993/94:184 s. 34 och 35).

Den *tredje punkten* motsvarar det andra ledet i 2 § första stycket andra meningen IÖVL (jfr prop. 1993/94:184 s. 34 och 35). Av punkten följer att även andra omständigheter än de som anges i första och andra punkterna är relevanta för bedömningen av om det finns särskilda skäl mot att straffet verkställs enligt lagen. Det måste alltid göras en helhetsbedömning utifrån förhållandena i det enskilda fallet.

Ändringarna i andra stycket syftar inte till att ändra rättsläget, utan att lagtexten ska återspegla den hittillsvarande tillämpningen. Således kan den exemplifierande lista som finns i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om intensivövervakning med elektronisk kontroll (2 § KVFS 2011:6) vara till fortsatt ledning för beslutsfattandet.

4 § Om strafftiden överstiger sex månader ska en fördjupad lämplighetsprövning göras innan ett beslut om verkställighet i den dömdes bostad fattas. Ett beslut om verkställighet får fattas endast om det är lämpligt.

Vid den fördjupade lämplighetsprövningen ska särskild hänsyn tas till

1. karaktären på den brottslighet som straffet avser,
2. risken för återfall i brott, och
3. hur verkställigheten kan komma att påverka brottsoffer och den dömdes anhöriga.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i IÖVL, anges när en fördjupad lämplighetsprövning ska göras. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Enligt *första stycket* ska en fördjupad lämplighetsprövning göras innan ett beslut om verkställighet i den dömdes bostad fattas, om strafftiden överstiger sex månader. Syftet med den fördjupade lämplighetsprövningen är att säkerställa att verkställighet i den dömdes bostad inte sker om det skulle innebära oacceptabla risker eller annars vore stötande. Ett beslut om sådan verkställighet får fattas endast om det bedöms lämpligt att straffet verkställs i den dömdes bostad. I dessa fall råder det alltså inte någon presumtion för att ett straff kan verkställas med elektronisk övervakning (jfr 3 §). I stället ska det krävas att sådan verkställighet, vid en fördjupad lämplighetsprövning, bedöms vara lämpligt.

Av *andra stycket* framgår att vid den fördjupade lämplighetsprövningen ska samma typ av omständigheter beaktas som kan utgöra särskilda skäl mot verkställighet utanför anstalt enligt 3 §. Den fördjupade lämplighets-

prövningen ska dock vara mer noggrann och grundlig. I paragrafen pekas några omständigheter ut som är av särskild betydelse vid prövningen. Det är dock inte fråga om en uttömmande lista av relevanta omständigheter utan det måste alltid göras en helhetsbedömning utifrån förhållandena i det enskilda fallet. Längden på strafftiden kan också påverka hur dessa omständigheter ska värderas, t.ex. hur anhöriga kan komma att påverkas.

Enligt *första punkten* ska särskild hänsyn tas till karaktären på den brottslighet som straffet avser. Vilken typ av brott som straffet avser har stor betydelse för om det är lämpligt att straffet verkställs utanför anstalt. Vissa brott är av sådan karaktär att det aldrig är lämpligt att straffet verkställs i den dömdes bostad, även om strafftiden understiger ett år och sex månader. De tydligaste exemplen är grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, hedersförtryck och grovt barnfridsbrott. Detsamma gäller för allvarigare fall av misshandel och sexualbrott, särskilt om det är fråga om brott som begåtts i nära relation. Även andra typer av brott kan vara av sådan karaktär att verkställighetsformen är olämplig. Det kan t.ex. handla om brottslighet som varit förlagen, organiserad eller riktats mot skyddslösa brottsoffer. Det kan också handla om annan brottslighet som typiskt sett begås i eller från bostaden, exempelvis sexualbrott som begås via internet. Om strafftiden närmar sig den övre gränsen på ett år och sex månader bör restriktivitet iaktas vad gäller vilken typ av brott där det kan vara lämpligt att straffet verkställs i den dömdes bostad.

Enligt *andra och tredje punkterna* ska särskild hänsyn också tas till risken för återfall i brott och hur verkställigheten kan komma att påverka brottsoffer och den dömdes anhöriga. Om det finns en inte försumbar risk för nya brott mot ett tidigare brottsoffer bör verkställighet i den dömdes bostad inte komma i fråga. Även risken för återfall i brott i allmänhet är av betydelse för prövningen. Verktällighetens påverkan på ett tidigare brottsoffer i mer vid bemärkelse ska också ges betydelse vid prövningen. Om verkställighet i den dömdes bostad leder till att ett brottsoffer känner påtaglig otrygghet och oro kan det innebära att sådan verkställighet är olämplig. I de fall den dömde bor tillsammans med brottsoffret är dennes inställning till verkställighet i bostaden av stor betydelse redan för bedömningen av särskilda skäl enligt 3 §. Vid sidan av brottsoffer kan verkställighet i den dömdes bostad också ha negativa effekter på andra, exempelvis anhöriga och i synnerhet barn som bor tillsammans med den dömde. Vid den fördjupade lämplighetsprövningen ska särskild hänsyn tas också till sådana förhållanden. I de fall ett barn kan påverkas av att straffet verkställs i den egna bostaden ska det alltid göras en noggrann bedömning av om sådan verkställighet är förenlig med barnets bästa.

5 § Om den dömde tidigare har avtjänat ett fängelsestraff med elektronisk övervakning, får ett nytt beslut om sådan verkställighet fattas först efter att det förflutit en period av minst tre år under vilken den dömde inte begått något brott som har lett till en strängare påföljd än böter.

Första stycket hindrar dock inte att den som avtjänat fängelsestraff med elektronisk övervakning i sin bostad får avtjäna ett nytt fängelsestraff med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende.

Paragrafen innehåller bestämmelser om s.k. karenstid när den dömda tidigare har avtjänat ett straff med elektronisk övervakning. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

Första stycket motsvarar 2 § andra stycket IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1997/98:96 s. 216 och 217).

Av *andra stycket*, som saknar motsvarighet i IÖVL, framgår att karenstiden inte gäller för verkställighet i kontrollerat boende om det tidigare straffet verkställts i den dömdes bostad. Det finns således inte något absolut hinder mot att den dömda avtjänar ett nytt straff i kontrollerat boende, även om han eller hon återfallit under karenstiden efter att ha avtjänat ett tidigare straff i sin bostad. Det faktum att den dömda återfallit i brott kan dock leda till att verkställighet utanför anstalt inte bedöms vara lämpligt.

6 § Kriminalvården får besluta att verkställighet i kontrollerat boende ska övergå till verkställighet i den dömdes bostad när halva strafftiden har avtjänats.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i IÖVL, regleras när verkställighet i kontrollerat boende kan övergå till verkställighet i den dömdes bostad. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

Bestämmelsen innebär att verkställighet i kontrollerat boende kan övergå till verkställighet i den dömdes bostad när halva strafftiden har avtjänats. Syftet med bestämmelsen är att möjliggöra utslussning till friare former även för den som avtjänar sitt straff i ett kontrollerat boende. Ett sådant beslut kräver att förutsättningarna i övrigt för verkställighet i den dömdes bostad är uppfyllda. Det innebär bl.a. att byte av verkställighetsform inte får ske om verkställighet i den dömdes bostad med hänsyn till karenstiden i 5 § första stycket var utesluten när verkställighet i kontrollerat boende beviljades.

Ett beslut om att växla verkställighetsform innebär att det ska fattas ett nytt beslut om verkställighet enligt lagen, varvid det bl.a. behöver fastställas nya villkor enligt 2 kap. 5 § och eventuellt tas ut en avgift enligt 3 kap. 2 §.

2 kap. Allmänna bestämmelser om verkställighetens innehåll

1 § Den dömda ska under verkställigheten

1. vara skötsam,
2. efter förmåga försöka försörja sig, och
3. rätta sig efter det som han eller hon är skyldig till enligt denna lag och enligt föreskrifter som beslutats med stöd av lagen.

Enligt paragrafen gäller ett allmänt skötsamhetskrav under verkställigheten. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 7.6.

Paragrafen motsvarar 4 § första stycket första meningen IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 36). För den som befinner sig i kontrollerat boende innebär kravet i *andra punkten* att efter förmåga försöka försörja sig att den som har ett arbete ska fortsätta arbeta om det är möjligt med hänsyn till vilket kontrollerat boende den dömda placeras i och verkställighetens utformning i övrigt.

2 § Den dömd ska under verkställigheten avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel samt sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Den dömd är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på begäran lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av sådana medel eller varor som avses i första stycket.

Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att den dömd avhåller sig från alkohol.

I paragrafen finns bestämmelser om krav på nykterhet under verkställigheten. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 7.6.

Paragrafen motsvarar 4 § första stycket andra meningen och andra stycket IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 36).

3 § Under verkställigheten ska den dömd vara förbjuden att vistas utanför sin bostad eller det kontrollerade boendet annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, behandling, återfallsförebyggande och missbruksrelaterad programverksamhet och nödvändiga inköp.

Den dömd får också, om det är lämpligt för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, tillåtas att under en viss kort tid vistas utanför sin bostad eller det kontrollerade boendet för andra ändamål.

Den dömd ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag.

Elektroniska hjälpmedel ska användas för att kontrollera efterlevnaden av förbudet.

I paragrafen anges att den dömd som verkställer sitt straff med elektronisk övervakning ska vara förbjuden att lämna sin bostad eller det kontrollerade boendet förutom på vissa angivna tider och för bestämda ändamål. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 7.6.

Första stycket motsvarar i huvudsak 3 § första meningen IÖVL, med vissa förtydliganden och språkliga ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 35 och 36). Dessutom anpassas tillämpningsområdet till att också omfatta kontrollerat boende. Verkställighet enligt lagen innebär i praktiken att den dömd avtjänar sitt fängelsestraff genom ett slags hem- eller boendearrest som övervakas elektroniskt. Den dömd ska ha ett fast och i förväg upprättat schema som anger när han eller hon får lämna sin bostad eller det kontrollerade boendet och för vilka ändamål. Av 2 kap. 5 § följer att Kriminalvården ska meddela föreskrifter om detta. De ändamål för vilka den dömd kan tillåtas att vara utanför boendet eller hemmet är även fortsättningsvis förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. I lagtexten förtydligas att det också kan röra sig om behandling samt återfallsförebyggande och missbruksrelaterad programverksamhet. Det kan också handla om kontakter med Kriminalvården, t.ex. med en frivårdsinspektör. I vilken utsträckning och för vilka ändamål den dömd ska få lämna bostaden eller det kontrollerade boendet måste avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Särskilda överväganden behöver därvid göras i förhållande till vilken verkställighetsform som är aktuell. Exempelvis är det nödvändigt att den som verkställer straffet i sin bostad får möjlighet att lämna bostaden för inköp av mat. Det är inte i

samma utsträckning nödvändigt för den som befinner sig i ett kontrollerat boende eftersom råvaror till matlagning typiskt sett tillhandahålls av Kriminalvården. Däremot kan även den som befinner sig i ett kontrollerat boende behöva få möjlighet att göra vissa andra inköp, exempelvis från apoteket.

Bestämmelsen i *andra stycket* saknar motsvarighet i IÖVL. Syftet med bestämmelsen är att möjliggöra sådana kortvariga vistelser utanför bostaden eller det kontrollerade boendet som kan liknas vid permissioner enligt 10 kap. 1 § fängelselagen. Möjligheten till permission blir framför allt aktuell för de som avtjänar fängelsestraff på ett kontrollerat boende och behovet av permissioner bör inte vara lika stort för de som avtjänar straffet i sin bostad. Syftet med permissionerna ska vara att underlätta den dömdes anpassning i samhället. Det kan röra sig om kontinuerliga korta vistelser utanför bostaden eller boendet, t.ex. för att delta i en fritidsaktivitet, eller enstaka vistelser för ett särskilt ändamål, t.ex. ett biobesök. Under den senare delen av verkställigheten kan det också handla om motsvarande helgpermissioner. Kriminalvården ska vid utformningen av de föreskrifter som meddelas med stöd av enligt 2 kap. 5 § överväga i vilken utsträckning permissionsvistelser bör tillåtas. Vid bedömningen av i vilken form och utsträckning permissioner ska tillåtas måste särskild hänsyn tas till risken för att den dömda kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. När verkställigheten inleds kan det vara svårt att förutse om och från vilken tidpunkt det kommer att vara lämpligt att tillåta permission utanför bostaden eller boendet. Om sådana föreskrifter inte kan fastställas i detta skede kan de, om den dömdes personliga förhållanden föranleder det, också fastställas vid en senare tidpunkt med stöd av 6 kap. 1 §. Förändringar i den dömdes personliga förhållanden kan också få till följd att redan fastställda föreskrifter om permission behöver ändras, utökas eller begränsas.

Av *tredje stycket*, som saknar motsvarighet i IÖVL, framgår att den dömda ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag. Detta ska Kriminalvården beakta när myndigheten bestämmer hem- och boende-arrestens omfattning enligt första och andra stycket och utformar de särskilda föreskrifterna enligt 2 kap. 5 §. Möjlighet till utevistelse kan ofta ges i samband med transport till och från sysselsättning, men kan också behöva ske vid en annan tidpunkt på dagen. Det kan också ges på ett sätt som även tillgodoser den dömdes rätt att ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning enligt 4 kap. 4 §.

Fjärde stycket motsvarar 3 § andra meningen IÖVL, med viss språklig ändring (jfr prop. 1993/94:184 s. 35 och 36).

4 § Under den tid verkställigheten pågår ska Kriminalvården utöva noggrann tillsyn över den dömda och hålla sig informerad om hans eller hennes personliga förhållanden.

Verkställigheten ska utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas och särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott, i den mån kravet på samhällsskydd inte eftersätts.

Det ska upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan för den dömda.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens tillsyn av den dömda och hur verkställigheten ska utformas. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 7.6.

Första stycket motsvarar 6 § första stycket första meningen IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 37).

Andra stycket första meningen motsvarar delvis 6 § första stycket andra meningen IÖVL (jfr prop. 1997/98:96 s. 217). Verkställigheten med elektronisk övervakning ska utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas och den ska vara särskilt inriktad på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott. Detta gäller dock endast i den mån det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersätts. Härigenom tydliggörs att det i verkställighetsplaneringen också ska tas hänsyn till vad som behövs för att skydda samhället och brottsoffer mot nya brott. Kriminalvården har här alltså en dubbel roll: att på bästa sätt arbeta återfallsförebyggande med den dömda, men också att säkerställa att verkställigheten kan genomföras utan att samhällsskyddet eftersätts.

Genom *tredje stycket*, som saknar motsvarighet i IÖVL, ges Kriminalvården en skyldighet att upprätta en individuellt utformad verkställighetsplan för den dömda. Motsvarande krav finns för intagna i anstalt (1 kap. 5 § andra stycket andra meningen fängelselagen). Verkställighetsplanen ska utgöra ett stöd för Kriminalvården i arbetet med att genomföra verkställigheten på ett ändamålsenligt sätt. Den bidrar även till ökad förutsebarhet och tydlighet för den dömda. Verkställighetsplanen ska vara baserad på en sammanställning och bedömning av identifierade risker, behov och förutsättningar som har betydelse för innehållet i verkställigheten och för möjligheterna att minska risken för återfall i brott och förbättra den dömdes möjlighet till återintegrering i samhället. Planen är inte i sig ett beslut som den dömda kan överklaga. Däremot kan innehållet i verkställighetsplanen påverka beslut som Kriminalvården fattar under verkställigheten och som den dömda kan överklaga, t.ex. utformningen av särskilda föreskrifter enligt 2 kap. 5 §.

5 § Kriminalvården ska besluta om särskilda föreskrifter om

1. vilken bostad den dömda ska ha eller vilket kontrollerat boende den dömda ska vara placerad i under verkställighetstiden,

2. vad som ska gälla i fråga om anställning, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning,

3. under vilka tider och för vilka ändamål den dömda ska få vistas utanför bostaden eller det kontrollerade boendet, och

4. på vilket sätt och i vilken omfattning den dömda ska hålla kontakt med Kriminalvården och den som enligt 3 kap. 1 § andra stycket förordnats att biträda vid tillsynen.

Särskilda föreskrifter får också avse

1. en skyldighet för den dömda att delta i läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga,

2. förbud för den dömda att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, och

3. vilken elektronisk kommunikationsutrustning den dömda får använda och på vilket sätt.

Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att föreskrifter enligt andra stycket 1 och 2 följs.

I paragrafen finns en uttömmande lista över vilka föreskrifter som Kriminalvården ska respektive får besluta om vid verkställighet av fängelsestraff enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 7.6.

Första stycket motsvarar 8 § första stycket IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 38). Femte punkten finns dock i stället i 3 kap. 2 §. Tillämpningsområdet för bestämmelserna anpassas till att också omfatta verkställighet i kontrollerat boende. Kriminalvården ska bl.a. meddela föreskrifter om vilket kontrollerat boende den dömd ska placeras i samt vad som ska gälla i fråga om sysselsättning och när den dömd får vistas utanför boendet. Som framgår av 2 kap. 3 § ska det vid utformningen av föreskrifterna säkerställas att den dömd erbjuds möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag.

Andra stycket motsvarar 8 § andra stycket IÖVL, med tillägget av en ny punkt som innebär att Kriminalvården även ges möjlighet att besluta om föreskrifter om vilken elektronisk kommunikationsutrustning den dömd ska få använda och på vilket sätt (jfr prop. 1993/94:184 s. 38 samt prop. 2021/22:196 s. 20 och 21). Sådana föreskrifter kan t.ex. behövas för att garantera säkerheten eller för att förhindra återfall i brottslighet och bör i första hand bli aktuella för dömda som verkställer sina straff i kontrollerat boende. Detta då möjligheterna att kontrollera efterlevnaden av en sådan föreskrift är ytterst begränsad när den dömd avtjänar straffet i sin bostad. Om det finns ett starkt behov av en föreskrift av detta slag skulle det kunna innebära att det finns särskilda skäl mot verkställighet i den dömdes bostad. Avsikten är att föreskriften endast ska användas i fall där den är möjlig att kontrollera. En föreskrift av detta slag kan innebära att den dömd helt förbjuds att använda elektronisk kommunikationsutrustning, att den dömd endast får använda sådan utrustning som tillhandahålls av Kriminalvården eller får använda utrustningen endast under vissa förhållanden eller vid vissa tidpunkter.

Tredje stycket motsvarar 8 § tredje stycket IÖVL, med vissa redaktionella och språkliga ändringar (jfr prop. 2021/22:196 s. 20 och 21).

6 § Vid verkställighet enligt denna lag ska Kriminalvården förelägga den dömd att inställa sig för upptagning av fingeravtryck, salivprov för dna-analys och fotografi av ansikte om sådana uppgifter om den dömd inte finns i biometriregister som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område. Upptagningen ska göras så snart som möjligt efter det att verkställigheten har inletts. Av föreläggandet ska det framgå att beslutet om verkställighet kan komma att upphävas om föreläggandet inte följs.

Kriminalvården får förelägga den dömd att inställa sig för sådan upptagning på nytt, om det finns särskilda skäl.

Upptagningen ska utföras av Polismyndigheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att vissa biometriska uppgifter ska inhämtas avseende den dömd för att föras in i Polismyndighetens biometriregister. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Paragrafen motsvarar 8 a § IÖVL, i den lydelse som träder i kraft den 1 juli 2025, med vissa redaktionella ändringar (jfr prop. 2021/22:172 s. 71 och 72 samt prop. 2024/25:37).

3 kap. Särskilda bestämmelser om verkställighet i den dömdes bostad

1 § Den dömd ska under verkställighet i sin bostad

1. informera Kriminalvården om förhållanden som har betydelse för verkställigheten,

2. på kallelse inställa sig hos Kriminalvården, och

3. i övrigt enligt Kriminalvårdens anvisningar hålla kontakt med myndigheten.

Kriminalvården kan vid behov förordna en eller flera personer utanför myndigheten att biträda vid tillsynen. Det som anges om Kriminalvården i första stycket gäller i sådant fall även den som förordnats att biträda vid tillsynen, om Kriminalvården bestämmer det.

I paragrafen regleras den dömdes kontaktskyldigheter i förhållande till Kriminalvården och att Kriminalvården kan förordna någon att biträda vid tillsynen. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Första stycket motsvarar 7 § första meningen IÖVL, med förtydligandet att paragrafen endast tillämpas vid verkställighet i den dömdes bostad och med viss språklig ändring (jfr prop. 1993/94:184 s. 38).

I *andra stycket* har regleringen i 6 § andra stycket och 7 § andra meningen IÖVL sammanfogats, med viss redaktionell omstrukturering och språklig anpassning (jfr prop. 1993/94:184 s. 38).

2 § Vid verkställighet i den dömdes bostad ska den dömd betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten.

Avgiften uppgår till 100 kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst 12 000 kronor för hela verkställighetsperioden. Kriminalvården fastställer det belopp som den dömd ska betala och när betalning ska ske.

Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden. Kriminalvården tar emot och redovisar avgiften.

I paragrafen framgår att den som ska avtjäna straffet med elektronisk övervakning i sin bostad ska betala en avgift till brottsofferfonden. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Första stycket motsvarar 5 § första stycket IÖVL, med förtydligandet att avgiftsskyldigheten endast gäller vid verkställighet i den dömdes bostad (jfr prop. 1993/94:184 s. 36 och 37).

Andra stycket första meningen motsvarar 5 § andra stycket första meningen IÖVL (jfr prop. 1993/94:184 s. 36 och 37 samt prop. 2022/2023:1 utg.omr. 4 s. 65). *Andra meningen* motsvarar 8 § första stycket 5 IÖVL med den skillnaden att Kriminalvården nu ska fatta ett särskilt beslut om avgiftsskyldigheten i stället för att meddela en föreskrift om den (jfr prop. 1993/94:184 s. 38).

Tredje stycket första meningen motsvarar 5 § andra stycket andra meningen IÖVL (jfr prop. 1993/94:184 s. 36 och 37 samt prop. 1995/96:156 s. 37 och 38). *Andra meningen* motsvarar 13 § första stycket andra meningen IÖVL, med viss språklig ändring (jfr prop. 1993/94:184 s. 43).

4 kap. Särskilda bestämmelser om verkställighet i kontrollerat boende

1 § Vid verkställighet i kontrollerat boende får den dömda inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med dömda av motsatt kön. En sådan placering får dock göras om det finns särskilda skäl för det och det i övrigt är lämpligt.

Den som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med dömda över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

Den dömda får tillåtas att ha sitt spädbarn hos sig, om det kan anses vara till barnets bästa.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i IÖVL, finns bestämmelser om placeringen av dömda i kontrollerat boende. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Av *första stycket första meningen* framgår att den dömda som huvudregel inte får placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. Enligt *andra meningen* får en sådan placering dock ske om det finns särskilda skäl och i övrigt är lämpligt. Med särskilda skäl avses att den dömda har fått det kön som framgår av folkbokföringen ändrat och att det finns omständigheter hänförliga till dennes person som innebär att personen inte är i en jämförbar situation med övriga av samma kön (jfr bet. 2023/24:SoU22 s. 171 och 172).

Enligt *andra stycket* får den som är under arton år placeras tillsammans med andra dömda som är över arton år endast om det är till hans eller hennes bästa. Syftet med bestämmelsen är att motverka att barn utnyttjas eller påverkas negativt av äldre dömda. Placering med dömda över arton år kan övervägas om den dömda annars riskerar att bli isolerad på ett kontrollerat boende. En bedömning måste göras i varje enskilt fall av vad som är till den unges bästa. Bestämmelsen ligger i linje med artikel 37 c i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen).

Bestämmelsen i *tredje stycket* innebär att Kriminalvården kan medge att den dömda får ha sitt spädbarn hos sig. Detta förutsätter att det är till barnets bästa och är förenligt med hur verkställigheten i övrigt är utformad. Med spädbarn avses ett litet barn under de allra första levnadsåren.

Det som i denna paragraf föreskrivs om hur dömda får placeras motsvarar vad som gäller för placering i anstalt enligt 2 kap. 2, 3 och 5 §§ fängelselagen. Ytterligare ledning för tolkningen av bestämmelserna i denna paragraf kan hämtas från bl.a. förarbetena till dessa bestämmelser (En ny fängelse- och häkteslagstiftning, prop. 2009/10:135 s. 125–127 och bet. 2023/24:SoU22 s. 171 och 172).

2 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska de dömda vistas i gemenskap.

Dömda får placeras i enrum eller tillsammans med två eller flera andra dömda i samma rum. Kriminalvården beslutar om placering utifrån vad som är lämpligt.

Dömda får hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i IÖVL, reglerar hur dömda ska vistas och hur de får placeras inom ett kontrollerat boende. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Av *första stycket* framgår att dömda som avtjänar sina straff i ett kontrollerat boende ska vistas i gemensamhet. Ett kontrollerat boende ska ha ytor, exempelvis i form av kök och uppehållsrum, där de dömda kan vistas gemensamt. Därutöver ska det finnas bostadsrum.

Enligt *andra stycket* får dömda placeras i enrum eller tillsammans med två eller flera andra dömda i samma bostadsrum. Kriminalvården avgör vad som är lämpligt utifrån den dömdes personliga förhållanden, beläggningen på det kontrollerade boendet och omständigheterna i övrigt. De dömda har således ingen rätt att placeras i enrum.

Enligt *tredje stycket* får dömda hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan. Syftet med detta är att säkerheten på boendet och tryggheten för de dömda som befinner sig där ska kunna upprätthållas även nattetid. De dömda behöver inte nödvändigtvis hållas avskilda på sina respektive bostadsrum, utan avskildheten kan exempelvis också bestå i att olika avdelningar eller våningsplan hålls avskilda. Om sådana åtgärder vidtas i form av s.k. inre sektionering eller differentiering är det dock inte fråga om avskildhet (jfr t.ex. Riksdagens ombudsmäns beslut i dnr. 279-2008 s. 66).

3 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska Kriminalvården se till att den dömde ges möjlighet till sysselsättning.

Den dömde har rätt till ersättning från Kriminalvården om han eller hon har utfört eller deltagit i sysselsättning som anordnats av Kriminalvården och ersättning för sysselsättningen inte betalas ut av någon annan.

I fråga om ersättning tillämpas också 3 kap. 4–6 §§ fängelselagen (2010:610).

Paragrafen, som saknar motsvarighet i IÖVL, innehåller bestämmelser om sysselsättning och rätt till ersättning. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 7.4.

Av *första stycket* följer att Kriminalvården, i likhet med vad som gäller för intagna i anstalt, ska se till att den dömde ges möjlighet till sysselsättning. Det som avses är sådan sysselsättning som anges i 2 kap. 5 § första stycket 2 och som är en förutsättning för att ett straff ska få verkställas i ett kontrollerat boende. Någon motsvarande skyldighet för Kriminalvården gäller inte vid verkställighet i den dömdes bostad.

Den dömde som ska avtjäna sitt straff i kontrollerat boende har inte rätt att placeras på en viss ort eller i ett visst boende. Den dömde kan således komma att placeras på en annan ort än den där han eller hon bor vilket kan få till följd att den dömde under verkställigheten inte kan behålla ett arbete eller en annan sysselsättning. Om utformningen av verkställigheten innebär att den dömde inte kan bibehålla sin sysselsättning ska Kriminalvården erbjuda den dömde en sysselsättning som fungerar i förhållande till det kontrollerade boendet där han eller hon ska placeras. Den sysselsättning som Kriminalvården erbjuder kan vara utanför eller inom det kontrollerade boendet. Vid sysselsättning inom boendet kan det ofta tänkas bli fråga om att den dömde studerar, arbetar eller deltar i andra aktiviteter eller insatser på distans genom elektroniska hjälpmedel.

Den som är intagen i anstalt och utför anvisad sysselsättning har rätt till ersättning från Kriminalvården, om inte ersättning betalas ut av någon annan (3 kap. 3 § fängelselagen). Enligt *andra stycket* ska också den som avtjänar sitt straff i kontrollerat boende under sådana förhållanden ha rätt till ersättning.

Tredje stycket innehåller en hänvisning till 3 kap. 4–6 §§ fängelselagen. Dessa bestämmelser – som innebär att Kriminalvården får innehålla del av ersättningen för vissa ändamål, att Kriminalvården ur ersättningen får ta ut ett belopp som kompensation för skadegörelse på myndighetens egendom samt att ersättningen inte får utmätas – ska vara tillämpliga även på ersättning som betalas ut till den som avtjänar sitt straff i ett kontrollerat boende. Utbetalning av ersättning och annat rörande ersättningen bör av Kriminalvården hanteras på samma sätt som gäller i relation till intagna i anstalt.

4 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska den dömda ges möjlighet att på lämpligt sätt

1. ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning,
2. följa vad som händer i omvärlden,
3. utöva sin religion, och
4. sammanträda med andra dömda för överläggning i frågor som är av gemensamt intresse för dem som vistas på det kontrollerade boendet (förtroenderåd). Ett förtroenderåd ska ges möjlighet att på lämpligt sätt överlägga med ledningen för det kontrollerade boendet.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i IÖVL, innehåller bestämmelser om vissa grundläggande rättigheter för dömda som är placerade i kontrollerat boende. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Innehållet i paragrafen motsvarar 4 kap. 2–5 §§ fängelselagen, förutom att paragrafen inte innehåller någon reglering av den dömdes rätt att vistas utomhus. Den som avtjänar sitt straff i ett kontrollerat boende ska således ha samma möjlighet till fysisk aktivitet, att följa vad som händer i omvärlden, att utöva sin religion och att sammanträda med andra dömda i ett förtroenderåd som gäller för den som är intagen i anstalt. Om det är lämpligt, bör detta möjliggöras genom att den dömda tillåts vistas utanför det kontrollerade boendet. Att den dömda ska ges möjlighet att vistas utomhus en timme om dagen ska beaktas vid utformningen av förbudet att lämna boendet, vilket framgår av 2 kap. 3 §. Ytterligare ledning för tolkningen av bestämmelserna i denna paragraf kan hämtas från förarbetena till de aktuella bestämmelserna i fängelselagen (prop. 2009/10:135 s. 131–133).

5 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska

1. 5 kap. fängelselagen (2010:610) tillämpas i fråga om personliga tillhörigheter,
2. 7 kap. 1–3 och 6–10 §§ fängelselagen tillämpas i fråga om besök och försändelser, och
3. 8 kap. 1–5, 7, 8–11 och 13 §§ fängelselagen tillämpas i fråga om kontroll- och tvångsåtgärder.

En kontroll- eller tvångsåtgärd enligt första stycket får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i IÖVL, anges att vissa bestämmelser i fängelselagen ska tillämpas även avseende verkställighet i kontrollerat boende. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Av *första punkten* framgår att 5 kap. fängelselagen om personliga tillhörigheter ska vara tillämpligt. Det innebär att samma bestämmelser gäller för anstalt och för kontrollerat boende i fråga om t.ex. vilka personliga tillhörigheter den dömda får inneha och när dessa får omhändertas.

Av *andra punkten* följer att 7 kap. 1–3 och 6–10 §§ fängelselagen ska tillämpas i fråga om besök och försändelser.

Tredje punkten innebär att 8 kap. 1–5, 7, 8–11 och 13 §§ fängelselagen ska tillämpas i fråga om kontroll- och tvångsåtgärder. Det innebär bl.a. att Kriminalvården ges befogenhet att kontrollera bostadsrum och genomföra kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Kriminalvården ges också rätt att ingripa mot obehöriga personer som tränger sig in eller vägrar att lämna ett kontrollerat boende.

Av *andra stycket* följer att proportionalitetsprincipen gäller generellt vid användning av kontroll- eller tvångsåtgärder, på samma sätt som vid verkställighet i anstalt enligt 1 kap. 6 § andra stycket fängelselagen. Det handlar primärt om de kontroll- och tvångsåtgärder som regleras i 8 kap. fängelselagen, men även andra kontroll- och tvångsåtgärder som regleras i 5 och 7 kap. fängelselagen. Behovet av att använda olika kontroll- och tvångsåtgärder kan, jämfört med anstalt, förväntas vara mindre vid verkställigheten i kontrollerat boende, eftersom verkställigheten sker under friare former. Exempelvis kan det antas vara ovanligt att dömda behöver beläggas med fängsel. Det går dock inte att utesluta att situationer kan uppstå där detta är nödvändigt. Andra åtgärder kan behöva användas mer frekvent.

Vid tillämpningen av bestämmelserna i fängelselagen i förhållande till verkställighet i kontrollerat boende behöver det med nödvändighet göras vissa anpassningar utifrån de skillnader som finns jämfört med verkställighet i anstalt. Det kan exempelvis vara nödvändigt att utforma andra rutiner för besök. Fängelselagens regler är utformade på ett sätt som möjliggör en flexibel tillämpning, eftersom reglerna med något undantag är fakultativa. Det anges t.ex. i 7 kap. 1 § fängelselagen att en intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske och att Kriminalvården på vissa angivna grunder får vägra ett besök.

6 § Vid verkställighet i kontrollerat boende ska den dömdes behov av hälso- och sjukvård tillgodoses genom att den dömde tillåts lämna det kontrollerade boendet för att besöka den allmänna sjukvården. Om det behövs, ska Kriminalvården se till att den dömde förs till sjukhus.

Av paragrafen, som saknar motsvarighet i IÖVL, framgår hur den dömdes behov av hälso- och sjukvård ska tillgodoses vid verkställighet i kontrollerat boende. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Genom *första meningen* tydliggörs att den dömdes behov av hälso- och sjukvård ska tillgodoses genom att han eller hon tillåts lämna det kontrollerade boendet för att besöka den allmänna sjukvården. Att den dömde kan tillåtas att lämna boendet för detta ändamål framgår av 2 kap. 3 §. Till skillnad från vad som gäller för anstalt, enligt 9 kap. fängelselagen, förväntas Kriminalvården inte bedriva någon hälso- och sjukvård vid de kontrollerade boendena. Om den dömde har ett omfattande behov av hälso- och sjukvård är verkställighet i kontrollerat boende i regel inte lämpligt.

Av *andra meningen* framgår att Kriminalvården om det behövs, exempelvis vid ett akut sjukdomsfall, ska se till att den dömde förs till sjukhus. Detta kan tillgodoses genom att ambulans tillkallas, vilket överensstämmer med vad som enligt Kriminalvårdens anvisningar

avseende hälso- och sjukvård för kriminalvårdspersonal (2023:5) gäller för anstalt i de fall Kriminalvårdens sjukvårdspersonal inte finns tillgänglig.

5 kap. Förfarandet för prövning och beslut om verkställighet

1 § Kriminalvården prövar om ett fängelsestraff ska verkställas enligt denna lag, efter skriftlig ansökan av den dömda eller på eget initiativ.

I paragrafen regleras hur prövningen av om ett straff ska verkställas enligt lagen initieras. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 9 § första stycket IÖVL, med viss språklig och redaktionell ändring (jfr prop. 2021/22:196 s. 21).

2 § Kriminalvården ska informera den som till följd av dom ska avtjäna fängelse i högst ett år och sex månader om innehållet i denna lag.

Av paragrafen framgår att Kriminalvården ska informera dömda om innehållet i lagen. Paragrafen motsvarar 10 § IÖVL, med viss språklig och redaktionell ändring (jfr prop. 1993/94:184 s. 39). Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

3 § Har den dömda ansökt om att få avtjäna fängelsestraff enligt denna lag, får han eller hon inte tas in i en kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten innan Kriminalvården prövat ansökan.

Den dömda får dock dessförinnan tas in i en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet, om

1. ansökan har gjorts efter den dag han eller hon enligt föreläggande som avses i 6 § första stycket strafftidslagen (2018:1251) senast skulle ha inställt sig vid en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet,

2. han eller hon tidigare har fått avslag på en ansökan om att få verkställa straffet enligt denna lag,

3. det med hänsyn till 1 kap. 1, 3 eller 4 § är uppenbart att förutsättningarna för verkställighet inte är uppfyllda,

4. det är uppenbart att ansökan inte kan bifallas på grund av bestämmelserna i 1 kap. 5 §, eller

5. han eller hon är häktad.

I paragrafen anges när den dömda får och inte får tas in i kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten av ett straff innan Kriminalvården har prövat en ansökan om verkställighet med elektronisk övervakning enligt denna lag. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 11 § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 40 och prop. 2004/05:34 s. 46).

4 § Bestämmelser om när fängelsestraff får verkställas och hur strafftid ska beräknas finns i strafftidslagen (2018:1251). Bestämmelserna i 6 § andra och tredje styckena, 7 § första stycket 1 och 2 och andra stycket samt 14–16 §§ den lagen om förpassning, anstånd och uppskov med verkställighet ska dock inte tillämpas i fråga om verkställighet enligt denna lag.

Vid tillämpning av 6 § första stycket strafftidslagen ska den dömda föreläggas att en viss dag inställa sig vid det kontrollerade boendet där straffet ska verkställas eller föreläggas att i sin bostad en viss dag påbörja verkställigheten

av straffet. Vid verkställighet i den dömdes bostad ska strafftiden räknas från och med den dagen.

Bestämmelsen i 19 § strafftidslagen om sammanläggning av fängelsestraff ska inte tillämpas under verkställigheten enligt denna lag om den sammanlagda fängelsetiden då kommer att överstiga femhundrafyrtiofem dagar.

I fråga om avbrott i verkställigheten ska 12 a kap. 1–3 §§ fängelselagen (2010:610) tillämpas.

Paragrafen innehåller kompletterande bestämmelser om när fängelsestraff får verkställas och hur strafftid ska beräknas. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Paragrafen motsvarar 12 § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar för att också omfatta kontrollerat boende (jfr prop. 2017/18:250 s. 205 och 206).

Vidare anges i *tredje stycket*, avseende sammanläggning av fängelsestraff, att 19 § strafftidslagen inte ska tillämpas om den sammanlagda strafftiden då kommer att överstiga femhundrafyrtiofem dagar. Detta är en följdändring av att den längsta möjliga strafftiden som kan verkställas med elektronisk övervakning höjs.

6 kap. Ändring av föreskrifter och upphävande av beslut om verkställighet

1 § Om den dömdes personliga förhållanden ger anledning till det, får Kriminalvården

1. ändra föreskrifter enligt 2 kap. 5 § första stycket, eller
 2. ändra, upphäva eller besluta nya föreskrifter enligt 2 kap. 5 § andra stycket.
- Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart om inte annat beslutas.

I paragrafen regleras när Kriminalvården får ändra, upphäva eller besluta nya föreskrifter. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 13 § andra och tredje styckena IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 43).

2 § Ett beslut om verkställighet enligt denna lag ska upphävas, om den elektroniska övervakningen annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning ska dock inte leda till att ett beslut om verkställighet upphävs.

Ett beslut om verkställighet ska också upphävas om den dömd

1. åsidosätter sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt en föreskrift som beslutats med stöd av lagen och åsidosättandet inte är av mindre betydelse,

2. begär det,

3. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han eller hon ska avtjäna ett fängelsestraff som är längre än femhundrafyrtiofem dagar,

4. inte följer ett föreläggande att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten ska påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser,

5. inte följer ett föreläggande enligt 2 kap. 6 § att inställa sig för upptagning av fingeravtryck, salivprov för dna-analys eller fotografi av ansikte, eller

6. inte betalar det belopp som Kriminalvården har fastställt enligt 3 kap. 2 §.

I paragrafen regleras när ett beslut om verkställighet enligt denna lag ska upphävas. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar i huvudsak 14 § IÖVL i den lydelse som träder i kraft den 1 juli 2025, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 43 samt prop. 2021/22:172 s. 72 och prop. 2024/25:37).

Av den nya *sjätte punkten* framgår att ett beslut om verkställighet även ska upphävas om den dömden inte betalar den avgift till brottsofferfonden för verkställighet med elektronisk övervakning i den dömdes bostad som följer av 3 kap. 2 §.

3 § Övervakningsnämnden prövar, efter anmälan av Kriminalvården, frågan om upphävande av beslut om verkställighet enligt denna lag. Nämnden får också självständigt ta upp frågan till prövning.

Om det finns synnerliga skäl, får nämnden besluta om återbetalning av avgift enligt 3 kap. 2 § som avser tiden efter det att verkställigheten upphört.

Ett beslut om verkställighet får inte upphävas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

I paragrafen regleras prövningen av frågan om upphävande av beslut om verkställighet enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 15 § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 46 och prop. 2021/21:196 s. 20).

4 § Om det uppkommer fråga om att upphäva ett beslut om verkställighet enligt denna lag, får Kriminalvården bestämma att beslutet om verkställighet tills vidare inte ska gälla. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart. Övervakningsnämnden ska senast den första arbetsdagen efter den dag då ett sådant beslut meddelats pröva om beslutet ska bestå. Fastställer inte nämnden beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Om ett beslut om verkställighet tills vidare inte ska gälla ska övervakningsnämnden skyndsamt ta upp frågan om upphävande av beslutet till slutlig prövning.

Beslut enligt denna paragraf får inte meddelas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att Kriminalvården, när fråga om att upphäva ett beslut om verkställighet enligt denna lag uppkommer, kan bestämma att beslutet tills vidare inte ska gälla. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 16 § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 48 och 49 samt prop. 1995/96:156 s. 40).

5 § Om övervakningsnämnden bestämmer att ett beslut om verkställighet enligt denna lag ska upphävas eller om det bestäms att ett beslut tills vidare inte ska gälla, ska den dömden, om verkställigheten har påbörjats, föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten ska förpassa den dömden till en sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömden undandrar sig verkställighet, får Polismyndigheten förelägga honom eller henne att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom eller henne dit.

I paragrafen regleras vad som händer om ett beslut om verkställighet enligt lagen upphävs. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 17 § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 49 och prop. 2017/18:250 s. 208).

7 kap. Överklagande m.m.

1 § Kriminalvårdens beslut om särskilda föreskrifter enligt 2 kap. 5 § får överklagas till den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det kontrollerade boende eller det frivårdskontor är beläget där den dömden är inskriven.

Paragrafen reglerar var beslut om föreskrifter enligt 2 kap. 5 § överklagas. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 18 § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar för att också omfatta kontrollerat boende (jfr prop. 2004/05:176 s. 82).

2 § Frågor om upphävande av beslut om verkställighet och återbetalning av avgift enligt 6 kap. 3 och 4 §§ prövas av den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det kontrollerade boende eller det frivårdskontor är beläget där den dömden är inskriven. Om det finns särskilda skäl, får även en annan övervakningsnämnd pröva sådana frågor.

I paragrafen regleras vilken övervakningsnämnd som ska pröva frågor enligt 6 kap. 3 och 4 §§. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 18 a § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar för att också omfatta kontrollerat boende (jfr prop. 2004/05:176 s. 82).

3 § Övervakningsnämndens beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Beslut av en övervakningsnämnd får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Övervakningsnämnden ska inte vara part i domstolen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I paragrafen regleras hur övervakningsnämndens beslut överklagas. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 19 § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 2009/10:135 s. 218).

4 § Andra beslut av Kriminalvården enligt denna lag än de som avses i 1 och 2 §§, får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen reglerar var andra beslut av Kriminalvården än de som avses i 1 och 2 §§ får överklagas. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Det som enligt IÖVL hitintills har kunnat överklagas, vid sidan av sådana beslut som avses i 1 och 2 §§, är beslut genom vilket Kriminalvården prövat om ett fängelsestraff kan verkställas utanför anstalt (9 § andra stycket IÖVL). Införandet av verkställighetsformen kontrollerat boende innebär att Kriminalvården kommer att fatta en rad andra beslut som också bör kunna överklagas. Det kan t.ex. handla om beslut avseende

den dömdes möjlighet att motta besök eller att ta emot och inneha personliga tillhörigheter inom det kontrollerade boendet. Det införs därför en allmän möjlighet att överklaga andra beslut av Kriminalvården till allmän förvaltningsdomstol. Paragrafen har utformats med 14 kap. 1 § fängelselagen som förebild.

5 § Ett beslut får inte överklagas enligt 4 § innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Vid omprövning enligt denna paragraf får beslutet inte ändras till den dömdes nackdel.

Paragrafen innehåller regler om omprövning av beslut. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 9 a § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar (jfr prop. 2004/05:176 s. 82).

6 § En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den dömde fick del av beslutet. I begäran om omprövning ska den dömde ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

I paragrafen regleras när och hur omprövning ska begäras. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 9 b § IÖVL, med vissa språkliga ändringar (jfr prop. 2004/05:176 s. 82).

7 § Kriminalvården prövar om en begäran om omprövning har kommit in i rätt tid. Om begäran om omprövning har kommit in för sent ska den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den dömde felaktig information om hur man begär omprövning.

Enligt paragrafen ska Kriminalvården pröva om en begäran om omprövning har inkommit i rätt tid och avvisa en begäran som inkommit för sent. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 9 c § IÖVL, med vissa språkliga ändringar (jfr prop. 2004/05:176 s. 82).

8 § Ett överklagande enligt 4 § ska ges in till den förvaltningsrätt inom vars domkrets den kriminalvårdsanstalt, det häkte, det kontrollerade boende eller det frivårdskontor är beläget där den dömde var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades.

I paragrafen regleras vilken domstol som ska pröva ett överklagande enligt 4 §. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 9 d § IÖVL, med vissa språkliga och redaktionella ändringar för att också omfatta kontrollerat boende (jfr prop. 2004/05:176 s. 82).

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättning från staten för skador som orsakats av den dömde vid oavlönat arbete som utförts enligt en särskild föreskrift som har beslutats med stöd av 2 kap. 5 § första stycket 2.

I paragrafen bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om ersättning från staten i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

Innehållet i paragrafen motsvarar 20 § IÖVL, med vissa redaktionella ändringar (jfr prop. 1993/94:184 s. 50 och 51 samt prop. 1997/98:96 s. 218).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.
2. Lagen tillämpas första gången den 1 juni 2026 i fråga om verkställighet i kontrollerat boende.
3. Genom lagen upphävs lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.
4. Den upphävda lagen gäller fortfarande för verkställighet av fängelsestraff som har beslutats före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 januari 2026.

Av *andra punkten* följer att lagen i fråga om verkställighet i kontrollerat boende tillämpas första gången den 1 juni 2026.

Tredje punkten innebär att lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll upphävs.

Övergångsbestämmelsen i *fjärde punkten* innebär att beslut om verkställighet enligt IÖVL som fattats innan den nya lagen träder i kraft även gäller efter ikraftträdandet och att den upphävda lagen ska tillämpas under verkställigheten.

11.2 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

26 kap.

5 § Om ett fängelsestraff har börjat verkställas och hovrätten skärper fängelsestraffet, ska hovrättens dom eller beslut gälla omedelbart, om inte rätten beslutar något annat.

Första stycket ska dock inte gälla i fråga om ett fängelsestraff som har börjat verkställas enligt *lagen (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning*.

I paragrafen finns bestämmelser om att hovrättens avgörande som utgångspunkt gäller omedelbart om hovrätten skärper ett av tingsrätten utdömt fängelsestraff som redan har börjat verkställas. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

I paragrafens *andra stycke* ersätts hänvisningen till lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖVL) med en hänvisning till den nya lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

16 § Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om en särskild föreskrift som ska följas av den övervakade. En sådan föreskrift ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången.

En särskild föreskrift får avse

1. på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården,

2. skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,

3. deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet,

4. missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling,

5. arbete, utbildning eller annan sysselsättning,

6. anvisningar om boendet,

7. vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom vilka områden den dömda ska vistas eller inte får vistas, eller

8. skyldighet att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att den övervakade inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Om den övervakade är skadeståndsskyldig på grund av brottet, får en särskild föreskrift beslutas om när och hur skadeståndsskyldigheten ska fullgöras. En sådan föreskrift får beslutas endast i den utsträckning det inte kan antas motverka den övervakades anpassning i samhället, med hänsyn till hans eller hennes ekonomiska situation eller övriga omständigheter.

I paragrafen anges vilka föreskrifter som kan beslutas och som ska följas av den dömda när han eller hon står under övervakning i samband med villkorlig frigivning eller skyddstillsyn (28 kap. 6 § andra stycket). Övervägandena finns i avsnitt 7.7.

Andra stycket sjätte punkten ändras endast på det sättet att uttrycket kontrollerat boende utgår, eftersom kontrollerat boende införs som en särskild verkställighetsform. Någon ändring i sak är inte avsedd. Även fortsättningsvis ska det således vara möjligt att föreskriva om placering på särskilt boende, exempelvis ett behandlingshem, med stöd av bestämmelsen. Detta innefattas i möjligheten att lämna anvisningar om boendet.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

2. Bestämmelsen i 26 kap. 5 § andra stycket i den äldre lydelsen gäller fortfarande för verkställighet av fängelsestraff som har beslutats före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 9.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 januari 2026.

Övergångsbestämmelsen i *andra punkten* innebär att den äldre lydelsen av 26 kap. 5 § andra stycket ska fortsätta att gälla för straff som – enligt övergångsbestämmelserna till den nya lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning – ska verkställas enligt IÖVL efter ikraftträdandet av den nya lagen.

11.3 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

7 kap.

2 § Försäkrad för statligt personskadeskydd enligt 43 kap. är

1. den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt, eller inställer sig till mönstring eller annan uttagning enligt den lagen eller genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten som rekryt,

2. den som medverkar i räddningstjänst eller i övning med en kommunal organisation för räddningstjänst enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, eller i räddningstjänst enligt 10 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen (2010:500),

3. den som är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, i ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller i ett hem som avses i 22 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt den som är häktad eller anhållen eller i annat fall intagen eller tagen i förvar i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest,

4. den som utför samhällstjänst på grund av en föreskrift som har meddelats med stöd av 27 kap. 2 a § eller 28 kap. 2 a § brottsbalken,

5. den som utför ungdomstjänst enligt 32 kap. 2 § eller 3 § första stycket 1 brottsbalken, och

6. den som utför oavlönat arbete enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 kap. 5 § första stycket 2 lagen (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

I paragrafen regleras vilka som är försäkrade för statligt personskadeskydd. Övervägandena finns i avsnitt 7.6 och 7.7.

I *sjätte punkten* ersätts hänvisningen till 8 § första stycket andra punkten i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll med en hänvisning till 2 kap. 5 § första stycket andra punkten i den nya lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

11.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område

5 kap.

4 § Biometriregistret över dömda får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som har

1. varit föremål för en åtgärd enligt 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken och som därefter genom en dom som fått laga kraft har dömts för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan, eller har godkänt ett strafföreläggande avseende ett sådant brott,

2. varit föremål för en åtgärd enligt 8 kap. 7 a § fängelselagen (2010:610) eller 2 kap. 6 § lagen (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning, eller

3. dömts för brott i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen och vars fingeravtrycks- eller signalementsuppgifter har överförts hit med stöd av artikel 4.2 i rådets rambeslut 2009/315/RIF av den 26 februari 2009 om organisationen av medlemsstaternas utbyte av uppgifter ur kriminalregistret och uppgifternas innehåll.

Sådana uppgifter som avses i första stycket 3 får dock endast behandlas om motsvarande gärning i Sverige har fängelse i ett år eller mer i straffskalan och den som uppgifterna avser vid tidpunkten för gärningen hade fyllt 15 år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka uppgifter biometriregistret får innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

I paragrafens *första stycke andra punkten* ersätts hänvisningen till 8 a § i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖVL) med en hänvisning till 2 kap. 6 § i den nya lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

9 § Ett prov för dna-analys som har tagits med stöd av 28 kap. rättegångsbalken, lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, fängelselagen (2010:610), *lagen (2025:000) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning* eller på begäran av en annan stat, ska förstöras senast sex månader efter det att provet togs.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när ett prov för dna-analys senast ska förstöras. Övervägandena finns i avsnitt 7.6.

I paragrafen ersätts hänvisningen till IÖVL med en hänvisning till den nya lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

Sammanfattning av betänkandet Vägar till ett tryggare samhälle – Åtgärder för att motverka återfall i brott (SOU 2024:54) i relevanta delar

Kommitténs uppdrag

Kommitténs huvudsakliga uppdrag har varit att se över samhällets arbete med att förebygga återfall i brott och förslå åtgärder för att utveckla arbetet i syfte att minska andelen återfall i brott. I uppdraget har ingått att kartlägga vilka olika kompetenser som i dag är involverade i samhällets arbete med att förebygga återfall i brott avseende dömda som har avtjänat en påföljd i anstalt eller frivård. I uppdraget har även ingått att analysera om den befintliga kompetensen motsvarar behovet. I uppdraget har slutligen ingått att analysera hur kartlagda kompetenser på ett bättre och effektivare sätt gemensamt kan bidra i det återfallsförebyggande arbetet, genom en internationell jämförelse lyfta fram goda exempel på hur det återfallsförebyggande arbetet är organiserat i andra jämförbara länder och med utgångspunkt i den rådande normaliseringsprincipen lämna förslag på hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas i syfte att minska andelen återfall i brott. Nedan följer ett utdrag ur sammanfattningen av för lagrådsremissen relevanta förslag.

Problembilden och utgångspunkter för arbetet

En förhållandevis stor del av de som har dömts för brott återfaller i ny brottslighet (ungefär 40 procent). Faktorer som enligt statistiken har samband med risken att återfalla i brott är bland annat ålder, kön, antal tidigare återfall i brott, vilken sorts brottslighet det är fråga om, strafftid och, i viss mån, vilken påföljd som har avtjänats. Det är välkänt att personer som upprepade gånger begår brott står för en relativt stor andel av den totala brottsligheten i samhället. Det är därför samhällsekonomiskt motiverat med kraftfulla åtgärder för att motverka återfall i brott.

I enlighet med utredningens direktiv har kommitténs arbete varit inriktat på dömda som har avtjänat en kriminalvårdspåföljd. Kriminalvårdsklienterna är inte en homogen grupp. Kännetecknande för kriminalvårdsklienterna är dock att många har behov av stöd på ett flertal olika levnadsområden. Flera av dessa utgör dessutom riskfaktorer för kriminalitet. Missbruksproblem, psykisk ohälsa, låg utbildningsnivå och begränsad anknytning till arbetsmarknaden med mera är också betydligt vanligare bland kriminalvårdsklienterna jämfört med befolkning i stort. Inte sällan förekommer samsjuklighet i både missbruk och psykisk ohälsa. Det är också vanligt med skuldsättning och att inte ha en stabil boendesituation.

Inom den kriminologiska forskningen utgår man från vad som utgör risk- respektive skyddsfaktorer för kriminalitet. Kunskapen om risk- och skyddsfaktorer är ofta utgångspunkten för de insatser som ges för att motverka återfall i brott. I enlighet med detta anses det skyddande mot kriminalitet om en persons kriminella attityd, nätverk och personlighetsmönster kan förändras. Detsamma gäller att ha möjlighet att försörja sig genom arbete,

vara fri från missbruk, ha en bostad, utbildning och att få tillgång till adekvat psykiatrisk diagnostisering och vård. Insatser på sådana områden har visat sig minska risken att återfalla i brott. Särskilt positiv effekt uppnås när återfallsförebyggande åtgärder riktas mot flera av den dömdes problemområden.

Utifrån statistiken om återfall i brott står det klart att de flesta återfall i brott sker under den närmsta tiden efter frigivningen från ett fängelsestraff eller påbörjad annan verkställighet. Det finns därmed vissa särskilt kritiska tidpunkter vad gäller risken att återfalla i brott. Tiden direkt efter frigivningen från ett fängelsestraff ska särskilt framhållas. Övergången från ett frihetsberövande till ett liv i frihet innebär alldeles uppenbara utmaningar för den dömd. Det krävs därför att återfallsförebyggande insatser är planerade, samordnade och påbörjade i rätt tid för att få avsedd effekt på risken att återfalla i brott. Verkställigheten inom Kriminalvården, såväl i anstalt som i frivård, måste också betraktas som en unik möjlighet för samhället att agera och sätta in de åtgärder som krävs för att rusta den dömd för ett liv utan kriminalitet.

Vad som ovan redogjorts för har tillsammans med vad som i övrigt är känt om återfallsbrottslighet utgjort utgångspunkter i utredningsarbetet.

Nuläge

Kriminalvårdens verksamhet utgör navet i det återfallsförebyggande arbetet under straffets verkställighet. En av myndighetens grundläggande uppgifter är att verka för att återfall i brott förebyggs, bland annat genom att samverka med andra aktörer i samhället. Myndighetens uppdrag att minska antalet återfall i brott utförs framför allt genom ett kvalitativt och kunskapsbaserat verkställighetsinnehåll. Det innefattar bland annat behandling och tillgång till sysselsättning såsom utbildning och arbetsdrift. Kriminalvården har dock inte i uppdrag att ensamt tillgodose kriminalvårdsklienternas behov på samtliga områden som kan behövas i ett välfungerande återfallsförebyggande arbete. Därutöver ska betonas att Kriminalvårdens ansvar endast gäller under den tid som påföljden verkställs, medan behoven ofta sträcker sig över betydligt längre tid. Den rådande normaliseringsprincipen är vägledande för gränsen för Kriminalvårdens ansvar och innebär att personer som avtjänar straff i Kriminalvården har en rätt till stöd från ordinarie samhällsfunktioner likt andra personer. För att kunna erbjuda ett professionellt och effektivt återfallsförebyggande stöd krävs därför att flera olika samhällsaktörer samordnar sig i ett välkoordinerat stöd för den dömd. Kriminalvården samordnar därför ofta sina insatser med insatser från exempelvis hälso- och sjukvården, socialtjänsten och andra myndigheter såsom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Ett flertal andra aktörer är på olika nivåer involverade i det återfallsförebyggande arbetet. Däribland ska särskilt nämnas Polismyndigheten, civilsamhällets organisationer och kompetensstödande aktörer såsom Socialstyrelsen och länsstyrelserna.

Behovet av att för en kriminalvårdsklient samordna insatser från olika samhällsaktörer för med sig en rad utmaningar. Svårigheterna att få till stånd en effektiv och välfungerande samverkan som resulterar i välkoordin-

nerade återfallsförebyggande insatser har varit kända under lång tid. Trots att omfattande arbete har bedrivits för att förbättra förutsättningarna för en effektiv samverkan mellan Kriminalvården och andra aktörer bedöms ett flertal hinder kvarstå. Det antas till stor del bero på de inneboende utmaningar som följer av det delade ansvaret mellan Kriminalvården och andra ordinarie samhällsaktörer. Av naturliga skäl finns det också särskilda utmaningar med samverkan när kriminalvårdsklienten är frihetsberövad. Området präglas också av frivilliga överenskommelser snarare än exempelvis tvingande lagstiftning.

Det kan också konstateras att Kriminalvården för närvarande befinner sig i ett ansträngt läge. Myndigheten utmanas sedan ett antal år tillbaka av ett ökande tillflöde av klienter i både häkte, anstalt och frivård i kombination med längre häktes- och verkställighetstider. Myndigheten står också inför stora förändringar vad gäller kapacitetsökning för att framöver kunna möta ett ytterligare ökat klientinflöde, inte minst på grund av Tidöavtalets aviserade straffrättsliga reformer. Myndigheten kommer under en tid framöver fortsatt att expandera kraftigt. Utbyggnaden kommer fortsätta att utmana Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete.

Trygghetsberedningens bedömningar och förslag i korthet

Kommittén har efter att ha kartlagt vilka olika kompetenser som är involverade i samhällets arbete med att förebygga återfall i brott avseende dömda som har avtjänat en kriminalvårdspåföljd analyserat hur väl befintligt arbete svarar mot de behov som finns. Kommittén har också undersökt hur samhället på ett bättre och mer effektivt sätt kan bedriva ett återfallsförebyggande arbete. Nedan följer en sammanfattande redovisning av kommitténs bedömningar och förslag.

Bärkraftiga påföljdsalternativ till fängelse som också minskar risken för återfall i brott behöver bli vanligare. Kommittén föreslår därför att skyddstillsyn med särskild behandlingsplan (så kallad kontraktsvård) i stället ska bekostas av Kriminalvården under hela den behandlingstid som motsvarar ett alternativt fängelsestraff och att Kriminalvården ska arbeta för att fler kontraktsvårdsutredningar kommer till stand inom frivården. Kommittén föreslår även att tillämpningsområdet för verkställighet utanför anstalt genom intensivövervakning med elektronisk kontroll ska utökas till strafftider i högst ett år och sex månader, men att sådan verkställighet vid strafftider över sex månader ska föregås av en nogsam lämplighetsbedömning bland annat utifrån ett brottsofferperspektiv.

Betänkandets lagförslag i relevanta delar

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

dels att 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag är tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock inte fängelse som *ådömts* enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, om den dömde *skall* avtjäna fängelse i högst *sex månader*.

Denna lag är tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock inte fängelse som *dömts ut* enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, om den dömde *ska* avtjäna fängelse i högst *ett år och sex månader*.

2 a §

När den dömde ska avtjäna fängelse i över sex månader får utöver vad som anges i 2 § verkställighet utanför anstalt endast ske om det bedöms lämpligt. Vid bedömningen av om sådan verkställighet är lämplig ska särskilt beaktas brottslighetens karaktär, brottsofferperspektiv, risken för återfall i brott eller om det annars framstår som oförsvarligt eller stötande.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
 2. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande för de som fått ett beslut om verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll före ikraftträdandet.

Efter remiss har yttrande över betänkandet lämnats av Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Arbetsmiljöverket, Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Exit – Fryshuset, Fackförbundet ST, Folkhälsomyndigheten, Forum – idéburna organisationer med social inriktning, Försäkringskassan, Gislaveds kommun, Göteborgs kommun, Göteborgs tingsrätt, Hultsfreds kommun, Institutet för mänskliga rättigheter, Jämställdhetsmyndigheten, Karlstads kommun, Konsumentverket, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Laxå kommun, Lunds universitet, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västra Götaland, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Migrationsverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Polismyndigheten, Region Halland, Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Skåne, Region Stockholm, Region Sörmland, Region Västerbotten, Region Västernorrland, Region Örebro län, Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, Riksorganisationer för kvinnojourer, Salems kommun, Seko, Socialstyrelsen, Solna tingsrätt, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Statens institutionsstyrelse, Statens skolinspektion, Statskontoret, Stiftelsen Tryggare Sverige, Stockholms universitet, Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Sveriges kommuner och regioner, Sveriges kristna råd, Sölvesborgs kommun, Tomelilla kommun, Tyresö kommun, Unizon, Vårdförbundet, Vårgårda kommun, Västra Götalandsregionen och Åklagarmyndigheten.

Yttrande har också inkommit från Akademikerförbundet, Eskilstuna tingsrätt, Försoningsgruppen, Riksförbundet Attention och Sollentuna kommun.

Region Dalarna, Region Norrbotten, Saco-S, Skolverket och SmåKom har avstått från att yttra sig.

Följande remissinstanser har inte inkommit med något yttrande: Ankarstiftelsen, Barnens rätt i samhället, Boxholms kommun, Brottsofferjouren Sverige, Danderyds kommun, Falköpings kommun, Funktionsrätt Sverige, Föreningen Sveriges Socialchefer, Habo kommun, Håbo kommun, Höganäs kommun, Högsby kommun, Karlskrona kommun, Kriminellas revansch i samhället, Kungälv kommun, Landsrådet för Sveriges barn- och ungdomsrörelser, Ljungby kommun, Malå kommun, Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa, Orsa kommun, Process Kedjan, Region Blekinge, Region Gotland, Region Gävleborg, Region Jämtland Härjedalen, Region Kronoberg, Region Uppsala, Region Värmland, Region Västmanland, Region Östergötland, Riksförbundet för sexuell upplysning, Sunne kommun, Svenska Röda Korset, Sveriges läkarförbund, Sveriges psykologförbund, Timrå kommun, Tingsryds kommun, Torsås kommun, Unga Kris, Uppsala kommun, Vimmerby kommun, Årjängs kommun och Årvidabergs kommun.

Sammanfattning av betänkandet Ett ändamåls- enligt samhällsskydd – Vissa reformer av straff- och straffverkställighetslagstiftningen (SOU 2024:48) i relevanta delar

Utredningens uppdrag

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag som särskilt vid allvarlig och upprepad brottslighet ökar samhällsskyddet, minskar risken för återfall i brott, leder till ökad trygghet för brottsoffer samt medför skärpta reaktioner vid återfall i brott. Nedan följer ett utdrag ur sammanfattningen av för lagrådsremissen relevanta förslag.

Ett ändamålsenligt samhällsskydd

Utredningens lagförslag i korthet

- En ny verkställighetsform – avtjänande av fängelsestraff i kontrollerat boende med elektronisk övervakning – ska införas.
- Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Samhällsskydd och brottsofferperspektiv

Enligt utredningens direktiv är en utgångspunkt att de förslag som lämnas ska öka samhällsskyddet samt leda till ökad trygghet för brottsoffer. Vi har därför ansett att det varit angeläget att ge dessa begrepp ett mer konkret innehåll och på så sätt klargöra de egentliga grunderna och målen för åtgärder som föreslås i samhällsskyddets och brottsoffrens intresse.

Samhällsskydd handlar om att staten i vissa fall har ett ansvar för att skydda sina medborgare från en persons (fortsatta) brottslighet. Samhällsskydd handlar således om ett skydd för samhället i kollektiv bemärkelse. I vissa fall är brottsligheten av sådant slag att behovet av samhällsskydd är särskilt påtagligt.

Vi konstaterar inledningsvis i betänkandet att samhällsskydd, i betydelsen samhällets behov av skydd mot (ytterligare) brottslighet, redan i dag är en integrerad del av det straffrättsliga systemet och att det är självklart att påföljdssystemet ska vara uppbyggt så att det bidrar till ett effektivt och rättssäkert samhällsskydd.

Brottsofferperspektivet är främst kopplat till en rad individuella rättigheter som erkännande, stöd och information i processen enligt till exempel EU:s brottsofferdirektiv, men också de rättigheter som finns i Europakonventionen som handlar om rätten att i vissa fall skyddas från brott. Brottsofferundersökningar och annan forskning ger inget stöd för att det är just samhällsskyddsaspekter, i den mer inskränkta betydelsen längre straff och fler i fängelse, som är det som brottsoffer främst efterfrågar. En human behandling av dömda och stöd under verkställigheten kan ligga väl i linje med brottsoffrens intresse av att på lång sikt åstadkomma ett samhälls-

skydd som kommer dem till godo. Även återfallsförebyggande åtgärder kan vara ett sätt att öka potentiella brottsoffers förtroende för rättsväsendet, men sådana åtgärder måste kombineras med andra åtgärder som ger brottsoffret tillgång till och rättvisa i rättsprocessen.

Det som har varit vägledande i vårt arbete och våra överväganden har varit frågan hur det straffrättsliga systemet ska vara utformat för att minska brottsligheten över tid, det vill säga hur samhällsskyddet på bästa sätt ökas i realiteten samt på ett robust och bestående sätt. Ett återfallsförebyggande arbete i syfte att anpassa den dömde till samhället och samhällsskydd bör inte ses som varandras motsatser utan som delar som överlappar varandra. En sådan inriktning står inte heller i konflikt med brottsofferperspektivet, utan leder tvärtom till att det stärks.

Övriga frågor

En ny verkställighetsform samt utökad möjlighet att avtjäna straffet i eget boende med elektronisk övervakning

Den nuvarande beläggningssituationen i landets anstalter är sådan att det finns ett uppenbart behov av ytterligare alternativ till verkställighet av fängelsestraff i anstalt. Vi föreslår därför en ny verkställighetsform: avtjänande av fängelsestraff i ett kontrollerat boende med elektronisk övervakning.

Kriminalvården ska kunna besluta om att fängelsestraff upp till ett och halvt år ska kunna avtjänas på detta sätt. Avtjänandeformen är i princip lika ingripande som verkställighet i fängelse och betydligt mer ingripande än avtjänande med elektronisk kontroll i den dömdes bostad (s.k. IÖV). Vi bedömer att det är ett trovärdigt och ändamålsenligt alternativ till verkställighet i fängelse som tillgodoser brottsofferintressen genom att uppfylla höga krav på samhällsskydd och förebygga återfall i brott.

Av samma skäl föreslår vi att gränsen för när Kriminalvården kan besluta om avtjänande av fängelsestraff i den enskildes bostad med elektronisk kontroll ska höjas från strafftider upp till sex månader till strafftider upp till nio månader.

Betänkandets lagförslag i relevanta delar

Förslag till lag om ändring i brottsbalken (1962:700)

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 16 § brottsbalken (1962:700) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

16 §¹

Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om *en särskild föreskrift* som ska följas av den övervakade. *En sådan föreskrift ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången.*

En särskild föreskrift får avse

1. på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården,

2. skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,

3. deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet,

4. missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling,

5. arbete, utbildning eller annan sysselsättning,

6. *kontrollerat* boende eller andra anvisningar om boendet,

7. vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom

Om det behövs för att minska risken att den som står under övervakning begår nya brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, får Kriminalvården besluta om *särskilda föreskrifter* som ska följas av den övervakade. *En föreskrift enligt tredje stycket 7 får även beslutas om det kan antas behövas för att tillgodose målsägandens behov av trygghet.*

En särskild föreskrift *ska beslutas för en viss tid, högst ett år åt gången, och får avse*

1. på vilket sätt och i vilken omfattning den övervakade ska hålla kontakt med övervakaren eller Kriminalvården,

2. skyldighet för den övervakade att lämna underrättelse till övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning,

3. deltagande i återfallsförebyggande eller missbruksrelaterad programverksamhet,

4. missbruksvård, psykiatrisk vård eller annan behandling,

5. arbete, utbildning eller annan sysselsättning,

6. *anvisat* boende eller andra anvisningar om boendet,

7. vistelseort eller andra anvisningar om på vilka platser eller inom

vilka områden den dömd ska vistas eller inte får vistas, eller

8. skyldighet att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hår-prov för kontroll av att den övervakade inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Om den övervakade är skadeståndsskyldig på grund av brottet, får en särskild föreskrift beslutas om när och hur skadeståndsskyldigheten ska fullgöras. En sådan föreskrift får beslutas endast i den utsträckning det inte kan antas motverka den övervakades anpassning i samhället, med hänsyn till hans eller hennes ekonomiska situation eller övriga omständigheter.

inom vilka områden den dömd ska vistas eller inte får vistas, eller

8. skyldighet att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hår-prov för kontroll av att den övervakade inte är påverkad av alkohol, andra beroendeframkallande medel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Bilaga 5

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs följande i fråga om lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

dels att den nya 8 a § ska betecknas 8 g §,

dels att rubriken till lagen ska ha följande lydelse,

dels att 8 a och 14 §§ i stället för lydelsen enligt lagen (2022:734) om ändring i den lagen ska ha följande lydelser,

dels att 1, 2–4, 5–8, 9–17 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas 8 nya paragrafer, 1 a, 4 a, 8 a–f §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Lag (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Föreslagen lydelse

Lag (1994:451) om avtjänande av fängelsestraff med elektronisk övervakning i den enskildes bostad eller i ett kontrollerat boende

1 §¹

Denna lag är tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock inte fängelse som ådömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken, om den dömda skall avtjäna fängelse i högst sex månader.

Denna lag är tillämplig vid verkställighet av dom på fängelse, dock inte fängelse som ådömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken.

Beslut om verkställighet enligt denna lag får inte fattas

1. om den dömda vid tidpunkten för prövningen är häktad eller intagen i anstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som prövningen avser, eller

2. om det finns en beaktansvärd risk för att den dömda under verkställigheten kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande, allvarligt missköta sig, eller om det annars finns särskilda skäl mot att straffet avtjänas med elektronisk övervakning.

1 a §

Kriminalvården ansvarar för verkställighet av fängelsestraff med stöd av denna lag.

2 §²

I fall som avses i 1 § får det beslutas att fängelsestraffet ska verkställas utanför anstalt. Ett sådant beslut får inte fattas, om den dömden vid tidpunkten för prövningen är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som prövningen avser eller om särskilda skäl annars talar mot verkställighet utanför anstalt.

Avtjänande av fängelsestraff med elektronisk övervakning sker antingen i den enskildes bostad eller genom att den dömden är placerad i ett kontrollerat boende.

Verkställigheten ska förenas med ett förbud för den dömden att vistas utanför bostaden eller det kontrollerade boendet annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, behandling, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet och nödvändiga inköp.

Om den dömden tidigare har avtjänat ett straff utanför anstalt i form av intensivövervakning, får ett nytt beslut om sådan verkställighet fattas först efter att det förflutit en period av minst tre år under vilken den dömden inte begått något brott som har lett till strängare påföljd än böter.

Den dömden kan också om det är lämpligt, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, för andra ändamål tillåtas att för viss kort tid vistas utanför bostaden eller det kontrollerade boendet.

För verkställigheten utanför anstalt gäller denna lag. Verkställigheten bedrivs under ledning av Kriminalvården.

Efterlevnaden av förbudet ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

3 §³

Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning i förening med ett förbud för den dömden att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom

Kriminalvården får besluta att fängelsestraff ska avtjänas med elektronisk övervakning i den enskildes bostad, om den dömden ska avtjäna fängelse i högst nio månader, eller i ett kontrollerat boende, om den

² Senaste lydelse 2022:1097.

³ Senaste lydelse 1994:451.

förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

dömde ska avtjäna fängelse i högst ett år och sex månader.

Kriminalvården får besluta att avtjänande av fängelse i ett kontrollerat boende får övergå till att verkställas i den enskildes bostad när halva strafftiden har avtjänats.

Om den dömda tidigare har avtjänat fängelsestraff med elektronisk övervakning, får ett nytt beslut om sådan verkställighet fattas först efter att det förflutit en period av minst tre år under vilken den dömda inte begått något brott som har lett till strängare påföljd än böter.

Det som anges i tredje stycket utgör inte hinder mot att den som avtjänat fängelsestraff med elektronisk övervakning i sin bostad får avtjäna nytt fängelsestraff med elektronisk övervakning i ett kontrollerat boende.

4 §⁴

Den dömda ska under verkställigheten utanför anstalt iakttä skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom enligt denna lag och enligt föreskrift som meddelats med stöd av lagen. Han eller hon ska avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel samt sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Den dömda är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på begäran lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han

Den dömda ska under verkställigheten iakttä skötsamhet, efter förmåga försöka försörja sig och rätta sig efter vad som åligger henne eller honom enligt denna lag och enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Under verkställigheten ska den dömda avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel samt så-

eller hon inte är påverkad av sådana medel eller varor som avses i första stycket andra meningen.

dana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Bilaga 5

Den dömd är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att under verkställigheten på begäran lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av sådana medel eller varor som avses i andra stycket.

Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att den dömd avhåller sig från alkohol.

4 a §

Vid verkställighet i kontrollerat boende får den dömd inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med dömda av motsatt kön. En dömd får dock medges att vistas med dömda av motsatt kön om det är lämpligt och de övriga dömda som vistas på det kontrollerade boendet samtycker till det.

En dömd person som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med dömda över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

En dömd person får medges att ha sitt spädbarn hos sig, om det kan anses vara till barnets bästa.

5 §⁵

Den dömd ska betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten utanför anstalt.

Avgiften uppgår till 100 kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst 12 000 kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden.

Vid verkställighet i den enskildes bostad ska den dömd betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten.

Avgiften uppgår till 100 kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst 18 000 kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden.

⁵ Senaste lydelse 2022:1868.

Kriminalvården skall under den tid verkställigheten utanför anstalt pågår utöva noggrann tillsyn över den dömd och fortlöpande hålla sig underrättad om hans förhållanden.

Myndigheten skall också genom förmedling av stöd och hjälp verka för att den dömd inte fortsätter att begå brott och för att hans anpassning i samhället även i övrigt främjas.

Kriminalvården kan vid behov förordna en eller flera personer att biträda vid tillsynen.

Under den tid verkställigheten pågår ska Kriminalvården utöva noggrann tillsyn över den dömd och fortlöpande hålla sig underrättad om hans eller hennes förhållanden.

Verkställigheten ska utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas och i den mån kravet på samhällsskydd inte eftersätts särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott. För den dömd ska det upprättas en individuell utformad verkställighetsplan.

Den dömd skall under verkställigheten utanför anstalt hålla Kriminalvården underrättad om förhållanden som har betydelse för verkställigheten, på kallelse inställa sig hos myndigheten och i övrigt enligt myndighetens anvisningar upprätthålla förbindelse med denna. I den mån Kriminalvården har bestämt det, gäller vad som nu sagts om myndigheten även den som förordnats att biträda vid tillsynen.

Den dömd ska under verkställigheten i sin bostad hålla Kriminalvården underrättad om förhållanden som har betydelse för verkställigheten, på kallelse inställa sig hos myndigheten och i övrigt enligt myndighetens anvisningar upprätthålla förbindelse med denna.

Kriminalvården kan vid behov förordna en eller flera personer att biträda vid tillsynen. I den mån Kriminalvården har bestämt det, gäller vad som nu sagts om myndigheten även den som förordnats att biträda vid tillsynen.

Vid verkställighet utanför anstalt ska Kriminalvården besluta om särskilda föreskrifter som ska avse

1. vilken bostad den dömd ska ha under verkställighetstiden,

Kriminalvården ska besluta om särskilda föreskrifter gällande

1. vilken bostad eller vilket kontrollerat boende den dömd ska ha

⁶ Senaste lydelse 2005:981.

⁷ Senaste lydelse 2005:981.

⁸ Senaste lydelse 2022:1097.

2. vad som ska gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvs- verksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning,

3. under vilka tider och för vilka ändamål den dömden får vistas utanför bostaden,

4. på vilket sätt och i vilken omfattning den dömden ska hålla kontakt med Kriminalvården och den som enligt 7 § förordnats att biträda vid tillsynen, och

5. det belopp som enligt 5 § den dömden ska betala och när betalning ska ske.

Särskilda föreskrifter får också avse

1. en skyldighet för den dömden att delta i läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga, och

2. förbud för den dömden att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område.

Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att en föreskrift enligt andra stycket följs.

eller vara placerad i under verkställighetstiden,

2. vad som ska gälla i fråga om arbetsanställning, annan förvärvs- verksamhet, utbildning eller annan sådan sysselsättning,

3. under vilka tider och för vilka ändamål den dömden får vistas utanför bostaden *eller det kontrollerade boendet*,

4. på vilket sätt och i vilken omfattning den dömden ska hålla kontakt med Kriminalvården och den som enligt 7 § förordnats att biträda vid tillsynen, och

5. det belopp som den dömden ska betala enligt 5 § och när betalning ska ske.

Särskilda föreskrifter får också avse

1. en skyldighet för den dömden att delta i läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling eller i särskilt anordnade program eller verksamheter som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga,

2. förbud för den dömden att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, och

3. hur och på vilket sätt den dömden får använda elektronisk kommunikationsutrustning.

Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera att en föreskrift enligt andra stycket 2 följs.

8 a §

För den som ska avtjäna fängelsestraff i ett kontrollerat boende ska Kriminalvården tillse att den dömden ges möjlighet till sysselsättning.

Den dömden har rätt till ersättning från Kriminalvården om han eller hon har utfört eller deltagit i sysselsättning som anordnats av Kriminalvården och ersättningen inte betalas ut av någon annan.

I fråga om ersättning tillämpas även 3 kap. 4–6 §§ fängelselagen (2010:610).

8 b §

Vid verkställighet i kontrollerat boende ska den dömda ges möjlighet att på lämpligt sätt

1. ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning,

2. följa vad som händer i omvärlden,

3. utöva sin religion, och

4. sammanträda med andra intagna för överläggning i frågor som är av gemensamt intresse för de som vistas på det kontrollerade boendet (förtroenderåd). Ett förtroenderåd ska ges möjlighet att på lämpligt sätt överlägga med ledningen för det kontrollerade boendet.

8 c §

Vid verkställighet i kontrollerat boende ska i fråga om personliga tillhörigheter 5 kap. fängelselagen (2010:610) tillämpas.

8 d §

Vid verkställighet i kontrollerat boende ska de dömda vistas i gemensamhet.

Dömda får placeras i enrum. Två eller flera dömda får placeras i samma rum. Kriminalvården beslutar om placering utifrån vad som är lämpligt.

De dömda får hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan.

8 e §

Vid verkställighet i kontrollerat boende ska i fråga om besök och försändelser 7 kap. 1–3 och 7–10 §§ fängelselagen (2010:610) tillämpas och i fråga om kontroll- och tvångsåtgärder ska bestämmelserna i 8 kap. 1–11 och 13 §§ fängelselagen tillämpas.

8 f §

Vid verkställighet i kontrollerat boende ska i fråga om hälso- och sjukvård 9 kap. fängelselagen (2010:610) tillämpas.

8 g §⁹

Vid verkställighet *utanför anstalt* av en dom på fängelse i sex månader ska Kriminalvården förelägga den dömden att lämna fingeravtryck, om den dömden inte finns i det fingeravtrycksregister som förs av Polismyndigheten enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område. Fingeravtrycken ska lämnas så snart som möjligt efter det att verkställigheten har inletts. Av föreläggandet ska det framgå att beslutet om verkställighet *utanför anstalt* kan komma att upphävas om föreläggandet inte följs.

Kriminalvården får förelägga den dömden att lämna fingeravtryck på nytt, om det finns särskilda skäl.

Fingeravtrycken ska tas av Polismyndigheten.

Vid verkställighet *enligt denna lag* av en dom på fängelse i *lägst* sex månader ska Kriminalvården förelägga den dömden att lämna fingeravtryck, om den dömden inte finns i det fingeravtrycksregister som förs av Polismyndigheten enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område. Fingeravtrycken ska lämnas så snart som möjligt efter det att verkställigheten har inletts. Av föreläggandet ska det framgå att beslutet om verkställighet *enligt denna lag* kan komma att upphävas om föreläggandet inte följs.

9 §¹⁰

Kriminalvården prövar, på skriftlig ansökan av den dömden eller på eget initiativ, om ett fängelsestraff ska verkställas *utanför anstalt*.

Kriminalvårdens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Kriminalvården prövar, på skriftlig ansökan av den dömden eller på eget initiativ, om ett fängelsestraff ska verkställas *enligt denna lag*.

10 §¹¹

Kriminalvården *skall* informera dömda som avses i 1 § om innehållet i denna lag.

Kriminalvården *ska* informera dömda som avses i 1 och 3 §§ om innehållet i denna lag.

11 §¹²

Har den dömden ansökt om att få *undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt*, får han

Har den dömden ansökt om att få *avjäna fängelsestraff enligt denna lag*, får han eller hon inte tas in i en

⁹ Lydelse enligt 2022:734 (träder i kraft den dag som regeringen bestämmer).

¹⁰ Senaste lydelse 2022:1097.

¹¹ Senaste lydelse 2005:981.

¹² Senaste lydelse 2018:1256.

eller hon inte tas in i en kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten innan Kriminalvården prövat ansökan. *Den dömden får dock dessförinnan tas in i en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet, om*

1. *ansökan har gjorts efter den dag han eller hon enligt föreläggande som avses i 6 § första stycket strafftidslagen (2018:1251) senast skulle ha inställt sig vid en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet,*

2. *han eller hon tidigare har gjort en ansökan om att få undergå verkställighet av straffet utanför anstalt,*

3. *det är uppenbart att ansökan inte gäller ett fall som avses i 1 § denna lag,*

4. *det är uppenbart att ansökan inte kan bifallas på grund av bestämmelsen i 2 § andra stycket, eller*

5. *han eller hon är häktad.*

kriminalvårdsanstalt för att påbörja verkställigheten innan Kriminalvården prövat ansökan.

Den dömden får dock dessförinnan tas in i en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet, om

1. *ansökan har gjorts efter den dag han eller hon enligt föreläggande som avses i 6 § första stycket strafftidslagen (2018:1251) senast skulle ha inställt sig vid en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av straffet,*

2. *han eller hon tidigare har gjort en ansökan om att få avtjäna straffet enligt denna lag,*

3. *det är uppenbart att ansökan inte gäller ett fall som avses i 1 och 3 §§,*

4. *det är uppenbart att ansökan inte kan bifallas på grund av bestämmelsen i 3 § tredje stycket, eller*

5. *han eller hon är häktad.*

12 §¹³

Bestämmelser om när fängelsestraff får verkställas och hur strafftid ska beräknas finns i strafftidslagen (2018:1251). Bestämmelserna i 6 § andra och tredje styckena, 7 § första stycket 1 och 2 och andra stycket samt 14–16 §§ i den lagen om förpassning, anstånd och uppskov med verkställighet ska dock inte gälla i fråga om verkställighet *utanför anstalt enligt denna lag.*

Vid tillämpning av 6 § första stycket strafftidslagen på verkställighet *utanför anstalt enligt denna lag* ska den dömden föreläggas att påbörja verkställigheten *i sin bostad en viss dag. Strafftiden ska räknas från och med den dagen. Bestämmelsen i 19 § strafftidslagen om sammanläggning av fängelsestraff ska inte tillämpas under verk-*

Bestämmelser om när fängelsestraff får verkställas och hur strafftid ska beräknas finns i strafftidslagen (2018:1251). Bestämmelserna i 6 § andra och tredje styckena, 7 § första stycket 1 och 2 och andra stycket samt 14–16 §§ i den lagen om förpassning, anstånd och uppskov med verkställighet ska dock inte gälla i fråga om verkställighet *enligt denna lag.*

Vid tillämpning av 6 § första stycket strafftidslagen på verkställighet *enligt denna lag* ska den dömden föreläggas att

– *i sin bostad en viss dag påbörja verkställigheten av straffet, eller*

– *en viss dag inställa sig vid det kontrollerade boendet där straffet ska verkställas.*

ställigheten utanför anstalt om den sammanlagda fängelse tiden då kommer att överstiga etthundraåttio dagar.

För den som verkställer ett straff i sin bostad ska strafftiden räknas från och med den dag som avses i andra stycket.

Bestämmelsen i 19 § strafftidslagen om sammanläggning av fängelsestraff ska inte tillämpas under verkställigheten enligt denna lag om den sammanlagda fängelse tiden då kommer att överstiga

1. 9 månader vad avser straff som avtjänas i den enskildes bostad, eller

2. 1 år och 6 månader vad avser straff som avtjänas i kontrollerat boende.

I fråga om avbrott i verkställigheten utanför anstalt ska 12 a kap. 1–3 §§ fängelselagen tillämpas.

13 §¹⁴

Kriminalvården beslutar om föreskrifter enligt 8 §. Myndigheten tar emot och redovisar den i 5 § angivna avgiften.

Om den dömdes personliga förhållanden föranleder det, får Kriminalvården ändra en föreskrift enligt 8 § första stycket eller ändra, upphäva eller meddela *en ny föreskrift* enligt 8 § andra stycket.

Kriminalvården tar emot och redovisar den i 5 § angivna avgiften.

Om den dömdes personliga förhållanden föranleder det, får Kriminalvården ändra en föreskrift enligt 8 § första stycket eller ändra, upphäva eller meddela *nya föreskrifter* enligt 8 § andra stycket.

Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart om inte annat förordnas.

14 §¹⁵

Beslutet om verkställighet *utanför anstalt* ska upphävas, om den elektroniska *kontroll som avses i 3 §* annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning ska dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet *utanför anstalt*.

Beslutet om verkställighet *enligt denna lag* ska upphävas, om den elektroniska *övervakningen* annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning ska dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet *enligt denna lag*.

¹⁴ Senaste lydelse 2005:981 (upphör att gälla den dag som regeringen bestämmer).

¹⁵ Senaste lydelse 2018:1256.

Beslut om verkställighet *utanför anstalt* ska upphävas om den dömde

1. åsidosätter vad som åligger *honom eller henne* enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger *honom* eller *henne* till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så ska ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten ska påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser, eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han eller hon ska avtjäna fängelse i mer än *ett hundraåttio dagar*.

Beslut om verkställighet *enligt denna lag* ska upphävas om den dömde

1. åsidosätter *sina skyldigheter* enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger *henne* eller *honom* till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så ska ske,

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten ska påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser, eller

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han eller hon ska avtjäna fängelse i mer än *nio månader* vad avser *avtjänande i egen bostad*, och mer än *18 månader* vad avser *avtjänande i kontrollerat boende*.

14 §¹⁶

Beslutet om verkställighet *utanför anstalt* ska upphävas, om den elektroniska *kontrollen* som avses i 3 § annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning ska dock inte leda till att ett beslut om verkställighet *utanför anstalt* upphävs.

Beslut om verkställighet *utanför anstalt* ska upphävas om den dömde

1. åsidosätter *sina skyldigheter* enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger *honom* eller *henne* till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så ska ske,

Beslutet om verkställighet *enligt denna lag* ska upphävas, om den elektroniska *övervakningen* annat än tillfälligt blir omöjlig att upprätthålla. Vistelse på sjukhus eller därmed jämförlig inrättning ska dock inte föranleda upphävande av beslut om verkställighet *enligt denna lag*.

Beslut om verkställighet *enligt denna lag* ska upphävas om den dömde

1. åsidosätter *sina skyldigheter* enligt denna lag eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av lagen och det som ligger *honom* eller *henne* till last inte är av mindre betydelse,

2. begär att så ska ske,

¹⁶ Lydelse 2022:734 (träder i kraft den dag som regeringen bestämmer).

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten ska påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser,

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han eller hon ska avtjäna fängelse i mer än etthundraåttio dagar, eller

5. inte följer ett föreläggande enligt 8 a § att lämna fingeravtryck.

3. inte följer föreläggandet att påbörja verkställigheten eller, när verkställigheten ska påbörjas, är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som beslutet avser,

4. innan verkställigheten har påbörjats, antingen döms på nytt till fängelse eller får villkorligt medgiven frihet förverkad enligt 26 kap. 19 § eller 34 kap. 5 § brottsbalken på sådan tid att han eller hon ska avtjäna fängelse i mer än *nio månader vad avser avtjänande i egen bostad, och mer än 18 månader vad avser avtjänande i kontrollerat boende, eller*

5. inte följer ett föreläggande enligt 8 g § att lämna fingeravtryck.

15 §¹⁷

Övervakningsnämnden prövar, efter anmälan av Kriminalvården, frågan om upphävande av beslut om verkställighet *utanför anstalt*. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning. Om det finns synnerliga skäl, får nämnden besluta om återbetalning av avgift enligt 5 § som belöper på tid efter det att verkställigheten *utanför anstalt* upphört.

Beslutet om verkställighet *utanför anstalt* får inte upphävas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

Övervakningsnämnden prövar, efter anmälan av Kriminalvården, frågan om upphävande av beslut om verkställighet *enligt denna lag*. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning. Om det finns synnerliga skäl, får nämnden besluta om återbetalning av avgift enligt 5 § som belöper på tid efter det att verkställigheten *enligt denna lag* upphört.

Beslutet om verkställighet *enligt denna lag* får inte upphävas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

16 §¹⁸

Uppkommer fråga om att upphäva beslut om verkställighet *utanför anstalt*, får Kriminalvården bestämma att beslutet tills vidare inte skall gälla. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart. Övervakningsnämnden skall senast den första arbetsdagen efter den dag då ett sådant beslut meddelats pröva om

Uppkommer fråga om att upphäva beslut om verkställighet *enligt denna lag*, får Kriminalvården bestämma att beslutet tills vidare inte ska gälla. Kriminalvårdens beslut gäller omedelbart. Övervakningsnämnden ska senast den första arbetsdagen efter den dag då ett sådant beslut meddelats pröva

¹⁷ Senaste lydelse 2018:1256.

¹⁸ Senaste lydelse 2005:981.

det *skall* bestå. Fastställer inte nämnden beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

I fall då beslut om verkställighet *utanför anstalt* tills vidare inte *skall* gälla *skall* övervakningsnämnden skyndsamt ta upp frågan om upphävande av beslutet till slutlig prövning.

Beslut enligt denna paragraf får inte meddelas efter den fastställda dagen för strafftidens slut.

om det *ska* bestå. Fastställer inte nämnden beslutet inom den tiden, upphör det att gälla.

Om ett beslut om verkställighet *enligt denna lag* tills vidare inte *ska* gälla *ska* övervakningsnämnden skyndsamt ta upp frågan om upphävande av beslutet till slutlig prövning.

17 §¹⁹

Om övervakningsnämnden bestämmer att beslutet om verkställighet *utanför anstalt* ska upphävas eller om det bestäms att beslutet tills vidare inte ska gälla, ska den dömde, om verkställigheten har påbörjats, föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten ska förpassa den dömde till en sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömde undandrar sig verkställighet, får Polismyndigheten förelägga honom eller henne att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom eller henne dit.

Om övervakningsnämnden bestämmer att beslutet om verkställighet *enligt denna lag* ska upphävas eller om det bestäms att beslutet tills vidare inte ska gälla, ska den dömde, om verkställigheten har påbörjats, föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet. Polismyndigheten ska förpassa den dömde till en sådan anstalt.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
 2. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande för de som fått ett beslut om verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll före ikraftträdandet.

Efter remiss har yttrande över betänkandet lämnats av Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Arbetsmiljöverket, Asylrättscentrum, Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, Civil Rights Defenders, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Eskilstuna tingsrätt, Folkhälsomyndigheten, Förvaltningsrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Stockholm, Gällivare kommun, Göta hovrätt, Göteborgs tingsrätt, Göteborgs universitet (Centrum för etik, juridik och mental hälsa, CELAM), Hovrätten för Övre Norrland, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kalmar tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Kriminalvården, Kristianstads tingsrätt, Linköpings kommun, Linnéuniversitetet (Institutionen för kriminologi och polisiärt arbete), Luleå kommun, Lunds tingsrätt, Malmö kommun, Malmö universitet (Institutionen för kriminologi), Migrationsverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, Norrköpings tingsrätt, Polismyndigheten, Riksdagens Ombudsmän, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Rättsmedicinalverket, Seko, Skyddsvärnet, Socialstyrelsen, Solna tingsrätt, Statens institutionsstyrelse (SiS), Stockholms tingsrätt, Stockholms universitetet (Juridiska institutionen och Kriminologiska institutionen), Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Sveriges Kommuner och Regioner, Säkerhetspolisen, Södertälje kommun, Tierps kommun, Unizon, Umeå universitet (Juridiska institutionen), Uppsala universitet (Juridiska fakulteten och Nationellt centrum för kvinnofrid), Åklagarmyndigheten, Övervakningsnämnden Göteborg, Övervakningsnämnden Malmö och Övervakningsnämnden Sundsvall.

Yttrande har också inkommit från Fackförbundet ST, en privatperson och Patriotiska Studentförbundet.

Kalix kommun, Region Norrbotten, Region Stockholm, Region Värmland, Saco-S, Trelleborgs kommun, Vännäs kommun har avstått från att yttra sig.

Följande remissinstanser har inte inkommit med något yttrande: Arvika kommun, Barnrättsbyrån, Bris – Barnens rätt i samhället, Bollnäs kommun, BUFFF, Centrum för rättvisa, Grums kommun, Gävle kommun, Hofors kommun, Huddinge kommun, Jokkmokks kommun, Knas Hemma, Krokoms kommun, Kävlinge kommun, Lidingö kommun, Lysekils kommun, Norrtälje kommun, Nykvarns kommun, Oskarshamns kommun, Region Jämtland Härjedalen, Region Kronoberg, Riksförbundet Kriminellas Revansch i Samhället (RIKSKRIS), Rädda Barnen, Skellefteå kommun, Skövde kommun, Strängnäs kommun, Sundbybergs kommun, Sveriges läkarförbund, Unga KRIS, UNICEF, Vårdförbundet, Västerås kommun och Örebro kommun.